

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

**PREVENTIVNI PROGRAMI ZA MLADE
V OKVIRU CENTROV ZA SOCIALNO DELO**

Avtor: Nika Grgičević

Mentor: doc. dr. Milko Poštrak

Ljubljana 2012

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Nika Grgičević

Naslov naloge: Preventivni programi za mlade v okviru centrov za socialno delo

Kraj: Ljubljana

Leto: 2012

Št. strani: 139

Št. tabel: 2

Št. grafov: 0

Št. prilog: 3

Št. slik: 0

Št. bibl. opomb: 2

Mentor: doc. dr. Milko Poštrak

Deskriptorji: mladi, delo z mladimi, mladinski delavec, preventivni program za mlade, center za socialno delo, Ministrstvo za delo družino in socialne zadeve

Povzetek:

V diplomski nalogi obravnavam preventivne programe za mlade, ki delujejo v okviru centrov za socialno delo. Teoretski del naloge predstavlja teorijo s področja mladine, osnovne zakonodajne okvire ter organizacije, ki delujejo na področju dela z mladimi. Namen kvalitativne raziskave je bil, da prikažem pomembnost delovanja programov v okviru centrov za socialno delo. Poleg tega sem želela raziskati možnost prestrukturiranja programov v nevladne organizacije.

Title of thesis: Prevention programs for youth within centers for social work services

Descriptors: youth, youth work, youth worker, prevention program for youth, center for social work services, Ministry of Labour, Family and Social Affairs

Abstract:

The diploma thesis deals with prevention programs for youth within centers for social work services. The theoretical part includes theory in the field of youth, the basic legislative frameworks and organizations working in the field of youth work. The purpose of qualitative research was to demonstrate the importance of programs within the centers for social work services. I also wanted to explore the possibility of restructuring programs in the non-governmental organizations.

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

**PREVENTIVNI PROGRAMI ZA MLADE
V OKVIRU CENTROV ZA SOCIALNO DELO**

Avtor: Nika Grgičević

Mentor: doc. dr. Milko Poštrak

Ljubljana 2012

PREDGOVOR	4
1. TEORETSKI UVOD	6
1.1. KONCEPTI MLADINE IN MLADOSTNIŠTVA	6
1.1.1. Mladost kot obdobje oblikovanja identitete	9
1.1.2. Vrednote mladih	11
1.1.3. Socialna ranljivost mladih	13
1.1.3.1. Socialni kapital in osamljenost	17
1.1.4. Socialna opora	19
1.1.4.1. Oblike socialne opore	20
1.1.4.2. Opredelitev socialne opore	21
1.1.4.3. Modeli socialne opore.....	22
1.1.4.3.1. Model splošnih učinkov in model opore kot zaščite	22
1.1.4.3.2. Model percipirane in model dobljene opore	23
1.1.4.3.3. Model socialne opore kot transakcijskega procesa.....	23
1.1.4.3.4. Model socialne integriranosti.....	24
1.1.4.4. Viri socialne opore.....	25
1.1.4.4.1. Družina	26
1.1.4.4.2. Vrstniki	28
1.1.4.4.3. Šola	29
1.1.4.4.3.1. Učitelji.....	31
1.1.4.4.3.2. Neuspeh in učna pomoč	37
1.1.4.4.3.3. Izključitev iz šole	38
1.1.5. Prosti čas mladih.....	39
1.1.5.1. Način preživljanja prostega časa.....	40
1.1.5.2. Dejavnosti prostega časa.....	41
1.1.5.3. Ulica	41
1.1.6. Mladinsko delo in delo z mladimi	42
1.1.6.1. Mladinski delavci.....	46
1.1.6.2. Mladinska politika	51
1.1.6.3. Institucije, ki delajo z mladimi.....	52
1.2. PREVENTIVNI PROGRAMI ZA MLADE V OKVIRU CENTROV ZA SOCIALNO DELO	54
1.2.1. Preventiva v socialnem delu	54
1.2.2. Zakonodaja, organi in organizacije na področju mladine in socialne preventive	59
1.2.2.1. Konvencija o otrokovih pravicah (OZN)	59
1.2.2.2. Ustava Republike Slovenije.....	59
1.2.2.3. Zakon o socialnem varstvu	60
1.2.2.4. Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2006-2010	61
1.2.2.5. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve	63
1.2.2.6. Urad Republike Slovenije za mladino	64
1.2.2.7. Mladinska mreža MaMa	65
1.2.2.8. Zavod MOVIT	66
1.2.2.9. Urad za mladino Mestne občine Ljubljana	66
1.2.2.10. Preventivni programi za mlade Slovenije	67
1.2.3. Konceptualizacija preventivnih programov za mlade v okviru centrov za socialno delo	67
2. PROBLEM.....	72
3. METODOLOGIJA	76
3.1. VRSTA RAZISKAVE.....	76
3.2. MERSKI INSTRUMENTI.....	76
3.3. POPULACIJA IN VZOREC.....	76
3.4. ZBIRANJE PODATKOV	76
3.5. OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV	77

3.5.1. Primer prostega pripisovanja pojmov	77
3.5.2. Primer pripisovanja kategorij.....	81
3.5.3. Določitev enot in razvrščanje v kategorije.....	85
3.5.4. Definiranje pojmov	88
4. REZULTATI	90
4.1. TEŽNJA MINISTRSTVA PO PRESTRUKTURIRANJU PROGRAMOV IN RAZLOGI ZA TO.....	90
4.2. RAZPAD SOCIALNE DRŽAVE	91
4.3. VPLIV NA RAZVOJ PROGRAMA V PRIHODNOSTI.....	92
4.4. PREDNOSTI, KI IZHAJAJO IZ STATUSA PROGRAMA, DA DELUJE V OKVIRU CENTRA.....	92
4.5. POMANJKLJIVOSTI, KI IZHAJAJO IZ STATUSA PROGRAMA, DA DELUJE V OKVIRU CENTRA.....	94
4.6. SPECIFIKA DELA V PROGRAMU V PRIMERJAVI Z DELOM DRUGIH STROKOVNIH DELAVCEV CSD-JA.....	94
4.7. PRIMERJAVA S ČETRTHNIMI MLADINSKIMI CENTRI.....	96
4.8. PRIMERJAVA Z NEVLADNIMI ORGANIZACIJAMI	97
5. RAZPRAVA	99
6. SKLEPI.....	102
7. PREDLOGI.....	103
8. LITERATURA	104
9. PRILOGE	109
9.1. VPRAŠANJA ZA INTERVJU	109
9.2. INTERVJUJI.....	109
9.3. RAZČLENITEV INTERVJUJA IN ODPRTO KODIRANJE.....	116
10. POVZETEK	138

Predgovor

V času študija na Fakulteti za socialno delo sem opravljala prakso v programu Psihosocialna pomoč mladim, ki deluje v okviru Centra za socialno delo Ljubljana-Center. Iz tega sodelovanja se je rodila možnost za zaposlitev in tako sem bila med letoma 2010 in 2011 zaposlena na omenjenem programu. Takrat sem spoznala, kako zelo je delovanje programov pogojeno s sredstvi, pridobljenimi na razpisih. Obseg in uspešnost programa pa nista povezana zgolj z višino pridobljenih sredstev, temveč tudi z ambicijami in osebno zavzetostjo strokovnih delavcev, mentorjev in prostovoljcev programa. V okviru dela na programu sem se udeleževala sestankov aktiva delavcev, ki na centrih za socialno delo delajo z mladimi, sestankov koordinacije Preventivnih programov za mlade Slovenije in posvetov, ki sta jih organizirala Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in Urad za mladino Mestne občine Ljubljana. Takrat sem dobila občutek, da želi ministrstvo doseči odcepitev preventivnih programov za mlade in njihovo prestrukturiranje v nevladne organizacije ter posledično breme financiranja prenesti na druge financerje.

Ta teza je bila tudi osnova za nastanek moje diplomske naloge.

V prvem delu teoretskega uvoda diplomske naloge predstavim osnovne teoretične koncepte, ki se nanašajo na mladino kot posebno družbeno skupino, na obdobje mladostništva, socialno oporo ter prosti čas mladih. Izpostavila bi podpoglavje, ki predstavlja značilnosti dela z mladimi in lastnosti, ki jih morajo, po mnenju teoretikov, razviti mladinski delavci. Drugi del teoretskega uvoda posvečam preventivi, zakonodajnim in institucionalnim okvirom dela z mladimi ter konceptualizaciji preventivnih programov za mlade v okviru centrov za socialno delo.

Metodološki del začnjam z opredelitvijo problema raziskave, ki vključuje tudi osnovne teze. Nadaljujem z opisom metodologije in predstavim primer analize podatkov iz zbranega gradiva. Temu sledi interpretacija rezultatov ter razprava o rezultatih raziskave. Metodološki del zaključim s sklepi, kjer povzamem temeljne ugotovitve.

Namen raziskave je preveriti teze in najti odgovore na vprašanja, ki so se mi zastavljala pri mojem delu. Z intervjuvanci želim raziskati njihove izkušnje s financerji, povezanost s centrom za socialno delo, prednosti in ovire, ki izhajajo iz tega ter programe primerjati z drugimi organizacijami, ki v Mestni občini Ljubljana delajo z mladimi.

Zahvaljujem se mentorju doc. dr. Milku Postraku za pomoč in konstruktivno kritiko pri nastajanju naloge.

Zahvala gre tudi intervjuvancem, ki so si vzeli čas za intervju in s svojimi izkušnjami pomembno prispevali k nastanku moje naloge.

Na koncu pa velika hvala mojemu fantu za spodbudo, družini za priganjanje in prijateljem za podporo. Brez vas morda nikoli ne bi končala te naloge.

1. Teoretski uvod

1.1. Koncepti mladine in mladostništva

»Nekateri hudomušno pravijo, da postane otrok adolescent eno leto prej, preden to opazijo starši, in eno leto pozneje, ko to ugotovi sam.« (Bajzek 2008: 18).

Sprejetje mladostnika v svet odraslih ni bilo nikoli pogojeno z njegovo višino ali starostjo, temveč z uspešno opravljenim »izpitom« za vstop v odraslost. Ta navidezno majhna razlika med fizično in psihološko »odraslostjo« je razlog, da se je med otroštvom in odraslostjo oblikovalo posebno obdobje (Ule 2008: 48).

V zgodovini so vse družbe poznale prehodno obdobje med odraslostjo in otroštvom, obdobje biološkega dozorevanja, raznovrstnih sprememb in iniciacije. Industrijska družba pa je bila tista, ki je pozornost usmerila na mladostnike, z uvedbo vzgojnih in izobraževalnih ustanov, ki jih je nadzorovala država. Šola je tako prevzela vlogo vzgoje in izobraževanja mladih, ki sta jo do tedaj imeli družina in cerkev. Na oblikovanje mladosti, kot posebnega življenjskega obdobja sta bistveno vplivala dva elementa: obvezno šolanje otrok in podaljševanje šolanja. Mladost je na eni strani omejena z zaključkom otroštva, na drugi strani pa s sprejemom pogojev, ki jih družba nalaga posamezniku, da lahko vstopi v svet odraslih. Mladostnik dobi mandat, da se lahko osamosvoji od staršev, od njega pa je odvisno ali ga bo sprejel ali zavrnil. Po koncu obveznega osnovnošolskega izobraževanja so mladostniki postavljeni pred odločitev ali želijo nadaljevati šolanje. Ta navidezno prosta odločitev pa lahko pomembno vpliva na njihovo nadaljnje življenje in na njihove poklicne možnosti. Ostajajo razpeti med željo po neodvisnosti od staršev, kljub temu pa večina ostaja socialno in ekonomsko odvisna od njih (Ule 1996: 9-10).

Ule (2008: 53) opozarja, da besedi adolescenca in mladost ne pomenita isto. Mladost je beseda, ki označuje različno dolgo trajajoče obdobje ekonomske odvisnosti in se ukvarja s položajem mladih v družbi, medtem ko pojem adolescenca opisuje predvsem psihofizične spremembe mladostnikov in probleme s katerimi se v tem obdobju srečujejo.

Zato je pomembno, da družbeno in kulturno pogojenih sprememb v mladosti ne razlagamo s psihofizičnimi spremembami v adolescenci. Mladost je navadno daljša od obdobja adolescence in izpostavlja pomen družbenih kontekstov, v katerih mladostnik odrašča (ibid.: 120-121).

Adolescenca je obdobje, ko se posameznik oddaljuje od družine in se vse bolj aktivno vključuje v vrstniško skupino. Tam oblikuje svojo identiteto, sprejme nove vrednote in poglede na svet. Z novo pripadnostjo pa postaja tudi sama družbena realnost zanj vedno bolj kompleksna. V negotovi družbi mladostniki ostajajo na robu, ne izbirajo, se ne odločajo, da tako ostanejo odprti za vse spremembe in v pričakovanju novih izkušenj ter senzacij. Mladi danes tvegajo in se identificirajo preko tveganih ravnanj, ki so zanje privlačna. Ne gre za to, da mladi ne bi imeli dovolj informacij ali da bi bili do možnih posledic svojega početja brezbrizni. Pri njih se varnost in tveganje ne izključujeta (Bajzek 2008: 18-23).

Ule (2000: 19-22) se strinja, ko pravi, da so devetdeseta leta prinesla nova tveganja. Na področju mladosti in otroštva je prišlo do povečanega pritiska na mlade, da bi pridobili čim višjo izobrazbo in čim boljšo zaposlitev. Starši vseh slojev se tega vedno bolj zavedajo, zato se intenzivno šolanje začne že v zgodnjih letih in se nadaljuje tam do tridesetega leta starosti.

Moderna družba je z odkritjem mladinskega trga začela spodbujati množično mladinsko potrošništvo, oblikovala se je mladinska kultura, s skupnimi idoli, vrednotami, modnimi stili in trendi (Ule 1996: 20).

Mladost in njene možnosti pa vedno bolj preganjajo tudi otroke. Mediji delujejo tako, da že otroci vpijajo vse tisto, kar izkušajo mladi in tako postajajo dejavnosti mladinske kulture vse bolj tudi dejavnosti otroške kulture. Ponudniki prostega časa, mediji in masovna potrošnja so nove oblike socialnega nadzora, ki to funkcijo jemljejo družini in šoli. Preko njih otroci in mladostniki ponotranjijo vzorce vedenja in potrebe, ki naj bi jih imeli. Vse to pa »[...] novi kontrolorji mladosti« (Ule 2000: 22) zakrivajo z navidezno enakostjo in svobodo potrošnikov. »[...] [I]ndividualizacija življenja na ravni tržno in medijsko reproduciranih življenjskih vzorcev prinaša predvsem bolj ali manj iluzoren vtis emancipatornega procesa. Prinaša pa številne pritiske in strese na ravni vsakdanjega življenja, med katerimi prevladujejo stresi zaradi občutka negotovosti, nekompetentnosti in obenem vse bolj zgodnji pritiski dolgoročnih

izbir.« (Ibid.: 34). Mediji pa posredujejo celo načine premagovanja teh stisk in sugerirajo naj občutke oseb(nostn)nih primanjkljajev zapolnjujejo s potrošnjo. Medijsko oblikovani življenjski stili spodbujajo globalno pasivnost, ki predstavlja veliko nevarnost individualizaciji posameznika, ki vključuje njegovo osamosvajanje in aktivacijo (ibid.).

Bošković pravi, da je »[...] potrošništvo kolektivni problem, pri katerem je najhuje to, da tisti z vrha lestvice dohodkov s svojo potrošnjo vsiljujejo standarde tistim pod seboj.« (Dekleva, Razpotnik 1999: 69).

Ule (2000: 18-19) modernizacijo mladih povzame v dveh fazah:

1. faza (t. i. generacijska modernizacija) se je začela z industrijsko modernizacijo v petdesetih in šestdesetih letih. Takrat se je razvila opazna identifikacija mladih s svojimi vrstniškimi skupinami, začeli pa so se tudi posamični upori mladih v družbi odraslih.

2. faza je potekala do devetdesetih let in je vsebovala spremembe življenjskih praks vseh predstavnikov družbe, ne samo mladine:

- Prosti čas, potrošništvo in zabava so postali vedno bolj pomembne vrednote in so vse bolj prevzemali centralno pozicijo, ki jo je v življenju ljudi do tedaj imela plačana zaposlitev;
- Pluralizem družinskih oblik. Zunajzakonska in zakonska skupnost so postali vedno bolj izenačeni, prav tako je prišlo do spremembe spolnih vlog;
- Množični (vizualni) mediji so spodbujali masovno potrošnjo in ustvarjali množično kulturo;
- Osebne izkušnje in vrednote so dobivale vse večji pomen, nasproti kolektivnim idealom in življenjskim stilom;
- Tradicionalne vrednote (materializem, karierizem ...) so izgubljale pomen, vse bolj pa so poudarjali »postmaterialne vrednote«, kot sta kvaliteta življenja in kvaliteta medsebojnih odnosov .

O mladini težko govorimo kot o univerzalni skupini ljudi, ki bi imela enake značilnosti in potrebe. Za oblikovanje teorije, ki ne izključuje, je potrebno upoštevati več elementov: biografske značilnosti (rojeni v določenem obdobju), izpostavljenost vplivu institucij (ki so nanje prenašale podobne norme in dolžnosti) ter primerljive in splošne zgodovinske ter kulturne izkušnje posameznikov (Ule 1996: 19).

Mannheim (ibid.) opozarja, da posamezniki določene generacijske enote pripadajo istemu zgodovinsko socialnemu prostoru, imajo skupne interese, na podoben način predelujejo doživetja in izkustva, med njimi pa naj bi veljala določena solidarnost.

Ule (2008: 122-123) opozarja na omejitve kategorialnega pristopa v razumevanju mladosti, ki je značilen predvsem za razvojno psihologijo. Ta predpostavlja, da je starost tista značilnost, ki opredeljuje družbeno skupino mladih, in da so podobnosti med mladostniki iste starosti bolj pomembne, kot razlike med njimi. Problematično je dejstvo, da razvojna psihologija kot normo jemlje mladostnika, ki živi v zahodnih družbah in je pripadnik srednjega razreda. Spregleda pa, da gre pri odraščanju za proces. Prav tako ignorira vlogo institucij in se ne sprašuje o vplivu spreminjajočih se ekonomskih in političnih pogojev na mlade. Številne raziskave kažejo, da imajo druge značilnosti mladostnikovega življenja nanj večji vpliv, kot njegova starost.

1.1.1. Mladost kot obdobje oblikovanja identitete

»Identiteta se vedno gradi v nekem okolju, družbi ali, z drugo besedo, v nekem odnosu.« (Bajzek 2008: 26).

Če nekdo doživlja mladost kot obdobje samih omejitev, potem se bo želel od nje čim prej posloviti in bo tako morda spregledal pozitivne izkušnje, ki jih mladostnik v tej dobi lahko pridobi za nadaljnje življenje. Nasprotno pa želijo mladostniki, ki se zavedajo pomena teh izkušenj, da bi to obdobje trajalo čim dlje (Ule 1996: 220-221).

Za Žorža (1999: 93) je mladost doba pospešenega telesnega dozorevanja, ki ga spremljajo telesne, hormonske in druge fiziološke spremembe (še posebej sekundarni spolni znaki). Te spremembe se zgodijo hitro in mladostniku zrušijo dotedanjo otroško predstavo o sebi, kar lahko povzroči stres, tesnobo in napetost. Hormonske spremembe pa ta stanja le še krepijo. Ob tem se začne mladostnik podrobno in kritično opazovati, še zlasti je pozoren na lastnosti, ki naj bi jih imel, pa jih nima. Ta merila so navadno pretirano idealizirana, zato se mladostnik redno počuti kot poraženec. Peterson in Crockett uporabljata termin »odklonska občutljivost« mladostnika, ki označuje vsakršni odklon od te idealizirane podobe (ibid.).

V puberteti poskuša mladostnik doseči ravnotežje med ponotranjenimi pričakovanji okolice do njega in svojo lastno identiteto. To je tudi pogoj za osebno integriteto, ki naj bi jo mladostnik razvil kot popotnico za svet odraslosti (Ule 1996: 15).

Bajzek (2008: 24-26) pravi, da je za mladostnika običajno, da se sprašuje kdo pravzaprav je. V interakciji z okoljem dobiva povratne informacije, kako bi se moral obnašati, kaj bi moral čutiti in misliti. Slika o samemu sebi, ki mu jo vsiljuje zunanji svet, je mnogokrat v nasprotju s tistim, kar sam čuti, da je. Posamezniku danes sodobna sredstva komunikacije vsiljujejo nestabilne identitete, ki se lahko celo izključujejo. »[...] [N]enadoma prihajajo v ospredje 'privzete identitete', ki ne poznajo spopadanja s socialnimi ponudbami identitet, temveč jih le nereflektirano prevzemajo drugo za drugo.« (Ule 2008: 71).

Vsak posameznik ima lastna merila identifikacije; lahko rečemo, da je danes identiteta »[...] sposobnost ustvarjati si identiteto, ne kot nekaj dokončnega ampak kot nekaj, s čimer se lahko posameznik veže in znajde v mreži izkušenj in dogodkov v okolju, kjer živi.« (Bajzek, 2008: 25).

Erikson (Ule 2008: 57-59) koncept identitete povezuje z mladostnikovo sposobnostjo, da se uglaši z zunanjim svetom, da prepozna svojo enakost in identičnost ter, da mu enako povratno sporočilo pošilja tudi njegovo okolje. Meni, da se vsaka nova stopnja v posameznikovem življenju nanaša na prejšnjo in vpliva na naslednjo. Posameznikova identiteta se oblikuje skozi obdobje kriz, ki jih mora oseba uspešno razrešiti, da lahko napreduje v naslednje razvojno obdobje. *Identitetne krize* Erikson deli na:

- Krizo prezaupanja, ki jo otrok občuti v prvem letu svojega življenja, ko mora v obdobju popolne odvisnosti razviti občutek varnosti in zaupanja v pomembne druge;
- Krizo samostojnosti, ko otrok med drugim in tretjim letom preizkuša meje, ki mu jih postavljajo pomembni drugi. Uspešna razrešitev te krize otroku prinese potrebno ravnotežje po avtonomiji in povezanosti oz. nujnosti sprejemanja družbenih norm;
- Krizo odgovornosti, rezultat katere je, da je otrok sposoben ločevati med svojimi željami in odgovornostjo za svoja dejanja;
- Krizo ustvarjalnosti, ki jo otrok doživlja na začetku šolanja in se sooča z nasprotujočimi si občutki zadovoljstva s svojim delom in morebitno neuspešnostjo;
- Krizo identitete v adolescenci, ko mladostnik oblikuje svojo identiteto, ustvarja pozitivno samopodobo, a velikokrat pred njo tudi beži. Krizo lahko uspešno razreši le,

če sprejme samega sebe, kar pa je neizbežno povezano s tem, da tudi drugi sprejmejo njega.

Težava posameznika danes ni v tem, kako naj se prilagodi družbi, ampak kako naj v tem kaosu v sebi najde neko jasnost oz. določnost, kljub mnogoterim zunanjim izkušnjam in ponudbam. Institucije zaradi nesposobnosti odgovarjanja na potrebe posameznikov izgubljajo svojo moč in tako posameznik postaja vse bolj pomemben subjekt, ki mora prevzeti odgovornost. To pa za mnoge ni preprosto, saj si morajo izdelati lastne strategije soočanja s stvarnostjo ter razviti zmožnost hitrega odzivanja in prilagajanja na spremembe. Posameznikovo okolje pa nanj pogosto ne vpliva tako, da bi znal mobilizirati svoje zaloge notranje moči za nepredvidljive situacije. Odrasli, ki v sebi nimajo teh sposobnosti, tega tudi ne bodo mogli prenesti na svoje otroke (Bajzek 2008: 27-29).

V povezavi s tem Poštrak (2011a: 189-190) opisuje mladinske subkulture kot poskuse mladostnikov, da bi razrešili kolektivna protislovja, ki jih zaznavajo v svojem življenjskem okolju oz. povedano drugače, kot samorefleksija lastnega položaja. Opisuje tudi dilemo, da je velikokrat težko presoditi ali so posamezna ravnanja mladostnikov prestopniška ali ustvarjalna. V pomoč pravi, da je potrebno predvsem razlikovati med ravnanji, ki so za mladostnika in njegovo okolico škodljiva in takšnimi, ki kljub svoji nekonvencionalnosti pozitivno vplivajo na njegov psihosocialni razvoj.

»V tem prehodu mora posameznik najprej obvladati identiteto vlog in konvencionalno moralo (moralo pravil in običajnosti), nato pa doseči identiteto jaza, ki je mogoča le ob sprejetju postkonvencionalne etične drže, to je moralnega delovanja po reflektiranih moralnih načelih, univerzalnih vrednotah in ob notranji distanci do ponotranjenih avtoritet, prisil in gonskih pobud.« (Ule 1996: 15).

1.1.2. Vrednote mladih

Ule vrednote opredeljuje kot: »[...] centraln[e] življenjsk[e] ideje, cilj[e] in normativn[a] vodil[a], ki nudijo posameznikom oporo in razloge za njihov življenjski stil« (Ule 1996: 235) in posameznikom pomagajo pri oblikovanju osebne identitete. Za mlade danes velja, da ne sprejemajo tradicionalnih vrednot in norm ter so zaradi tega mnogokrat kritizirani. Vendar pa

ravno oblikovanje njihovega vrednotnega sveta služi iskanju ravnotežja med lastnimi željami ter, na drugi strani, zahtevami družbe.

Mladi so vse bolj pozorni na lasten jaz in ne dovolijo, da bi jih determinirale univerzalne življenjske teme. Njihovo lastno izkustvo postavljajo v središče, kar jim dalje služi kot kriterij sprejemanja vrednot (Potočnik 1998: 11).

Tušek Strniša (2008: 78) opozarja, da na mladostnikovo oblikovanje življenjskih ciljev in njegov vrednotni sistem pomembno vpliva njegovo počutje znotraj družbe. Če se počuti sprejeto, bo njegov prehod v odraslost precej lažji.

Obdobje pubertete je obdobje, ko mladostnik na tehtnico postavi mnogo priučenih vzorcev ravnanj in vedenj ter tako dobi priložnost za kritično presojo tega. Ule (1996: 236-237) piše, da je včasih posameznik z vstopom v odrasli svet avtomatično in nujno prevzel tudi fiksni vrednotni sistem odraslih, po drugi svetovni vojni pa se je, s širjenjem visokošolske izobrazbe mladih in razvojem bolj avtonomnih mladinskih kultur, odprl prostor za novo oblikovanje mladostniških identitet ter presojo obstoječih vrednot in norm.

V povojni Jugoslaviji je bil eden najmočnejših argumentov (za mobilizacijo mladih za delo in identifikacijo s sistemom) ta, da mladi s svojim prispevkom omogočajo napredek dežele, nadaljujejo revolucijo in si gradijo boljšo prihodnost. Ker se je v takratnem času odvijal hiter ekonomski razvoj, ki je mladim omogočal izobrazbo, zaposlitev in izboljšanje življenjskega standarda, so ti lažje pristajali na ideološke pritiske oblasti. V družbi je prevladovalo pozitivno mnenje o mladini, povečevali so se učenje, kolektivno delo in športni dosežki. Oblasti je ustrezala slika konformistične mladine, ki je sprejemala vladajočo ideologijo in živela v skladu z njo. V sredini petdesetih let pa se začnejo med študentsko mladino pojavljati individualistične težnje in oblikuje se kritična zavest. Kot odgovor, konec petdesetih in začetek šestdesetih let, oblast sproži val govorov, v katerih politični voditelji kritizirajo mlade. Obtožujejo jih, da sprejemajo negativne vplive z Zahoda in da so izdajalci komunistične partije. Razvoj študentskih gibanj v tem času sovпада z dogajanjem drugod v razvitem svetu, v Jugoslaviji pa začne oblast izvajati še večjo represijo in ideološki pritisk. V sredini sedemdesetih let se študentska gibanja odmaknejo od skrajnih levičarskih in marksističnih idealov ter začno promovirati nove teoretske usmeritve, ki spodbujajo družbene spremembe in nastanek novih civilnih gibanj. Oblikuje se senzibilna in razvejanja mladinska scena, v obliki mnogih mladinskih subkultur, ki predstavljajo del neodvisne politične javnosti. Mladina

osemdesetih let je bila eden od pomembnih nosilcev družbenih sprememb in vse večje enakosti v razvitosti, glede na zahodno Evropo. V devetdesetih letih pa se zgodi sprememba, saj se pojavita negotovost zaposlovanja in nevarnost brezposelnosti mladih. Medtem ko je bila za generacijo njihovih staršev brezposelnost tako rekoč neznan pojem, za mlade danes predstavlja upravičeno bojazen, na katero se poskušajo pripraviti. Ideja ekonomske samostojnosti se vse bolj pomika v poznejša leta. Iz ukvarjanja z družbo se mladi preusmerijo v ukvarjanje s samimi seboj in svojimi problemi, katere ne razumejo kot soodvisne od družbenih omejitev. Tako sebe ne doživljajo kot aktivne subjekte, ki so potencialni nosilci družbenih sprememb (ibid.: 20-24).

Ule (2000: 72-75) kot eno glavnih značilnosti mladih, od devetdesetih let dalje, navaja samoumevnost svobode – svobodna izbira šolanja, partnerja, življenjskega sloga itd. Da bi oblikovali svoj osebni vrednotni sistem, morajo danes mladi balansirati med osebnimi željami in zmožnostmi ter pričakovanji družbe. V zgodnjih šestdesetih letih so vrednote mladinskih subkultur prodrle v javnost in sprožile val upora proti tradicionalnim vrednotam in normam. V osemdesetih letih se je še bolj glasno poudarjala kvaliteta vsakdanjega življenja in medosebnih odnosov. Danes pa mladostniki ne poznajo enotnega sistema vrednot, prav tako težje sledijo svojim ciljem in idealom. Distancirali so se od nekdanj prevladujočega sklopa vrednot, ki je obsegal zaposlitev, kariero in zaslužek. Mladi so se obrnili k bolj osebnim vrednotam, kot so kreativnost, izobrazba in kvalitetno vsakdanje življenje.

Kljub temu, pa sta Flere in Lavrič pri raziskovanju vrednot študentov ugotovila, da ti še vedno pripisujejo velik pomen stabilnim socialnim vezem z družinskimi člani. Menita, da se to posredno dotika bivanjske negotovosti, ki jo čutijo mladi in potrebo po varnosti. Po drugi strani pa opozorita na enako močno potrebo po svobodi in individualizmu (Musil 2009: 8).

1.1.3. Socialna ranljivost mladih

Mladi so v puberteti v obdobju, ko oblikujejo svojo osebno in socialno identiteto, ki pa je pogojena s pozitivno potrditvijo pri drugih ljudeh. Samopodoba mladostnika se oblikuje v interakciji z okoljem, posebnega pomena pa je tudi kvaliteta odnosa s pomembnimi drugimi (Ule 1996: 224).

»Socialna vključenost pomeni imeti na razpolago različne socialne mreže, v katerih se posameznik druži in srečuje z drugimi ljudmi, izmenjuje svoja doživetja in spoznanja z njimi, se nanje obrača po pomoč in nasvet, oblikuje različne interesne, delovne, prijateljske, intimne zveze.« (Ibid.).

Participacija mladih je ena od prioritet mladinskega področja v Evropi. Mladi lahko danes izbirajo med različnimi pristočnimi aktivnostmi, od različnih strukturiranih možnosti (komercialnih in nekomercialnih), do pridobivanja znanja zunaj šole in možnosti vključitve v različne projekte (v okviru nevladnih organizacij, mladinskih centrov ...) (Kuhar 2011: 73).

»Participacijo mladih lahko v najširšem smislu definiramo kot proces, s katerim mladi (so)nadzirajo in vplivajo na iniciative ter odločitve in vire, ki se jih tičejo (glede na njihove interese in skrbi) - skratka, participacija idealno-tipsko pomeni realne možnosti, ki jih mladi imajo, da vplivajo na svojo življenjsko situacijo v vseh sferah.« (Ibid.: 74).

Avtorica pa izpostavi dilemo, ki se ob tem poraja. S kakšnim namenom in funkcijo se participacijo spodbuja? Citira nekega predstavnika francoske nevladne organizacije Morel, ki se sprašuje ali gre res za participacijo ali pa zgolj za manipulacijo, in ali ni preveč enostavno trditi, da mladi ne želijo prevzeti odgovornosti, ko pa jim vključitev v odločevalske procese preprečujejo drugi, ki se bojijo, da bi to lahko ogrozilo njihov položaj (ibid.: 75).

»Če je bila revščina prej 'usoda razreda', je sedaj postala individualizirana, osebna usoda.« (Beck v Ule 2000: 39). Rener govori o individualiziranem tveganju in pravi »[...], da se situacije, ki bi nekoč klicale po kolektivni in politični akciji, zdaj interpretirajo kot nesrečne zgodbe tega ali onega, ki jih lahko le ta ali oni reši na individualni ravni z osebnim delovanjem.« (Rener 2000: 98).

Novak in Nagode (2004: 109) opozarjata, da so socialne opore sestavni del strategij preseganja socialne izključenosti in, da bi bilo pri načrtovanju teh v prihodnje potrebno upoštevati, da so ustrezne socialne opore pomemben element kakovosti življenja prebivalstva, še posebej pri ranljivih družbenih skupinah, med katere spadajo tudi revni. Obenem pišeta, da je eden od načinov preseganja socialne izključenosti, ne zgolj krepitev posameznikove moči, ampak krepitev njegovih družinskih članov, ki predstavljajo polje socialne opore in preko katerih lahko posameznik lažje dostopa do življenjsko pomembnih virov.

Revščina danes ni več v tolikšni meri pogojena z materialnim pomanjkanjem, temveč s pomanjkanjem alternativ in predstav o drugačnem življenju. Posamezniki, ki so ekonomsko ogroženi, trpijo tudi zaradi pomanjkanja medosebnih odnosov in odnosov z institucijami. Ponotranjijo izkušnjo svoje življenjske odpovedi in se borijo z občutki krivde za svoj položaj. Nove oblike socialnega izključevanja močno prizadevajo tudi mlade, ki jim njihove socialne mreže ne nudijo oblik solidarnostne pomoči, kot so jim jo tja do osemdesetih let. Poseben pomen pa ima tudi grožnja trajne nezaposlenosti, ki z novimi oblikami revščine mlade sili v marginalizacijo in lokalizacijo (Ule 2000: 39-40).

V Ustavi Republike Slovenije je v 2. členu zapisano, da je Slovenija pravna in socialna država (Uradni list: Ustava Republike Slovenije). Kaj termin socialna država pravzaprav opisuje? Rus govori o konceptu socialne države in družbe blaginje. Kot glavni funkciji socialne države navaja zagotavljanje socialne varnosti in socialne pravičnosti, glavni funkciji družbe blaginje pa sta zagotavljanje socialne blaginje in socialne enakosti (Rus 1992: 171). Meni, da je nesmiselno govoriti o državi blaginje ali o socialni družbi, saj slednja nima mehanizmov za pravno urejanje družbenega življenja, obratno pa država nima mehanizmov za spodbujanje spontanega družbenega življenja. Socialno varnost lahko ljudem zagotovi samo država in ne družba. Kvaliteto življenja oz. srečo, pa si lahko zagotovijo samo državljani sami (Poštrak 1991: 9).

Ko Rus kritizira socialistične koncepte pravi, da so ti poudarjali končno enakost, namesto izhodiščne enakosti. Težili so k temu, da bi bili vsi čim bolj enaki v uživanju socialnih dobrin, ne pa, da bi bili vsi čim bolj enaki v štartni osnovi (ibid.: 6). Liberalne države morajo skrbeti za enakopravnost, ne za enakost državljanov. Pravne države morajo na področju družbenih dejavnosti dosledno preprečevati socialno diskriminacijo (Rus 1990: 378). Današnji čas ima po Rusovem mnenju druge slabosti, saj grozi z ekonomskimi sankcijami, strah pa ljudi ohromi. Ljudi se prestrašeni, da bodo izgubili delovno mesto ali, da bo prišlo do zmanjšanja njihovega življenjskega standarda. Zavzema se za varnost dela, ne za varnost delovnega mesta, sicer bi začela socialna politika blokirati ekonomsko (Poštrak 1991: 10).

Ignjatović in Trbanc (2009: 40-46) pišeta, da mladinski trg dela deli podobno usodo kot celoten slovenski trg dela, da pa ima nekatere posebnosti, ki vplivajo na položaj mladih v družbi (v letu 2008 je bila stopnja brezposelnosti mladih več kot dvakrat višja od skupne

stopnje brezposelnosti v Republiki Sloveniji. Enak trend se odraža po vseh državah članicah EU). Mladi so pogostokrat vključeni v oblike dela, kot so študentsko in honorarno delo ter delo za določen čas. Navajata podatek Eurostata iz leta 2009, ki pravi, da ima Slovenija med vsemi članicami EU najvišji delež mladih, ki so zaposleni za določen čas. O razširjenosti študentskega dela navajata dve raziskavi, ki sta dali precej različne podatke. Raziskava, ki jo je izvedel Statistični urad Republike Slovenije je pokazala, da je v letu 2008 delež mladih, ki delajo preko študentskega servisa znašal 32 % (Statistični urad Republike Slovenije, Anketa o delovni sili 1993-2009). Raziskava Evroštudent SI 2007 pa je pokazala, da je delež študentov kar 65 % (Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo 2007). To vpliva na pogoste menjave zaposlitve in preprečuje ekonomsko neodvisnost mladih. K večjemu zaposlovanju mladih lahko prispeva tudi ozaveščen odnos delodajalcev, v smislu družbene odgovornosti do mlade generacije.

Na brezposelnost mladih pa lahko pogledamo tudi iz zornega kota *teorije naučene nemoči*, ki pravi, da dolgotrajen občutek nezmožnosti nadzirati pomembne dogodke vodi do posplošenega prepričanja posameznika, da jih resnično ne more nadzirati. Zmanjšajo se miselni napor in motivacija za reševanje problemov, poveča pa se tesnobno stanje zaradi nenadzorovanih situacij. Mladi tako hitro zapadejo v depresijo in postanejo apatični (Ule 2000: 49).

Prikrajšani otroci pogosto prihajajo iz okolja, ki svojih potomcev ne motivira za izobrazbo ter ima drugačne življenjske cilje in vrednote, od vrednot srednjega sloja. Socialna izključenost oz. revščina otrok in mladostnikov je v veliki meri odvisna od stopnje revščine oz. socialne izključenosti njihovih družin. Skozi odraščanje mladi postopoma postajajo vedno bolj avtonomni. Stopnja neodvisnosti mladih pa je odvisna od dosežkov, zunanjih možnosti za njihovo socialno mobilnost, pa tudi nekaterih individualnih oz. slučajnih dejavnikov (Dekleva, Razpotnik 1999: 70).

Schuyt (Ule 2000: 44) deli kazalce socialne ranljivosti v štiri skupine:

1. Neupravičeno izostajanje iz šole, zgodnje uživanje alkohola in eksperimentiranje z drogo, milejše oblike mladinskega kriminala, odpor do avtoritete ...
Za ta kazalec je značilno agresivno reševanje namišljenih ali dejanskih problemov in običajno nezavedno pretirano reagiranje nanje.
2. Umik iz vrstniških skupin, slabšanje šolskega neuspeha, splošna neaktivnost ...

Takšno vedenje je včasih posledica strogih norm staršev, ti mladostniki pa so večkrat zasmehovani s strani vrstnikov, kar še poveča željo po umiku. Na probleme reagirajo pasivno, kot bi bili paralizirani.

3. Iskanje močnih skupinskih povezav zunaj družine, vključevanje v verske skupine oz. sekte ali v mladostniške tolpe ...

Podrejanje skupinskim normam daje mladostnikom občutek pripadnosti in varnosti ter spoštovanje s strani skupine. Njihova identiteta se oblikuje glede na identiteto, ki jo daje skupina.

4. Strahovi, ostajanje doma, psihosomatske težave ...

Problemi teh mladostnikov se najbolj ekstremno manifestirajo in navadno potrebujejo strokovno pomoč.

»Bistvo socialne ranljivosti mladih je stopnjevanje težav in kopičenje nerešenih problemov, ki izhajajo eden iz drugega, na primer slab šolski uspeh, nizka izobrazba, slabe zaposlitvene možnosti, čustvene, zdravstvene težave ...« (Ule 2000: 43).

Richman (2001: 41-42) razlaga termin otrokove *odpornosti*. Kljub temu, da so učinki neugodnih okoliščin kumulativni, pa je otrokova odpornost vseeno odvisna od ravnotežja med negativnimi in pozitivnimi dejavniki v njegovem življenju. Celo otroci, ki se srečujejo s skrajno neugodnimi dejavniki, lahko pridobijo potrebno odpornost, če bodo po drugi strani dobili dovolj pozitivnih izkušenj, ki bodo delovale kot protiutež. To lahko razumemo kot usmeritev, da poskušamo otroku omogočiti čim več pozitivnih izkušenj in tako delovati preventivno ter razvijati otrokovo odpornost. Prav tako izpostavlja prikrajšanost otrok iz marginaliziranih družbenih skupin, ki jih družba diskriminira tako, da ima do njih manjša pričakovanja in jih usmerja v posebne programe namenjene manj nadarjenim otrokom. Indirektno pa so ti otroci prizadeti tudi zato, ker se ne zmorejo distancirati od prevladujočega pogleda družbe nanje in na njihove družine ter se z njim identificirajo.

1.1.3.1. Socialni kapital in osamljenost

Dragoš (2002: 73-74) piše, da se danes, v zvezi s socialno izključenostjo, opozarja predvsem na dostopnost posameznika do virov (dostopnost institucij, pravice, kvaliteta storitev itd.),

pogosto pa se spregleda, kaj se posamezniku dogaja na neformalnih ravneh; v vsakdanjih družinskih, sosedskih in lokalnih stikih. Tu se ustvarjajo razmerja, ki odločilno vplivajo na količino socialnega kapitala posameznika, so pa najtežje vidna in dosegljiva za intervencije institucij. V povezavi s tem avtor izpostavlja pojem duševnega kapitala, ki označuje talente oz. psihične potenciale posameznikov, ti pa se lahko ustvarjajo le preko ustrezne socializacije in v primernih družbenih razmerah. Nosilci duševnega kapitala so posamezniki iz vseh socialnih slojev, torej je potrebna reorganizacija celotne družbe, kajti trenutno imajo možnost za njegovo realizacijo zgolj pripadniki višjega sloja, ne pa deprivilegirani nižji sloj.

Osnovna ideja koncepta socialnega kapitala pravi, da so izvor socialnega kapitala socialne mreže. Količina socialnega kapitala, ki ga posameznik poseduje, je kombinacija treh lastnosti. Prva je navzočnost pomembnih virov, ki jih vsebuje neko socialno omrežje, druga je dosegljivost teh virov za pripadnike socialne mreže, tretja pa uporabnost teh virov, v smislu uspešnosti in učinkovitosti glede na zastavljene cilje (Dragoš, Leskošek 2003: 43).

Dragoš dalje še natančneje razloži lastnosti socialnega kapitala in pravi, da je ena od lastnosti socialnega kapitala njegova odnosnost, kar pomeni, da se lahko ta realizira le v povezavi z drugimi posamezniki ali skupinami. Njegova učinkovitost je odvisna od rezultata, od bilance med vložkom in dobičkom. Tretja lastnost je manifestnost, ki opredeljuje sposobnost kapitala, da se najuspešneje samoobnavlja takrat, ko je viden navzven. Takrat pa je tudi največji. Zaupanje je osnovna sestavina socialnega kapitala in velja, da so skupine, med člani katerih veljajo odnosi zaupanja, bolj uspešne, kot tiste, kjer člani nimajo občutka, da se lahko zanesejo eden na drugega (Dragoš 2002: 74-75).

Koncept socialnega kapitala torej opozarja na neizbežno povezanost med »[...] posameznikovo umeščenostjo v mikroomrežjih, njegovo izključenostjo na življenjsko pomembnih področjih (zaposlitvenem, stanovanjskem, izobraževalnem, materialnem itd.) in splošno družbeno neenakostjo, ki se reproducira skozi te povezave.« (Dragoš, Leskošek 2003: 43).

Pomanjkanje socialnega kapitala posledično vodi k izoliranosti in občutkom neuspešnosti, kar pa bistveno zaznamuje posameznikovo osebno rast in napredek.

Socialna izključenost je povezana z občutkom osamljenosti, ko posameznik čuti, da z ljudmi okrog sebe ne ustvarja globljih odnosov. »[...] [G]re za primanjkljaj pomembnih drugih, ki bi mladostnikom pomenili 'zrcalo', v katerem bi lahko ugledali svoj zrcalni jaz.« (Ule 2000: 53).

V povezavi s tem Ule (ibid.: 53-55) izpostavi tudi pojma *socialna in emocionalna osamljenost*. Socialna osamljenost pomeni, da posameznik čuti pomanjkanje socialnih stikov z osebami okrog sebe in se počuti dolgočasno, izključeno in brez življenjskih ciljev. Pomembna je zaradi tega, ker je mladostnikovo oblikovanje identitete tesno povezano z izkušnjo pripadnosti skupini in sprejemanju s strani vrstnikov. Mladi, ki doživljajo dalj časa trajajočo socialno izoliranost, pogosto razvijejo agresivno vedenje, kot odgovor nanjo. Zaradi dolgočasje, ki spremlja socialno osamljenost, mladostnik otopi in postavlja vedno bolj frustriran zaradi možnosti, ki so mu na voljo. Emocionalna osamljenost pa pomeni, da se posameznik čustveno ne povezuje z osebami okrog sebe in se bori z občutki zavrženosti, praznote in tesnobe. Socialna osamljenost navadno izhaja iz nenadne izgube bližnje in ljubljene osebe, medtem ko je emocionalna osamljenost posledica različnih situacij, v katerih posameznik ni prejel zanj pomembnih odzivov na svoje početje in svoj obstoj.

Postmoderna družba poskuša uveljaviti miselnost, da je mladim danes vse dostopno, če se bodo le za to dovolj potrudili. Hurrellmann pa pravi, da raziskovalci vse bolj ugotavljajo »[...]«, da je pogost odgovor na povečanje tveganj in negotovosti v odraščanju, poseben psihosocialni položaj, ki se kaže v občutkih nemoči, samoodtujitvi, socialni osamitvi, občutkih nesmisla in praznosti ter nepravičnosti.« (Ule 2008: 104).

Občutek nepravičnosti je tisti pomemben dejavnik »[...]«, ki izkušnje negotovosti prevaja v psihosocialne bolečine.« (Ibid.).

Tako pa se le še povečujejo občutki osamljenosti in socialne izključenosti.

1.1.4. Socialna opora

Pojem *nelagodje* Caliman (1998: 66-67) opisuje kot osebni nemir, ki ga posameznik občuti ob uravnavanju odnosa med zunanjimi (družbenim) in notranjimi (tistimi v njem) izzivi ter viri, ki jih ima pri soočanju s temi izzivi. Termin nelagodje dodatno pojasnjuje kot razkol med vedno večjimi pričakovanji socialnega sistema in razpoložljivimi sredstvi, s katerimi posameznik lahko odgovarja nanje. Razkol med tistim, kar se od mladostnika pričakuje in kar lahko v okviru realnih zmožnosti uresniči, mladostnika pogosto ohromi na način, da ni sposoben uvideti in mobilizirati virov moči. Družba »lansira« podobo uspešnega odraslega človeka z vsemi stereotipi, ki tej podobi pripadajo - družina, dobro plačana zaposlitev ipd. -

spregleda pa dejstvo, da sama ni sposobna zagotoviti potrebnih vzgojnih in formacijskih struktur, ki bi mlade popeljale do zgoraj opisane podobe.

Na otroka poleg staršev vplivajo tudi druge odrasle osebe, ki so mu lahko vzornik v načinu premagovanja življenjskih težav, ki ga opogumljajo, da se sooči z odgovornostjo in so občutljive na njegove individualne potrebe (Richman 2001: 42).

1.1.4.1. Oblike socialne opore

Oblike socialne opore so »[...] specifična dejanja oz. vedenja, ki se vsaj večinoma priznavajo kot dejanja z namenom pomoči posamezniku, bodisi spontano, bodisi na prošnjo za pomoč.« (Hlebec in Kogovšek 2006: 16).

Oblike oz. vrste socialne opore lahko uvrstimo v štiri večje skupine:

1. Instrumentalna ali materialna opora se nanaša na pomoč v materialnem smislu (posojanje denarja ali orodja, pomoč pri hišnih opravilih ipd.);
2. Informacijska opora se kaže v obliki informacij, ki jih posamezniki navadno potrebujejo ob večjih življenjskih spremembah (npr. ob selitvi ali menjavi zaposlitve);
3. Emocionalno oporo oseba potrebuje ob manjših ali večjih življenjskih krizah (smrt bližnjega, ločitev, težave v družini ali na delovnem mestu ipd.);
4. Druženje, ki predstavlja socialno oporo, se kaže v obliki neformalnega občasnega druženja (npr. obisk kina ali gledališča, izleti ipd.) (ibid.: 16-17).

Socialno oporo teoretiki delijo tudi na formalno in neformalno. Neformalna socialna opora je tista opora, ki jo posamezniku nudijo sorodniki in prijatelji, medtem ko formalno oporo nudi formalni sektor: država, različne institucije in organizacije. Graham (Dremelj 2004: 77) razlikuje pet vidikov neformalne opore:

1. Znotraj neformalnega sektorja, ki ga tvorijo prijatelji in sorodniki, posameznik prejme neformalno oporo;
2. Neformalna opora je neinstitucionalna opora, ločena od formalnega sektorja, izvira pa iz odnosov znotraj družine in skupnosti;

3. Neformalna opora je brezplačna in se izvaja na domu posameznika. Z njo je povezano precej stroškov, kot so stroški prevoza, stroški za hrano itd.;
4. Vir neformalne opore predstavlja sorodstvo in prijateljski odnos, ki ju zavezuje normativna dolžnost, ki izhaja iz odnosa;
5. Neformalna opora se večinoma nanaša na pomoč posameznikom, ki bi drugače potrebovali institucionalno oporo (otroci, stari ljudje, osebe z dolgotrajnimi boleznimi ...).

Finch in Mason (ibid.: 77) opredelita neformalno oporo na podlagi treh predpostavk:

- Pri prvi predpostavki se strinjata z Grahamom, ko pravi, da so dolžnosti in obveznosti med sorodniki prepoznavne na normativni ravni.
- Drugo predpostavko vežeta na odgovornost med starši in otroci, ki naj bi bila največja tudi zaradi nekaterih zakonov, ki so vezani na ta odnos (določila o dedovanju in obvezi o medsebojni finančni pomoči).
- Tretja predpostavka pa pravi, da so ženske dolžnosti do sorodstva močnejše kot moške, predvsem, ko govorimo o osebni pomoči in pomoči v gospodinjstvu.

1.1.4.2. Opredelitev socialne opore

Hlebec in Kogovšek (2004: 15-17) pišeta, da so zgodnejše opredelitve socialne opore poudarjale predvsem emocionalno razsežnost socialne opore, ki jo povezujeta z občutkom sprejetosti in pripadnosti pri pomembnih drugih. Navajata tri avtorje, ki so med prvimi začeli raziskovati pomen socialne opore:

1. Cassel izpostavlja povratno informacijo, kot zanj najpomembnejši element socialne opore. Stresno okolje naj bi povzročalo šibke vezi s pomembnimi drugimi, neustrezne povratne informacije, ki iz takega odnosa izhajajo, pa lahko porušijo posameznikovo notranje ravnovesje in vplivajo na njegovo zdravje. Posledično lahko socialno oporo razumemo kot zaščitni faktor pred stresnimi vplivi okolja.
2. Caplan se strinja, ko pravi, da so vzajemni in trajni odnosi ključni za potek ter izid kriznih obdobj v življenju posameznika, da pa niso pomembne le vezi z najbližjimi,

temveč tudi podpora, ki jo dobi v skupinah za samopomoč, od sosedov, duhovnikov idr. Caplan je, če jo pojmuje z današnjo terminologijo, socialno oporo razdelil na emocionalno, materialno in informacijsko.

3. Cobb poudarja pomembnost zavedanja, da smo v okolju sprejeti, spoštovani in ljubljani ter socialno oporo razlaga kot dejavnik dobrega počutja.

Tudi kasnejši teoretiki so se strinjali, da je ključen pomen socialne opore njena pozitivna emocionalna funkcija. Thoits (ibid.: 17) izpostavlja pomen socialnih vlog, ki oblikujejo posameznikovo identiteto, določajo njegove pravice in dolžnosti, mu dajejo občutek varnosti, s tem, ko čuti svojo pripadnost in umeščenost. Socialne vloge vplivajo na posameznikovo samopodobo, Thoits pa opozarja, da ne smemo spregledati dejstva, da vsebujejo socialne vloge kulturno pogojena pričakovanja do posameznikov, ki jih družba pogosto izolira, če jih ne izpolnjujejo. Socialnih vlog torej ne moremo enačiti s socialno oporo, kajti te lahko predstavljajo tako vir opore, kot vir konflikta in stresa.

1.1.4.3. Modeli socialne opore

Novejše opredelitve socialne opore to danes razlagajo preko štirih najbolj uveljavljenih modelov.

1.1.4.3.1. Model splošnih učinkov in model opore kot zaščite

Model opore kot zaščite je izšel iz zgoraj navedenih avtorjev, Cobba, Caplana in Cassela, ki so mnenja, da je socialna opora ključni dejavnik za blaženje stresnih življenjskih situacij. Drugi model, model splošnih učinkov, izhaja iz modela opore kot zaščite in pravi, da socialna opora na splošno pozitivno učinkuje na počutje in zdravje posameznika. Kljub temu, da sta si modela podobna, pa se razlikujeta v tem, da se model splošnih učinkov ukvarja s pozitivnimi učinki socialne opore, ne glede na to, ali se stresne okoliščine pojavljajo ali ne. Model socialne opore kot zaščite pa izrazito postavlja oporo kot zaščitni zid med posameznikom in stresnimi dejavniki oziroma okoliščinami (ibid.: 18-19).

1.1.4.3.2. Model percipirane in model dobljene opore

Dobljeno socialno oporo raziskovalci opredeljujejo kot različna dejanja, ki izražajo oporo in jo ljudje prejmejo od soljudi. Sarason in sodelavci (ibid.: 19) menijo, da gre to raziskovanje v dve smeri in sicer, da lahko socialno oporo objektivno presojava glede na konkretna dejanja drugih ali glede na posameznikovo subjektivno doživljanje ponujene opore. Ko vrednotimo dobljeno oporo, se pokaže več problemov, med drugimi ta, da praktično ni mogoče izključiti pristranskost poročevalcev (torej tistih, ki so oporo prejeli), ki obsega nezanesljivost človeškega spomina ter neenakomerno poročanje o pozitivnih in negativnih dejanjih. Posameznik razvije predstavo o sebi na podlagi preteklih izkušenj, iz česar lahko sklepamo, da je že oblikoval mnenje o sebi kot o nekemu, ki bodisi dobiva ali ne dobiva potrebne opore. Raziskave so prav tako pokazale, da se poročanje o opori razlikuje med dajalci in prejemniki opore, ki različno interpretirajo ponujeno oporo. Presojanje dobljene opore je lahko rezultat percepcije težavnosti situacije in sporočila, ki ga oseba daje o tem ali se bo sama zmogla spopasti z njo ali ne (ibid.: 19-22).

Torej je lahko percepcija razpoložljivosti in ustreznosti emocionalne opore »[...] del (sedanjih ali preteklih) odnosov in opornih interakcij kot del splošne percepcije o sebi in drugih.« (Hlebec v ibid.: 22).

1.1.4.3.3. Model socialne opore kot transakcijskega procesa

Vaux (ibid.: 22-23) opredeljuje socialno oporo kot kompleksen proces med posameznikom in njegovim okoljem, na katerega vpliva kopica dejavnikov (od osebnih do kontekstualnih). Oporo deli na tri osnovne elemente:

1. *Viri socialne opore* predstavljajo del socialnega omrežja, na katerega se posameznik obrača po pomoč in oporo ali pa mu jo to nudi samo od sebe. Predpostavlja se, da je omrežje relativno stabilno, tako po sestavi kot velikosti, razen ko je posameznik deležen večjih sprememb (npr. poroka, izguba delovnega mesta, hujša nesreča ipd.). Omrežja socialne opore imajo svoje značilnosti: strukturo, sestavo in kakovost odnosov znotraj njih. Kljub temu, da ima posameznik s svojim socialnim omrežjem takšne odnose, ki zanj predstavljajo vir opore, pa je lahko v posameznih situacijah ne dobi. Prevelika čustvena vpletenost članov omrežja lahko ohromi oporo, ali pa je ta omejena zaradi družbene stigme, ki jo krizna situacija nosi.

2. *Oblike socialne opore* so posamezna dejanja oz. vedenja, ki imajo namen pomagati posamezniku, bodisi spontano bodisi na prošnjo za pomoč. Kljub dobrim namenom pa ta dejanja, zaradi različnih kontekstualnih dejavnikov, niso vedno sprejeta kot oporna.
3. *Posameznikova subjektivna zaznava socialne opore* obsega oceno prisotnosti, zadostnosti in kakovosti opore (zadovoljstva z njo, občutkom pripadnosti ipd.). Je pokazatelj izpolnjevanja namena in kakovosti delovanja socialne opore.

Sarason in sodelavci (ibid.: 23) opredeljujejo socialno oporo podobno, kot kombinacijo treh vrst dejavnikov: osebnostnih značilnosti, medosebnih odnosov in situacij, ki spodbujajo dejanja opore. Socialna opora se dogaja znotraj teh treh dejavnikov, namen opore in njen učinek pa sta odvisna od motivacije in pričakovanj obeh akterjev (dajalca in prejemnika opore), od narave njunega odnosa in konkretne situacije.

1.1.4.3.4. Model socialne integriranosti

Model socialne integriranosti raziskuje omrežja, ki posamezniku nudijo socialno oporo, njegovo vključenost vanj in povezanost med člani znotraj omrežja.

Hlebec in Kogovšek (ibid.: 48) navajata, da v analizi omrežij obstajata dve osnovni vrsti socialnih omrežij: popolna in osebna oz. egocentrična. Skupina enot (posameznikov), med katerimi je definirana ena ali več relacij, predstavlja popolno omrežje (npr. šolski razred). Te relacije so različnih vrst: evalvacija osebe (npr. izraženo prijateljstvo), pretok materialnih in nematerialnih virov (npr. poslovne transakcije, izmenjava različnih oblik socialne opore), pripadnost (npr. društvu), interakcija (npr. pošiljanje sms sporočil), biološka relacija (sorodstvo) in druge. Egocentrično omrežje pa tvori posamezna enota (ego), ki ima z določenim številom drugih enot (alterji) definiranih eno ali več relacij. Popolno omrežje torej opazujemo takrat, ko opazujemo vse pripadajoče relacije v določeni skupini oseb, medtem ko govorimo o egocentričnem omrežju takrat, ko opazujemo posameznika, v odnosu na druge člane skupine.

Vaux (ibid.: 24-25) je kritičen do rezultatov, ki presojujejo socialno oporo posameznika z vidika njegove integriranosti, saj naj bi bilo težko izločiti kateri element (odnos z bližnjimi, vključenost v prostočasne združbe ...) in na kakšen način naj bi vplival kot varovalni dejavnik proti stresu in bolezni. Prav tako meni, da so rezultati, ki so jih dale raziskave o pomembnosti najintimnejših odnosov preskope in zopet ne zajamejo vseh pomembnih elementov socialne

opore. Rešitev vidi v preučevanju socialne opore preko značilnosti socialnih omrežij, kot so velikost omrežja, moč vezi, gostota omrežja, homogenost vezi in geografska razpršenost članov omrežja. Prednost velikih omrežij je večja dostopnost virov socialne opore, navadno pa so vanj vključeni člani, ki imajo raznolike kompetence in lahko nudijo različne oblike pomoči.

Gostejša omrežja znižujejo stopnjo stresnosti in omogočajo več socialne opore (Kadushin v *ibid.*: 25), po drugi strani pa lahko oporo tudi ovirajo, ker ne spodbujajo iskanje alternativnih rešitev in novih virov socialne opore (Hirsch v *ibid.*: 25).

Sestava omrežja je povezana s kakovostjo omrežja in kakovostjo pomoči, ki jo nudijo člani omrežja.

Kritiki modela socialne integriranosti pravijo, da so strukturalne značilnosti socialnih omrežij šibko povezane z ustreznostjo socialne opore kot z zdravstvenimi indikatorji (Sarason et al. v *ibid.*: 26), lahko so celo vir stresa in konflikta (Antonucci v *ibid.*: 26).

Van Tilburg (*ibid.*: 26) opozarja, da moramo intenzivnost socialne opore presojati z vidika vsebine odnosov in ne vrste odnosov. Granovetter (*ibid.*: 27) je v svoji raziskavi prišel do zaključka, da emocionalno oporo in druženje posamezniku navadno prejme od svojih najbližjih, medtem ko od bolj oddaljenih članov omrežja prejme instrumentalno in informacijsko oporo.

1.1.4.4. Viri socialne opore

Mladi sodijo med ranljive družbene skupine. Na njihovo odraščanje vpliva več dejavnikov, ki jih teoretiki pojmujejo z dveh zornih kotov; glede na to ali v mladostnikovem življenjskem svetu učinkujejo ogrožujoče ali varovalno. Ule, Šelih, Poštrak, Kuhar in Razpotnik govorijo o »dejavnikih odraščanja«, Čacinovič Vogrinčič in Magajna o »varovalnih dejavnikih«, Wood in Hine o »dejavnikih tveganja«, Ule in Šelih pa uporabljata tudi izraz »dejavniki prestopniškega vedenja«. Navadno navajajo pet dejavnikov: družina, šola, vrstniki, spol in vrednote (Poštrak 2011b: 202-203).

V naslednjih poglavjih bom govorila o prvih treh dejavnikih odraščanja, ki jih bom predstavila kot vire socialne opore, torej iz perspektive njihove varovalne funkcije.

1.1.4.4.1. Družina

Posameznik v družini nikoli ne obstaja sam zase, izoliran od ostalih članov družine, temveč je aktiven subjekt, vpet v odnose z drugimi člani družine. Družina pa je vedno del družbe, sprejema njene procese in dogajanja. Otrok se v družini uči živeti z drugimi člani družine in tako prevzema vzorec za kasnejše življenje v družbi (Červek 2008: 94).

Družina se od ostalih socialnih skupin loči po tem, da nas skoraj vsakodnevno »sili«, da se odzivamo na potrebe njenih članov. Med člani družine naj bi veljala solidarnost, s katero bi odgovarjala na potrebe vseh. Družina je sistem, ki mu družba nalaga določene norme in pričakovanja glede družinskega življenja ter v kapitalističnem duhu usmerja njene potrebe in načine preživljanja prostega časa. Ena od temeljnih nalog družine je ohranjanje ravnotežja med povezanostjo in samostojnostjo. Druga pomembna naloga družine je, da stabilizira osebnost družinskih članov in omogoča nadomeščanje izgub, s katerimi se zaradi vsakodnevnih obremenitev srečujejo. Naloga družine tako ni zgolj rojevanje otrok, temveč njihova ustrezna vzgoja in pomoč pri ovirah, s katerimi se v odrasčanju srečujejo. Nekdaj so starši težili k temu, da otrokom čim bolj privzgojijo tradicionalne norme in jih čim bolj »prilagodijo« okolju, danes pa se vse bolj spodbujata individualizem in tekmovalnost otrok (Ule 2008: 81-83).

V povezavi z vzgojo Kroflič pravi, da si je človek že od nekdaj prizadeval, da bi vplival na otrokov razvoj. Vzgoja je proces oblikovanja otroka v skladu s predstavami odraslih, kakšen naj bo, da bo čim bolj ustrezal merilom okolja. Vzgojni prijemi so bolj ali manj zavestno izbrani, ne smemo pa spregledati, da nanje vplivajo tudi tradicionalna vzgojna praksa, razumevanje otrokovega razvoja in narave ter spreminjajoče se družbene vrednote. Meni, da lahko številne teorije moralne vzgoje razvrstimo v tri osnovne koncepte (Kroflič: 1997: 25):

1. *Kulturno-transmisijski model moralne vzgoje* temelji na predpostavki, da je osnovna naloga moralne vzgoje na otroka prenesti sistem moralnih pravil, ki so uveljavljena v določeni kulturi. Problematično pri tem modelu je, da otroka sooči z vnaprej določenimi moralnimi zahtevami, s pravilnimi vedenjskimi vzorci in življenjskimi dejstvi kot objektivnimi dejstvi, da torej predpostavi vrednote v obliki absolutnih resnic. Otroku na ta način vzamemo možnost, da bi kritično presodil vsebino vzgojnih zahtev.

2. *Permisivni model (prijazne) moralne vzgoje* ima svoje korenine v različnih pedagoških smereh dvajsetega stoletja, ko govorimo o začetku reformskega pedagoškega gibanja, ki postavi v središče otroka in njegove potrebe. Vzgoja, ki izhaja »iz otroka«, v ospredje postavlja človekove (otrokove) pravice in spoznanje, da je uporaba nasilnih metod vzgojno manj učinkovita, kot bi si želeli. Problemi tega modela postanejo razvidni v petdesetih letih, ko se pokaže, da svobodno vzgajani otroci niso bolj samostojni, ustvarjalni in moralni, temveč da so do skrajnosti razvili »[...] potrošniško egoistično miselnost in bolešno narcistično odvisnost od zunanjih potrditev [...]«. Moralna pravila se ne spoštujejo zato, ker jih spoznamo za pravična, ampak zato, ker si s tem pridobimo naklonjenost socialne okolice.« (Ibid. 29). V šestdesetih letih psihoanaliza potrdi spoznanje, da mora otrok v vzgoji, za svoj optimalni razvoj, prejeti določeno »dozo« frustracij, saj v nasprotnem primeru obstaja velika nevarnost, da se napetost kasneje izrazi v obliki neopredeljivih depresij.
3. *Procesno razvojni model moralne vzgoje* v vzgojni teoriji obstaja od sedemdesetih let dalje. Pri tem modelu se zgodi premik, ki se kaže v otrokovi aktivni vlogi v vzgojnem procesu, obenem pa znanstvena analiza otrokovih psiholoških potreb pokaže, da otrokovo podrejanje avtoriteti samo po sebi ni škodljivo, kot je veljalo v prejšnjem modelu. Ta model v sebi vključuje:
- zahtevo po vzajemni komunikaciji med otrokom in vzgojiteljem;
 - strategijo načrtovanja kurikuluma v katerega so vključeni vsi akterji vzgojnega procesa (strokovni delavci, starši, otroci in vzgojitelji);
 - model avtoritete, ki otroku omogoča občutek sprejetosti in varnosti, obenem pa spodbuja njegovo osamosvajanje;
 - vzgojo, ki si za cilj postavi podpiranje otrokovih razvojnih potencialov, namesto na oblikovanje vnaprej določenih vedenjskih vzorcev (ibid.: 25-34).

Družine se razlikujejo po tem kako hitro želijo otroka pripeljati do odraslosti. Nekateri starši si želijo, da bi otrok čim dlje ostal ob njih in ga zato ne soočajo z nobenimi odgovornostmi, medtem ko drugi težijo k čimprejšnji zrelosti otroka. Obema »vrstama« staršev je skupno to, da se za njihovimi težnjami skrivajo osebne želje in interesi. Zavedno ali nezavedno poskušajo svoje otroke vzgojiti tako, da bi se kar najbolje prilagodili svetu, o katerem ima vsak svojo predstavo (Ule 2008: 92).

Coterrel (ibid.: 53) pravi, da v obdobju adolescence mladostniki, v odnosu do okolja, rešujejo dva ključna procesa,. Prvi je navezanost oz. čustvena vez s posameznikom ali skupino, drugi pa obsega oblikovanje identitete, kot posameznikovo sposobnost, da v odnosu z drugimi ustvari sliko o sebi.

V adolescenci mladostniki začutijo potrebo po redefiniranju obstoječih čustvenih vezi z družinskimi člani ter vzpostavljanju novih vezi s prijatelji in partnerji. Če ima mladostnik s svojimi starši odprt odnos in uživa njihovo podporo, je precej manj verjetno, da bo razvil odklonsko vedenje (ibid.: 76-77).

Dremelj (2004: 78-82) pravi, da lahko na podlagi sestave omrežja posameznika ugotavljamo ali se ta po oporo obrača na sorodnike ali pa z njimi nima pomembnih odnosov in se obrača na prijatelje. Glede na ugotovitve opozarja, da predstavljajo v Sloveniji sorodniki več kot polovico članov omrežij socialne opore posameznikov.

Cernkovich in Giordano (Ule 2008: 77) sta poskušala povezati čustveno navezanost in deviantno vedenje mladostnikov. Ugotovila sta, da je kakovost starševstva odločilnejšega pomena, kot družinska struktura (npr. enostarševske družine).

Rener (2000: 106-110) podobno opisuje zvezo med deviantnostjo in dvema elementoma družinskega življenja: družinsko strukturo in družinskimi procesi. Navaja raziskavo katere rezultati kažejo, da imajo dejavniki družinskih procesov bistveno večji učinek, kot dejavniki družinske strukture. Močna čustvena povezanost in intenziven odnos med starši in otroci sta bistveno močnejša preventivna elementa, kot lahko razveza staršev vpliva na delikventnost vedenja mladostnika. Družinska podpora je povezana tudi s socialno ranljivostjo mladih. Najbolj ranljivi so tisti mladostniki, ki ne živijo v družinskih okoljih ali pa v njih živijo, vendar se tam ne počutijo dobro, ker nimajo opore v nobenem od staršev.

1.1.4.4.2. Vrstniki

Parsons (Ule 1996: 20) med prvimi izpostavi pomen vrstniških skupin, ki združujejo dva elementa: na eni strani težnjo po popolni neodvisnosti od staršev in na drugi strani, upor njihovega nadzoru ter brezpogojni konformizem z vrstniško skupino.

Ule (1996: 20) je mnenja, da so vrstniške skupine nadomestek za iniciacijske obrede, ki so jih poznale rodovne družbe, mladim pa omogočajo tolmačenje družbe in umeščanje sebe vanjo.

Vrstniške skupine delujejo podobno kot družine in so za mladostnike pomembne, ker jim dajejo čustveno gotovost, nove vedenjske vzorce, izkušnje in podporo pri odraščanju ter samostojnosti.

Berndt (Ule 2008: 94) navaja štiri vrste podpore, ki delujejo v vrstniških skupinah:

- Informacijska podpora (gre za nasvete pri reševanju osebnih problemov).
- Instrumentalna podpora je podpora, ki si jo mladostniki nudijo pri vsakdanjih zadevah, kot je npr. skupno učenje, izmenjava oblačil, posoja denarja ipd.
- Tovariška pomoč je občutek, da se lahko zanesesh na drugega in lahko računaš na njihovo podporo pri različnih aktivnostih, kot je npr. udeležba na zabavi.
- Podpora v samopodobi. Prijatelji prispevajo k izboljšanju samopodobe posameznika s pohvalami in spodbudo ter nudijo podporo in tolažbo.

Ena od funkcij vrstniških skupin je krepitev skupinske pripadnosti, s čimer se povečuje občutek čustvene varnosti in statusa oz. ugleda. Nepriljubljenost vodi v izključenost in osamo, to pa močno vpliva na posameznikovo odraščanje. Mladostnike, ki niso priljubljeni pri vrstnikih, lahko delimo v dve skupini:

- Zavrnjeni mladostniki so nepriljubljeni zaradi osebnih (prepirljivost, agresivnost, egoizem) ali socialnih razlogov (različne socialne stigme).
- Prezrti mladostniki nimajo prijateljev in jih vrstniki ne opazijo. Razlog za to so lahko osebne (sramežljivost, introvertiranost, pomanjkanje samozavesti) ali socialne značilnosti (etičnost, verska pripadnost, socialni status družine) (ibid.).

Ule (2008: 96) izpostavlja poseben fenomen zvezdniških skupin, pri katerih se mladostniki povežejo, ker občudujejo isto slavno osebo in ne, ker bi se v resnici družili. V te, pogosto virtualne skupine, ki jih spodbuja trg, se mladostniki zatekajo, saj jim dajejo občutek moči in jim nudijo navidezno usmeritev.

1.1.4.4.3. Šola

Šola je prostor, kjer otroci preživijo velik del dneva. Tam razvijajo svoj odnos do odraslih, do avtoritete, spoznavajo vrstnike in pridobivajo veščine za nadaljnje življenje.

»Šola naj bi sodelovala v oblikovanju osebnosti, posredovala naj bi uporabna znanja in spretnosti, pomagala do zelenega poklica in pripravljala v širše družbeno-kulturno okolje ter na odgovoren prevzem nalog, ki jih pred mlade postavlja življenje.« (Bajzek 2008: 128).

V šoli mladi dobijo premalo spodbud za osebni razvoj, spoznavanje samega sebe in reševanje težav. Šola je še vedno preveč storilnostno naravnana – kot prenašalka znanja za nadaljnjo poklicno pot posameznika – in nudi premalo uporabnih znanj za delo in življenje. (ibid.: 176).

Čačinovič Vogrinčič (2008: 36-41) govori o šoli, kot varovalnem dejavniku. V šoli učenec pridobiva komunikacijske veščine, v stiski mu učitelj lahko pristopi z empatijo, ki jo bo učenec nato morda uporabil v odnosu do vrstnika. Razvija sposobnost za abstraktno mišljenje in reševanje problemov ter sposobnost, da konflikt prepozna in se z njim spopade (Mertens v ibid.: 38). Neznanje v ravnanju s konflikti se pogosto pokaže v procesih pomoči družini. Šola naj bi na eni strani spodbujala avtonomnost učencev, po drugi strani pa se v njej otrok uči povezanosti, zadovoljuje svojo potrebo po ljubezni, prijateljstvu in skrbi za druge, spoznava zakonitosti delovanja skupine in prilagajanje. Avtonomen otrok ima občutek identitete, zna biti neodvisen, a ima nadzor nad svojim ravnanjem, ima vpliv na dogajanje okoli sebe, a pozna svoje meje.

»Odpornost ni lastnost [...]. To je akumulacija sposobnosti, virov, talentov, moči, znanja in veščin, ki rastejo. Odpornost ni genetski ali pridobljeni set lastnosti, ki ga imajo samo super otroci. [...]. [O]dpornost, opolnomočenje in razvoj virov se dogaja v interakciji z okoljem, predvsem v družinah, šolah, soseskah.« (Bernard v ibid.: 43).

Šola je okolje, ki mora otroku ponuditi skrb in mu omogočiti izkušnjo sprejetosti, spoštovanja in sočutja. Skrb se kaže v odnosu učenca in učitelja, v vključenosti vseh učencev in v vzpostavljanju podporne socialne mreže. V šolah je vedno manj vrstniške solidarnosti, zato bi jo morale te bolj spodbujati, tudi na način, da ustvarjajo pogoje (prostore) v katerih bi se ta izvajala. Učitelji bi od učencev morali veliko pričakovati, to pa je neizbežno povezano z lastnim aktiviranjem za ustvarjanje pogojev za to. To je v pravem nasprotju s tem, ko učitelji od šolsko neuspešnih učencev zahtevajo minimalno znanje in jim tako vzamejo priložnost za samospoštovanje in napredek (ibid.: 44-46).

»Carta (1991) pravi, da je glavna razlika med učinkovitimi in neučinkovitimi razredi v tem, da ima v prvih vsak učenec možnost, da sodeluje.« (Ibid.: 47).

1.1.4.4.3.1. Učitelji

Mladi potrebujejo spremljevalce in vodje, ki so z njimi sposobni deliti izkušnje, ne zgolj prenašati znanja. In ki so sposobni v mladih ljudeh odkriti ter skupaj z njimi ovrednotiti njihovo enkratnost. Učenje pomeni spodbujanje pozitivnih sprememb na mnogih ravneh mladostnikovega življenja: na čustveni, kulturni, socialni, vrednostni idr. (Bajzek 2008: 30).

Kroflič (1997: 59-69) trdi, da avtoritete iz vzgoje ne moremo odpraviti. Navaja tri prevladujoče koncepte pedagoške avtoritete:

1. *Apostolska avtoriteta* je značilna za klasično patriarhalno vzgojo in prevladuje v vzgojnih konceptih, ki temeljijo na kulturno-transmisijem modelu vzgoje. Tu govorimo o ekskluzivnem položaju učitelja, ki mu je bil dodeljen s strani »države«, medtem ko učenec nima nobene možnosti, da bi podvomil v njegovo kompetentnost. Učiteljeva avtoriteta je povezana zgolj s pooblastilom in vnaprej določenim mestom v hierarhiji odnosov. Učenci morajo slepo slediti informacijam in primernim vzorcem vedenja, ki jim jih učitelj posreduje. Tu pa ne gre prezreti dejstva, da s pozicijsko avtoriteto učitelj izgubi svojo človeško kvaliteto, ki bi morala biti presek njegovega znanja in osebnosti. Tako tudi onemogoči, da bi za učence postal objekt identifikacije oz. vzor.
2. Model *prikrite avtoritete vzgojnega okolja* v pedagoško teorijo vnese J. J. Rousseau, v pedagoški praksi pa se uveljavi v drugi polovici dvajsetega stoletja, pod vplivom reformskih gibanj za permisivno vzgojo. Zavzema se za »naravno vzgojo«, ki naj otroka čim manj utesnjuje, ne kaznuje in ne priganja z učenjem, saj naj bi se potreba po tem zgodila po naravni razvojni poti. Po njegovem je temeljni pogoj pravilne vzgoje strog nadzor nad otrokovim življenjskim okoljem in eliminacija vseh škodljivih vplivov (tudi oseb, ki bi jih lahko posnemal) iz njega. Poleg Rousseau-jevih trditev pa na uveljavitev tega model vplivata še obe svetovni vojni, ki dokončno pokažeta nevzdržnost avtoritarne osebnosti, ki promovira slepo poslušnost, tudi najbolj neetičnih ukazov. Permisivnost družinske vzgoje zaznamujeta dve strukturni značilnosti: odsotnost očeta iz vzgoje in pretirana popustljivost matere, ki je rezultat občutka krivde, ker si tudi ona ne jemlje več dovolj časa za vzgojo. Nosilec avtoritete tako postane materinska »brezpogojna ljubezen«, ki pa je za otroka nevarna zato »[...], ker mu daje lažen občutek svobode, izza katerega se skriva njegovo bolešno

iskanje načina, kako si pridobiti starševsko naklonjenost, ne da bi poznal njihova pričakovanja v obliki jasnih (moralnih) zahtev.« (Ibid.: 64). Mati pa svoje avtoritete ne more prenesti na učitelja, kot tudi otrok ne more dojeti smiselnost podrejanja zunanjim zahtevam, ki jih vzgojno-izobraževalna ustanova nujno vzpostavi. Učitelj bo vzgojno popolnoma neučinkovit in ne bo mogel razvijati otrokovih potencialov. Podobno kot pri apostolski avtoriteti (ko bo s podreditvijo družbeni hierarhiji dobil občutek pripadnosti), si bo tudi tukaj otrok prizadeval za potrditev zunaj sebe tako, da bo iskal način, da fasciniira okolico in si pridobi status »zvezde«.

3. Koncept *samoomejitvene avtoritete* se navezuje na izvorno vlogo avtoritete, ki je etimološko opredeljena kot oblika podrejanja, ki prispeva k postopnem osamosvajanju in posledično k (samo)ukinitvi avtoritarnega vodenja. Otroku ne smemo odreči aktivne vloge pri vzpostavljanju avtoritarnih razmerij, saj mu tako odvezujemo aktivno vlogo v osvoboditvenih procesih. Osnovni dejavnik »vzgoje svobodne osebnosti« ni niti prenos ustreznih vsebin moralne vzgoje temveč oblikovanje vzgojnih dejavnikov po načelih samoopredelitvene avtoritete. Zanje veljajo naslednja pravila:

- prva naloga avtoritet je vzpostavitev čustveno stabilnega odnosa med vzgojiteljem in otrokom ter tako slednjemu ponuditi objekt identifikacije;
- v procesu psihofizičnega razvoja otroka je potrebno avtoriteto (imaginarnega) lika zamenjati z avtoriteto (simbolne) zahteve, ki je racionalno utemeljena;
- spodbujati moramo socialne stika otroka z vrstniki in drugimi osebami;
- spodbujati moramo otrokovo sposobnost moralnega razsojanja;
- podpirati je potrebno otrokovo samostojno iskanje ustreznih etičnih rešitev, da bi se tako moralno in mišljenjsko osamosvojil;
- postopno moramo otroka vključevati v dogovarjanje in odločanje o pravilih skupnega bivanja;
- temelje moralnosti je potrebno iskati v sposobnosti iskanja skupnih interesov in ne v avtoriteti navade.

Čačinovič Vogrinčič (2008: 7-12) govori o procesu soustvarjanja učenja in dodaja, da morajo odrasli spoznati, da je njihova odgovornost ustvariti pogoje za učenje, ki bo učencu razumljivo in bo v njem aktivno udeležen. Šola je prostor, kjer učenec pridobiva občutek

lastne vrednosti, kjer je spoštovan, viden in slišan, kjer pridobi izkušnjo, kako ubesediti svoje misli in občutja ter sporočilo, da je vse to skupaj odraslim pomembno. Raziskovanje in oblikovanje rešitev poteka v pogovoru, v dialogu, v katerem je »[...] učitelj spoštljiv in odgovoren zaveznik, učenec pa ekspert iz izkušenj.« (Ibid.: 12).

Richman pravi podobno, ko trdi, da so otroci »[...] najboljši informatorji o svoji življenjski situaciji.« (Richman 2001: 47).

Vzrok za nastanek težav je mnogokrat neskladje med znanji in strategijami, ki jih otrok sprejema v domačem okolju in tistimi, ki jih promovira učitelj v šoli. To pa zanj predstavlja stisko, ki lahko rezultira v tem, da v šoli vse bolj zaostaja za svojimi vrstniki (Kavkler 2001: 60).

V raziskavi, ki je bila izvedena med mladimi v Pomurju, se je izkazalo, da mladi potrebujejo strukture, voditelje in učitelje, ki bi jim bili v oporo. Od ljudi, ki mladostniku stojijo ob strani, je odvisno v kolikšni meri bo uvidel svoje sposobnosti in želje (Tušek Strniša 2008: 90).

Kroflič (1997: 17-18) pravi, da morajo sodobni vzgojni koncepti težiti k postopnemu ukinjanju vodenja posameznika, k odpravi manipulacije ter otroka pripraviti na uporabo lastnega uma in ustvarjalnosti. Sodobna vzgojna teorija vključuje naslednja načela:

- otroke in starše je potrebno seznaniti s kriteriji ocenjevanja, cilji vzgoje, hišnim redom itd. ter jim na ta način omogočiti, da sami izberejo šolo ali vrtec, ki ustreza njihovim vzgojnim konceptom;
- vse bolj se uveljavljajo nedirektivni stili učenja in vzgajanja, ki temeljijo na oblikovanju takšnega okolja, ki bo otroka spodbujalo k aktivnem in odgovornem iskanju resnic, svobodnemu izražanju lastnih občutkov in uporabi domišljije za bolj kreativno izražanje;
- otroci morajo (so)vplivati na izbiro vsebin in metod poučevanja v skladu z lastnimi interesi in zmožnostjo dožemanja;
- otrokom je potrebno razkrivati uveljavljene metode manipulacije, s katerimi se bo vsak dan srečeval, da jih bo zmožel prepoznati in se jim upreti;
- pri otroku je potrebno spodbujati razvoj kritičnega mišljenja, ki je najboljše orožje za preprečevanje manipulacije.

Učitelj ima zahtevno nalogo, saj se od njega pričakuje, da bo »[...] intelektuallec z veliko strokovnega, pedagoškega in psihološkega znanja, ki bo s pomočjo ustreznih vzgojno-didaktičnih metod in enakopravnim sodelovanjem z učenci, starši in širšim družbenim okoljem ponovno povrnil ugled šoli.« (Bajzek 2008: 130).

Čačinovič Vogrinčič (2008: 20-22) učiteljem ponuja odgovor na vprašanje kako naj delajo z učenci: v *delovnem odnosu*.

Koncept delovnega odnosa vsebuje več elementov:

- *Dogovor o sodelovanju* omogoča vzpostavljanje delovnega odnosa in vsebuje: privolitev v sodelovanje tu in zdaj, določitev časovnega okvirja ter dogovor o tem, kako bomo delali. Naloga učitelja je, da omogoči prostor, v katerem učenec pride do besede, prav tako pa ga mora jasno povabiti, da raziskuje in prevzame svoj delež odgovornosti pri nastajanju novega znanja.
- *Instrumentalna definicija problema in soustvarjanje rešitev* (Lüssi 1991). Lüssi poudarja nalogo socialnega delavca, da soustvari proces pomoči v katerem uporabniki raziskujejo svoj delež v rešitvi. Čačinovič Vogrinčič to prevede v šolsko okolje in pravi, da mora učitelj učenca povabiti, da z njim raziskuje, kaj zna in česa ne. Torej mu pomaga, da ubesedi oviro. Instrumentalno definicijo problema prevaja tako, da naj se učenje začne z raziskovanjem, kaj učenec že zna.
- *Osebno vodenje* (De Vries 1995) je vodenje k dogovorjenim in uresničljivim rešitvam. Za delovni odnos med učiteljem in učencem to pomeni, da mora biti pogovor usmerjen k oblikovanju zelenih izidov, tehtanju preizkušenih rešitev in iskanju novih poti. Učitelj se v delovnem odnosu osebno odziva, z učencem podeli lastne zgodbe in izkušnje, ki omogočajo nastajanje alternativnih rešitev ter ravna empatično. Izkušnja učenca, da je spoštovan, je lahko le osebna izkušnja, ki je nastala v dialogu z učiteljem. Pomembno pa je tudi, da so posamezni koraki, ki jih dogovorimo skupaj z učencem, jasni in preverljivi.

Avtorica poudarja, da se moramo v praksi opreti tudi na štiri pomembne sodobne koncepte v socialnem delu, »[...], ki socialno delovno ravnanje umeščajo v postmoderni, konstruktivistični miselni koncept, v postmoderno paradigmo socialnega dela.« (Ibid.: 23).

Ti teoretični koncepti so:

- *Etika udeležенosti* (Hoffman 1994). Ta koncept opozarja na to, da mora »[...] strokovnjak [učitelj] odstopiti od moči, ki mu ne pripada in sicer od moči, da poseduje resnico in rešitve. Učiteljica mora zdržati negotovost iskanja in osebno udeležенost: je udeležena kot sogovornica, soustvarjalka. [...] Učitelj ni več edini posestnik resnice, temveč šteje resnica učenca in s tem odnos, v katerem se resnično soustvari novo znanje.« (Ibid.: 23).
- *Perspektiva moči* (Saleebey 1997). Čačinovič Vogrinčič (ibid.: 24-26) se zaveda sistemskih ovir, ki omejujejo delo učiteljev, poudarja pa, da je ravnanje iz perspektive moči v prvi vrsti osebna odločitev učitelja. To ravnanje obsega raziskovanje želelnih izidov, virov in moči učenca, opore v razredu in učenčevem okolju ter dobrih izkušenj v preteklosti. Preskok se zgodi, ko se učitelj odloči, da ne bo več iskal neznanja, temveč znanje.

Avtorica predstavi Leksikon moči D. Saleebeya (1998), ki vsebuje sedem temeljnih konceptov in načel, ki jih umesti v odnos med učiteljem in učencem:

- Koncept *socialne krepitve* (»empowerment«) opozarja na to, da so učenci mnogokrat spregledani in da je naloga učitelja, da ustvari prostor, v katerem bo učenec viden in slišan. Opozarja, da je socialna moč učenca in njegove družine pogosto majhna. Njegov napredek lahko omejujejo njegov socialni položaj, izobrazba, položaj njegovih staršev ali etnična pripadnost njegove družine.

Mencin Čeplak (2000: 137-138) se strinja, ko trdi, da se vpliv izobraženosti staršev kaže v obliki pričakovanj staršev in učiteljev (ki dobro poznajo učenčevo družino) do učenca. Učitelji drugače interpretirajo dosežke učencev, katerih starši niso visoko izobraženi, jih manj spodbujajo in jim namenjajo manj pozornosti. Če starši redkeje prihajajo v šolo, to mnogi učitelji razumejo kot odraz zanemarjanja in spregledajo, da ne gre za brezbržnost, temveč za občutek nekompetentnosti. Pomemben element morebitne diskriminacije pa je tudi etnična pripadnost učenca oz. njegove družine.

Čačinovič Vogrinčič (2008: 26-29) učiteljem nalaga, da je njihova odgovornost, da prepoznajo socialno prikrajšanost učencev in naredijo vse, da bi se proces socialne krepitve začel. Opozarja tudi, da naše šole preveč stavijo na pomoč staršev in spregledajo potencial, ki jih imajo vrstniške skupine. Saleebeyev termin »empowerment« interpretira kot dodajanje moči učencu in njegovi družini ter aktivno soustvarjanje novih oblik pomoči in podpore.

- Načelo *včlanjenosti* (»membership«) v ospredje postavlja socialno mrežo učenca. Pomembno je ali je učenec v razredu sprejet in spoštovan, kako mu sošolci pomagajo in kako on pomaga njim. Če on in njegova družina nimata razvite socialne mreže, je lahko izolacija pomemben vir njegove stiske in nemoči.
 - Koncept *okrevanja* (»resilience«) poudarja posameznikovo moč, da premaga težke življenjske udarce. Učitelj mora verjeti, da učenec lahko okreva, torej da napreduje, izboljša svoje znanje in popravi ocene.
 - Koncept *celjenja* (»healing«) se opira na medicino, ki verjame, da ima vsak človek svoj lasten notranji sistem podpore, ki deluje neodvisno od zunanjih vplivov zdravljenja. Učenec potrebuje čas, da zaceli svoje rane, da sprejme, da nečesa ne razume in ne zna. Potrebuje podporo, da to lahko ubesedi, da sprejme ponujeno pomoč in na koncu pridobljeno znanje tudi uporabi.
 - *Dialog in sodelovanje* (»dialogue, collaboration«) sta edina načina za odkrivanje in prepoznavanje lastne moči. Pogovor v odnosu omogoča udeležnost in soustvarjanje.
 - Pred socialnimi delavci, učitelji in drugimi delavci v pomagajočih poklicih je zahtevna naloga, kajti odpovedati se morajo temu, da uporabnikom (učencem) ne verjamejo. *Odpovedati se dvomu* (»suspension of disbelief«) v učenčeva sporočila in besede je za učitelje nenaravno, še posebej, če je ta učenec šolsko neuspešen. Nihče ne dvomi, da so učitelji tisti, ki imajo določeno znanje, ki so ga pridobili v času šolanja za svoj poklic, vprašanje pa je ali imajo znanje za soustvarjanje, ki učenecem priznava, da so oni tisti, ki so eksperti iz izkušenj, učitelji pa njihovi spoštljivi in odgovorni zavezniki.
- *Ravnanje s sedanostjo* (Andersen 1994). Učitelj mora v delovnem odnosu z učenecem delovati tukaj in zdaj, ne pa ga opominjati na pretekle neuspehe ali mu jemati vero v

prihodnost, s tem ko ga omalovažuje z izjavami, kot so »iz tebe ne bo nič«. V sedanjosti lahko učenec dobi izkušnjo sodelovanja, ki spoštuje in krepi njegovo kompetentnost. Andersen je postavil tudi koncept sonavzočnosti, torej navzočnosti v poslušanju, ki izraža odprtost za pogovor in sočutje. Ko učitelj posluša učenca, s tem izraža svojo skrb, sočutje in zanimanje zanj, kar daje učencu občutek varnosti. (ibid.: 30).

- *Znanje za ravnanje* je koncept, ki ga je Čačinovič Vogrinčič leta 2005 razvila iz Rosenfeldovega (1993) koncepta »actionable knowledge«, ki govori o znanju, ki ga je mogoče pretvoriti v akcijo. Učitelj mora učencu, na njemu razumljiv način predstaviti njegove predloge in opažanja. Učiteljevo znanje za ravnanje učencu omogoči, da bolje razbere, kaj se v procesu pomoči dogaja (ibid.).

1.1.4.4.3.2. Neuspeh in učna pomoč

»Pri nas se mi včasih zdi, da pričakuje šola 'narejenega' učenca, opremljenega z vsem, kar od njega pričakuje, takšnega, ki ne dela težav in ne zahteva dela. Če učenec ni po meri šole, okrivijo in obdolžijo starše. Saj to je noro!« (Čačinovič Vogrinčič 2008: 43).

Mencin Čeplak (2000: 124) izpostavlja, da ljudje šolski uspeh povezujejo s socialno varnostjo in da ima za posameznika ta predpostavka lahko usoden pomen, če neuspeh v šoli zamenjuje z neuspehom v življenju nasploh.

»To se zgodi toliko prej, če se neuspeh mitologizira in če ima v šoli neuspešen otrok malo možnosti za kompenzacijo, ki bi preprečila stabiliziranje negativne samopodobe.« (Ibid.: 127). Tako postaja posameznikov neuspeh v šoli bistven, ko se presoja njegove sposobnosti, to pa postane še posebej problematično, kadar zaznamuje odnos učitelj-učenec. Avtorica dalje opozarja, da pogosto neuspeh pri hierarhično višje rangiranem predmetu vpliva na oceno pri drugem in otroku se tako odvzamejo možnosti, da bi s kompenzacijo utrdil zaupanje v svoje sposobnosti (ibid.: 129).

Čačinovič Vogrinčič (ibid.: 13-14) pravi, da je šola tista, ki učence z učnimi težavami in posebnimi potrebami označuje kot drugačne in neuspešne, ker se niso zmogli prilagoditi vsakdanjemu delu v razredu. Namenjena jim je individualna ali skupinska pomoč, ki pa ni

dovolj dobra, če učenec ni soustvarjalec pomoči. Proces pomoči se mora začeti tako, da učitelj in učenec skupaj raziščeta kje učenec je, kaj misli in kako definira svoj neuspeh. To je preobrat od tradicionalne naravnosti odraslih, da smo mi tisti, ki vemo, kaj so učenčeva šibka področja in kakšno obliko pomoči potrebuje. Vse kar lahko učenec v tem primeru naredi je, da vsiljeno definicijo učne pomoči sprejme in sebe okrivi, ker še vedno ne razume. Ko pa njemu podelimo glas, mu omogočimo, da sam in skupaj z nami odkrije svojo kompetentnost. Učenec opredeli svojo težavo, ugotovi, kaj je do sedaj že naredil, da bi jo zmanjšal in bolje obvladal, kakšne vire moči ima in na katere se lahko opre v svojem okolju.

Rezultati raziskave Učenci z učnimi težavami v osnovni šoli – razvoj celovitega sistema učinkovite pomoči (Magajna in drugi v *ibid.*: 13-15) so pokazali, da mora šola prevzeti svoj delež pri pomoči učencem z učnimi težavami. Težave pri učenju so del šole, ta pa mora mobilizirati vire, ki jih ima ali jih lahko organizira, obenem pa izboljšati možnosti učencev za pridobivanje lastnih kompetenc za obvladovanje učnih težav.

Mikuš Kos (2001: 26-27) poudarja pomembno komponento učne pomoči med prostovoljcem in učencem. Ta mnogokrat ni zgolj učna pomoč, temveč je priložnost, da se med njima razvije prijateljski odnos, ki je usmerjen tako, da izboljšuje mladostnikovo samopodobo in možnosti za prihodnost. Prostovoljec lahko postane otrokov vzornik in zaupnik. Prijateljska pomoč prostovoljca je lahko oblika preventivnega dela; prostovoljec preprečuje otrokov neuspeh v šoli, nudi pozitivne izkušnje v medosebnem odnosu in ga uvaja v nepoznane ali nedostopne interesne dejavnosti. Na ta način pomembno vpliva na psihosocialno kakovost življenja otroka ali mladostnika. Obratno pa takšno druženje vpliva tudi na prostovoljca, ki tako krepi zaupanje vase in v svoje veščine.

1.1.4.4.3.3. Izključitev iz šole

Nadzora nad mladostniki pa ne izvajajo več samo starši, temveč tudi drugi aparati države (šola, cerkev ...). Preko pedagoškega odnosa mladostniki sprejemajo poglobljene oblastne ideologije v času, ko so za te najbolj dojemljivi. V tem pa je šola najbolj uspešna pri učencih srednjega sloja, najlažje se prilagodijo šolskemu sistemu in v njemu vidijo priložnost za svoj razvoj. Iz njega najpogosteje izpadajo učenci nižjega socialnega sloja, saj ta ni prilagojen njim in v njem ne vidijo priložnosti za osebni napredek (Ule 1996: 13).

Izključitev iz šole je pogosto posledica dolgotrajne izoliranosti učenca ter slabih odnosov med učencem in šolskim osebjem. Še posebej, če učitelji šolo vidijo kot sistem, kateremu se mora otrok ultimativno podrediti in učenčevo znanje presoja na podlagi predpisanih kriterijev. Tako je tudi »špricanje« pogosto pokazatelj učenčeve stiske, povezane z diskriminacijo, ki jo v razredu doživlja. Ker si učitelji ne vzamejo časa, da bi učencu individualno razložili snov, je ta ne razume in ne zmore zadostiti predpisanim standardom. Tak učenec se zato začne najprej izogibati neprijetnim situacijam. Frustracije blaži z razdiralnim vedenjem, kar pogosto na koncu vodi v popolno zavračanje sistema. Učenčeve psihofizične lastnosti, učni uspeh, družinske razmere in še marsikateri drugi kriteriji, so lahko podlaga za stigmatizacijo učenca, kar pa lahko učitelj prepreči ali omili (Mencin Čeplak 2000: 133-134).

Izpad iz šolskega sistema v zgodnjih letih mladostnikovega življenja pomeni, da mladostnik ostane brez podpore, ki bi mu omogočala doseganje boljših življenjskih izhodov. Del mladostnikov, ki ne dokonča osnovne ali srednje šole, predstavlja posebej ogroženo populacijo. Slabši izobraževalni dosežki jim onemogočajo nadaljnjo socialno mobilnost in jih lahko štejemo za enega od dejavnikov izključevanja (Dekleva, Razpotnik 1999: 73-75).

1.1.5. Prosti čas mladih

Obstaja veliko definicij prostega časa, ki so si enotne, da prosti čas zajema številna področja človekovega življenja. Večina strokovnjakov je enotnih, da je to čas zunaj vsakdanjih obveznosti, s katerim posameznik prosto razpolaga ter ga zapolni z razvedrilom, izobraževanjem in drugimi dejavnostmi za svoj osebni razvoj. Ker je relativno neopredeljen, je izpostavljen reklami in porabniški logiki. Oglaševalske agencije in trgovci ponujajo specifične vzorce vedenja in uveljavljajo (za večino nedostopne, op. a.) vzorce vedenja (Kristančič 2007: 20-22).

»Prosti čas ne pomeni samo večje svobode izbire dejavnosti in odnosov, ampak pomeni čas zmanjšanega nadzora nad posameznikom in posameznico.« (Ule 2000: 63).

Prav tako je prosti čas prostor za deviacijo, ki jo lahko pojmuje kot pozitivno ali negativno odstopanje od družbenih norm in vrednot. O pozitivni deviaciji lahko govorimo kot o inovaciji, o priučenih novih in ustrežnejših oblikah ravnanja, medtem ko gre pri negativni

deviaciji za delinkventnost. Poštrak opozarja, da je včasih težko presoditi kdaj mladostnik ravna kot inovator in kdaj kot delinkvent (Poštrak 2007: 155).

1.1.5.1. Način preživljanja prostega časa

»Mlad človek ni le objekt različnih dejavnikov, institucij, socialnih moči, temveč je tudi subjekt, ki produktivno spreminja socialno realnost in upravlja z njo.« (Ule 2008: 113).

Prosti čas ljudje razumejo kot nekaj zelo zaželenega, velikokrat pa ga preživljajo z dejavnostmi, ki nudijo malo zadovoljstva, malo prispevajo k pozitivni samopodobi in imajo majhen socialni pomen (npr. nakupovanje, prebiranje revij, gledanje televizije, igranje igrice ...). Takšne prostočasne aktivnosti pomenijo »zabijanje časa«, ne zahtevajo posebne discipline, vztrajnosti in sposobnosti, nudijo pa tudi malo samospoštovanja in užitka. Občasno posedanje po kavču in gledanje televizije ni problematično, dokler ne postane edini način preživljanja prostega časa. Kakovost življenja se zmanjša, ko postane pasivno preživljanje prostega časa navada in stalnica (Ule 2000: 67-68).

Komercializacija prostočasnih aktivnosti še povečuje socialno izključenost. Tisti mladostniki, ki si zaradi slabšega materialnega stanja ne morejo privoščiti enakih aktivnosti kot njihovi vrstniki, se počutijo prikrajšani. To se odraža tudi v tem, da je prosti čas danes velikokrat namenjen pridobivanju dodatnih kompetenc in nazivov, namenskem preoblikovanju telesa ipd., kjer nekateri mladostniki zopet ostajajo prikrajšani in nekonkurenčni v odnosu na njihove vrstnike (Kuhar 2011: 95).

Način preživljanja prostega časa je odvisen od naših »[...]« strategij preživetja, od taktik ravnanja, ki smo se jih naučili, jih ponotranjili v našem vsakdanu. [...] Naša predstava o tem, kaj smo in kako se počutimo, vpliva tudi na načine preživljanja prostega časa. [...] Mladostnik, ki nima težav v družini ali šoli, [bo] v prostem času razvijal take načine preživljanja prostega časa, torej strategije preživetja, ki bodo ustreznejše družbenim normam, manj moteče za okolje.« (Poštrak 2007: 149).

Drugače rečeno, če mladostnik na neustrezen način preživlja prosti čas, je to lahko znak, da je v stiski, in tukaj lahko nastopi odrasla oseba, ki jo bo z ustrezno načrtovanimi aktivnostmi poskušala omiliti.

1.1.5.2. Dejavnosti prostega časa

Dejavnosti prostega časa so učinkovito sredstvo socializacije, večajo občutek svobode, osebne izbire in participacije, pripomorejo pa tudi k iznajdljivosti posameznika v družbi in izboljšujejo njegovo medosebno komunikacijo (Kristančič 2007:45).

»Strategije ravnanja so izdelani vzorci odzivov na vsakokratno resničnost, torej na dogajanje v življenjskem svetu mladostnika. So izdelani vzorci odzivov na vse tisto dogajanje, ki je lahko ogrožujoče ali varujoče, podporno ali destruktivno, ki mu lahko daje ali jemlje moč.« (Poštrak 2007: 149).

Prosti čas mladostnikov je za osebe, ki delajo z njimi lahko zelo pomemben. V prostem času se manifestirajo stiske mladostnikov, ki odraščajo v neprimernem okolju. Ustvarja se prostor, v katerem se odkrijejo mladostnikovi simptomi, ki odražajo njegovo stisko. Z načrtovanjem pristočne dejavnosti lahko pomembno vplivamo na psihosocialni položaj mladostnika, s tem ko razvijamo njegove potenciale in talente. Večja kakovost preživljanja prostega časa vpliva na mladostnikovo življenje nasploh (ibid.: 161-164).

1.1.5.3. Ulica

»Le ulica z zaledjem družine in drugih sklopov življenja je lahko kraj igre, srečevanja, prostosti, svobode. Sama zase pa ostaja slepa ulica, lažna in zavajajoča utopija, fatamorgana.« (Potočnik 1998: 18).

Obstajajo številni razlogi zakaj se mladostniki zatekajo na ulico. Včasih gre za osebne odločitve, ki pa so neločljivo povezane s številnimi dejavniki, ki odražajo nezadovoljene potrebe mladega človeka. Te obsegajo širok spekter, od najosnovnejših potreb, do tistih višjega ranga, kot so: potreba po pripadnosti, smislu in čustvene potrebe (Caliman 1998: 59).

Caliman povzema študijo Centra Technique National D'études Et De Recherches Sur Les Handicaps E Les Indaptations (ibid.: 61-63), ki je mladostnike na ulici razdelila na štiri like:

- *Rizični* mladostniki so tisti, ki izhajajo iz izjemno revnih družin, v katerih imajo člani zelo šibke in pogosto konfliktno odnose. Ti mladostniki so navadno prepuščeni sami

sebi, so osamljeni in s strani staršev velikokrat prisiljeni poiskati denar, ki bi preživel družino. Zaradi tega so lahko tarče uličnih tolpa, ki si prizadevajo, da bi v svoje vrste pridobile nove člane. Ustvarjajo vtis, da se med člani vzpostavljajo pomembni odnosi, za katere so mladostniki v svojih družinah prikrajšani.

- *Tavajoči oz. zapuščeni* mladostniki naj bi bili na ulici manj pogosti.
- *Negativni leaderji* so tisti, ki jih večina ljudi označuje kot nevarne. V uličnih tolpah ta tip mladostnikov včasih ne pride toliko do izraza, saj se vsi člani trudijo, da bi se izkazali kot čim bolj neustrašne in nedotakljive.
- Lik »*nepopravljivega*« oz. izgubljenega mladostnika je nalepka, ki jo ljudje prav tako pogosto pripisujejo mladostnikom na ulici, ki se zaradi svojih ravnanj mnogokrat srečujejo s policijo in pravosodjem.

Caliman (ibid.: 72) je mnenja, da tudi v primerih mladostnikov, pri katerih je revščina navzven videti kot glavni razlog za zapuščenost, to pravzaprav ni res. Največji vzrok za beg od doma je pomanjkanje odnosov v družini. Izpostavlja bistvo odnosa med uličnim (strokovnim) delavcem in mladostnikom, ki vključuje sposobnost uličnega delavca, da sliši mladostnikovo izkušnjo življenja na ulici in se o njej pogovarja. Odreči se mora potrebi, da ocenjuje obnašanje mladostnika, vrednoti njegov življenjski stil ali »[...] [p]onuja pomoč na visokem nivoju kot terapijo.« (Ronconi v ibid.: 79).

1.1.6. Mladinsko delo in delo z mladimi

Ob prebiranju literature sem opazila dva termina: »mladinsko delo« in »delo z mladimi«, ki ju mnogi avtorji razumejo kot sinonima, spet drugi pa verjamejo, da opisujeta dva različna pojma. Potrebno je upoštevati, da nekateri avtorji, ki jih navajam v tem poglavju, uporabljajo termin »mladinsko delo«, ki sem ga zapisala zaradi ohranjanja originalnih navedb pri sklicevanju na vir, ki pa ne ustreza delitvi, kot jo predstavim v naslednjem odstavku.

Mrgole (2003: 14) oba termina uporablja kot sinonima, kljub temu pa ponudi razlago, da bi ju lahko uporabili za ločevanje med delom, ki poteka v mladinskih centrih (mladinskim delom –

tako lahko poimenujemo tudi delo, ki ga opravljajo mladi) in delom, ki poteka v organizacijah, kjer mladinski delavci opravljajo delo z mladimi.

Mesec (Vavpotič 2007: 40) uvaja termin »odprto delo z mladino«, ki obsega delo z mladimi, ki so izključeni iz drugih prostočasnih dejavnosti, ki jih obiskujejo njihovi vrstniki (npr. v športnih, kulturnih in cerkvenih organizacijah, pri tabornikih in skavtih ...). Ciljna populacija je torej drugačna kot tista, ki je vključena v zgoraj omenjene dejavnosti. Deluje v lokalni skupnosti; usmerja se na krajevno mladino, ulično mladino, mladino mestnega predela. Cilji in naloge »odprtega dela z mladino« so: razvojno mentorstvo, ki obsega spremljanje, pomoč pri razvoju, preventivo in integracijo. Metode, ki se jih poslužuje, so: izhajanje iz potreb in interesov mladostnikov ter njihova samoorganizacija.

Vavpotič (2007: 41) piše, da se mladinsko delo, v primerjavi z »odprtim delom z mladino«, bolj veže na področje neinstitucionalne pedagogike in se bolj opira na pojme vzgoja, učenje ipd. Koncept »odprtega dela z mladino« pa uporablja bolj socialnodelovne opise, kot so mentorstvo, preventiva, integracija ipd. »Odprto delo z mladino« vključuje urbano mladino, medtem ko mladinsko delo opredeljuje mlade le na podlagi starosti. Mladinsko delo je bolj ali manj usmerjeno na primarno preventivo oz. preventivo na splošno, medtem ko »odprto delo z mladino« vključuje tudi koncepte sekundarne (in terciarne) preventive. Obenem poudarja, da gre pri konceptualizaciji »odprtega dela z mladino« za idealnotipski opis, ki razširja in dopolnjuje načine dela z mladimi, nikakor pa ne zavrača koncepta mladinskega dela.

Zakon o javnem interesu v mladinskem sektorju »mladinsko delo« opredeljuje kot »[...] organiziran[o] in ciljn[o] usmerjen[o] oblik[o] delovanja mladih in za mlade, v okviru katere mladi na podlagi lastnih prizadevanj prispevajo k lastnemu vključevanju v družbo, krepijo svoje kompetence ter prispevajo k razvoju skupnosti. Izvajanje različnih oblik mladinskega dela temelji na prostovoljnem sodelovanju mladih ne glede na njihove interesne, kulturne, nazorske ali politične usmeritve.« (Uradni list: Zakon o javnem interesu v mladinskem sektorju).

Poštrak (2011a: 188) navaja antropološki koncept emskega in etskega pogleda, ki ga lahko uporabimo za lažje razumevanje življenjskega sveta mladih in dela z njimi. V kontekstu socialnega dela emski pogled razlaga kot pogled z vidika uporabnika, njegovo razumevanje

lastnega položaja. Etski pogled pa je pogled socialnega oz. mladinskega delavca na mladino in mladostništvo.

Mrgole (2003: 15) je mnenja, da se mladinsko delo vse bolj razvija v smeri, ki bo nujno pripadala polju neformalnega. Izraz neformalno označuje procese in skupek odnosov, ki iz procesa izhajajo.

Smith (ibid.: 27-28) govori o treh sistemih učenja:

- Formalni sistem je povezan z znanji, ki jih pridobimo v formalnih organizacijah.
- Neformalno učenje poteka v vsakdanjih življenjskih situacijah.
- Aformalno učenje pa obsega organizirano učenje, ki poteka zunaj formalno delujočih ustanov.

Dalje Smith (ibid.: 28) navaja tudi nekaj bistvenih elementov neformalnega učenja, ki jih lahko uporabimo pri delu z mladimi. Mladostniki imajo možnost izbire ali se bodo v program vključili ali ne. Pri tem gre za njihovo notranjo motiviranost in prostovoljno udeležbo. Cilj in pot se ne prekrivata ter se nenehno spreminjata, glede na razvoj in razumevanje mladostnikov. Programa ne determinirajo togi urniki in časovne omejitve. Udeleženci se med seboj spoštujejo, dogajanje poteka v dialogu in poudarek je na medosebnih odnosih. Program je vpet v lokalno skupnost in vsakdanje življenjske izkušnje, kjer se odpira prostor za pridobivanje novih izkušenj.

Davies (Ferjančič 2011: 133) se strinja, ko navaja temeljne značilnosti mladinskega dela:

- prostovoljna udeležba,
- participacija,
- samostojno upravljanje organizacije s strani članov in
- simbioza med sprostitev ter izobraževanjem in usposabljanjem.

Tudi Verschelden (ibid.: 134) podobno našteva temeljne principe mladinskega dela:

- druženje mladih,
- pogosto skupna ideologija ali projekt,
- skupnostno povezovanje,
- oblikovanje pogojev za navezovanje socialnih stikov, sprostitev in izobraževanje.

»Mladinsko delo je skupen izraz za dejavnosti mladih in za mlade, ki so družbene/socialne, kulturne, izobraževalne in politične narave. [...] Mladinsko delo je v domeni zunajšolskega sistema izobraževanja ter učenja. Glavni cilj mladinskega dela sta integracija in vključevanje mladih v družbo.« (Lauritzen v ibid.: 156).

Ferjančič (ibid.: 131) pravi, da mladinsko delo širi socialno okolje mladih, prispeva k socialnemu kapitalu, omogoča pridobivanje pomembnih znanj in veščin ter daje varen prostor za izražanje. Težava pa je v tem, da mnogokrat ne vključuje tistih, ki so težko dosegljivi (Coussée v ibid.).

»Mladinsko delo [...] nosi v sebi poslanstvo kritičnega obravnavanja realnosti, samoizpraševanja o vrednotah in etiki, ki oblikuje določeno družbo in odnose v njej.« (Ibid.: 160).

Na eni strani se mladinsko delo nagiba k prostovoljnosti, medtem ko se na drugi strani vse bolj profesionalizira. Država vse bolj posega na to področje, ne le preko regulacije formalnega izobraževanja, temveč z oblikovanjem nacionalnih mladinskih politik (ibid.: 131).

Verschelden, Spatcheck in drugi avtorji opozarjajo, da mladinsko delo vse bolj »[...] prehaja zgolj v sredstvo za doseganje družbene integracije mladih, s tem pa izgublja pristop med mladimi ter mladinskimi delavci in voditelji, kjer samo določajo svoje interese, želje in prioritete za uresničevanje lastnih potencialov.« (Ibid.: 135).

Svet Evrope se, v partnerstvu z Evropsko komisijo, na najvišji ravni ukvarja z vprašanjem pomena in vrednosti mladinskega dela, preko oblikovanja različnih modelov in strokovnih publikacij za podporo mladinskemu delu.

»V besedilu European framework of youth policy (Evropski okvir mladinskih politik) je mladinsko delo opredeljeno kot zavestno (načrtno) izobraževalno delo z mladimi, ki ima značilnosti prostovoljnih aktivnosti s ciljem aktivnega državljanstva mladih in ki promovira vključevanje mladih v družbo. Mladinsko delo se lahko izvaja v mladinskih organizacijah, v preostalih skupinskih aktivnostih mladih ter lokalno in regionalno vodenih ali financiranih servisnih storitvah. Kakovost mladinskega dela se lahko izboljša z ustreznim usposabljanjem in izobraževanjem mladinskih delavcev.« (Siurala v ibid.: 156).

Razpotnik (2011: 177) navaja principe mladinskega dela z (ranljivimi) mladimi:

- vstopanje v življenjsko okolje mladostnika in delovanje znotraj tega;
- terensko delo (podpora mladostniku znotraj njegovega življenjskega okolja, ki ga obvladuje in pozna);
- poskus ustvarjanja gotovih in trajnih odnosov pri mladostnikih, ki nimajo razvejane socialne mreže.

Avtorica poudarja pomen podpore obstoječim skupnostnim in obstoječim varovalnim dejavnikom ter ustvarjanje novih. Skladno s tem predstavlja metodo kulturne animacije, ki jo povezuje z dvema postavkama; da je potrebno odpreti nove prostor in scene, ki bodo mladim omogočili izražanje, sodelovanje in delovanje ter mladostnike opremiti z raznovrstnimi veščinami, ne zgolj s tistimi, ki služijo večji šolski uspešnosti ali storilnostni naravnosti (ibid.: 177)

Če povzamemo vse naštet, lahko trdimo, da so načela dela z mladimi:

- »[...] omogočanje raznovrstnih priložnosti mladim,
- pospeševanje osebnega, socialnega, izobraževalnega in družbenega razvoja mladih,
- načelo prostovoljnosti in svobodne participacije; uveljavljanje lastnih potreb in želja,
- spodbujanje in dopuščanje različnosti, različnih antidiskriminatorskih praks in spodbujanje strpnosti,
- omogočanje enakosti, odgovornosti, avtonomnosti, integracije, pluralnosti in solidarnosti, itd.« (Vavpotič 2007: 44).

1.1.6.1. Mladinski delavci

Neformalno delo z mladimi zahteva drugačne odnose, kot tiste, ki so se uveljavili s šolsko pedagogiko (Mrgole 2003: 17). Mladi imajo dovolj učiteljev in drugih odraslih, ki bolje od njih samih vedo, kaj si mladi želijo in kaj potrebujejo. Potrebujejo »[...] spoštljive in odgovorne zaveznike« (Čačinovič Vogrinčič 2008: 12), ki bodo znali prepoznati njihove talente in skupaj z njimi raziskati njihove vire moči.

Mladinskim delavcem v pomoč je lahko Makarovičeva (Poštrak 2007: 155) delitev oseb na tri tipe. Ob tem avtor opozarja, da gre za analitske pojme, in da v resničnosti oseb ne moremo tako preprosto opredeliti.

- *Filister* je oseba s togo strukturo mišljenja in obnašanja, ki se strogo drži pravil. Takšni so mladostniki, ki se redno udeležujejo pristočasnih dejavnosti, ki so jih zanj pripravili odrasli. Starši in vzgojitelji mnogokrat pravijo, da je s takimi mladostniki »veselje delati«, po drugi strani pa je potrebno opozoriti, da taki mladostniki niso samoiniciativni in ustvarjalni.
- *Boem* je oseba, ki se zlahka prilagaja spremembam in se dobro znajde v kaosu. Odraslim osebam povzroča »sive lase«, ni vodljiv, se ne drži dogovorov ter ves čas krši norme in pravila.
- *Ustvarjalna oseba* sprejema spremembe v okolju, vendar jih je sposobna ustvarjalno preoblikovati.

Vsi, ki se srečujejo z mladostniki bodo imeli kar nekaj težav pri prepoznavanju tipa ravnanj, ki se ga poslužuje mladostnik in ima zgoraj našteje značilnosti. Najtežje je razlikovati med ustvarjalnim in boemskim ravnanjem, medtem ko nam filistrsko ravnanje pogosto najbolj ustreza, je pa najmanj ustvarjalno (ibid.: 155).

Poštrak (2007: 160-161 in 2011a: 194-195) opozarja na obstoječe neustrezno pojmovanje načinov vodenja (avtoritarni, laissez-faire oz. laissez-passar in demokratični) in predlaga nove termine: ukazovalno nedogovorni, neukazovalno nedogovorni in dogovorni.

- *Ukazovalno nedogovorni* pristop povečuje vlogo vzgojitelja oz. mladinskega delavca in popolnoma izključuje mladostnika. Komunikacija je enostranska in med njima se ne ustvari nobeni dogovori. Mladinski delavec določi program, ki ga morajo mladostniki brezpogojno sprejeti. Takšen pristop bodo najbolj sprejeli zgoraj opisani filistrski mladostniki. Mladinski delavci s takim načinom vodenja imajo največ težav z boemi, največ težav z mladinskimi delavci pa ustvarjalni mladostniki. Pri tem pristopu je odgovornost na strani mladinskega delavca, čeprav jo ti pogosto prenesejo na mladostnika. Vloge so razvidne, a vsiljene, in mladostnik se ne more poistovetiti z aktivnostjo (kljub temu, da je bila pripravljena zanj), saj ni bil vključen v njeno načrtovanje.

- *Neukazovalno nedogovorni* pristop dopušča, da vsak dela kar hoče in v njem mladinskih delavcev ni, čeprav so fizično prisotni. Tako se med njimi in mladostniki ne more vzpostaviti odnos, ki bi vseboval dogovore in razgovore. Mladostniki z značilnostmi filistra bodo v tem pristopu izgubljeni, ker ne bodo dobili potrebnih navodil, še najbolj pa bo tak pristop odgovarjal boemskemu tipu mladostnikov, saj bodo lahko počeli, kar jim bo padlo na pamet. Za ustvarjalne mladostniki bi bil ta pristop do neke mere ustrezen, v primerih, ko bi se lahko brez prepovedi »od zgoraj« ustvarjalno razvijali. Po drugi strani pa bi bili zmedeni, saj ne bi dobili povratne informacije o njihovi ustvarjalnosti, zaradi neprisotnosti mladinskega delavca. Pri tem pristopu je nemogoče, da bi se ustvaril delovni odnos, odgovornosti ni in vloge so nejasne.
- *Dogovorno vodenje* vključuje vse udeležence in jih enakovredno vključuje v proces načrtovanja. Mladostniki z značilnostmi filistra bodo v tem pristopu dobili dovolj jasna navodila, ki jih potrebujejo, kot tudi pomoč in podporo pri samoiniciativnosti. Boemski mladostniki bodo v svojem kaosu deloma omejeni a obenem spodbujani, da razvijajo svojo ustvarjalnost. Kompetentni mladinski delavci bodo s tem pristopom v ustvarjalnih mladostnikih dobili pomembne sogovornike in sonačrtovalce skupne dejavnosti. V dogovornem načinu dela z mladostniki so vloge jasne in sprejete, odgovornost pa porazdeljena.

Praksa kaže, da projekti, ki nimajo strokovnega vodenja, v kratkem času izzvenijo in zastanejo. Neformalno delo z mladimi potrebuje zagotovilo kontinuitete, varnost rednega srečevanja in osrednjo osebo, ki nosi odgovornost, da dejavnost teče. Vlog mladinskega delavca je več. Skrbi za aktivno participacijo mladostnikov, izvaja neformalno izobraževanje, vzpodbuja in krepi moč pri mladostnikih ter promovira enakost možnosti in družbeno vključitev. Delo z mladimi zahteva sproščenost, smisel za humor, iznajdljivost, trdnost in vztrajnost pa se prepletata z nekonvencionalnostjo. Mladinski delavci morajo biti visoko motivirani za delo, zavedati pa se morajo, da so za mladostnike model, ki s svojimi stališči, načinom vedenja, strategijami, predsodki in navadami vpliva na skupinsko klimo in na odnose z in med mladostniki. Opremljeni bi morali biti z znanji, ki jim omogočajo obvladovanje procesov vodenja skupine in reševanja pripadajočih psiholoških fenomenov (Mrgole 2003: 81-82).

Obenem se v praksi tudi kaže, da je koristno, če imajo mladinski delavci naslednje lastnosti:

- znajo ohranjati prijaznost in neformalnost,
- vzdržujejo dobro skupinsko sodelovanje,
- imajo veliko notranje ustvarjalnosti,
- naravnani so k iskanju ekonomičnih in praktičnih rešitev,
- verjamejo v smiselnost dela z mladimi in
- verjamejo v zmožnost premagovanja ovir, ki se pojavijo kot sestavni dejavnik mladinskega dela (ibid.: 83).

Mladinski delavci morajo dejavnosti strukturirati tako, da bodo mladi ob tem razvijali svoja znanja, spretnosti in medosebno komunikacijo (Larson in Wood v Gril 2011: 203). Dejavnosti in lastno vlogo v njih mora mladinski delavec osmisлити ter » [...] dejavnosti po izvedbi oceniti in vzpostaviti do njih osebni odnos skozi vodeno refleksijo učinkov in procesa izvajanja dejavnosti.« (Ibid.). Socialno vedenje v skupini lahko mladinski delavec s svojim vedenjem modelira in prilagaja družbeno sprejetim normam (Small in Supple v ibid.).

Gril (ibid.: 211-213) dodaja, da mora mladinski delavec spodbujati primernejše načine medosebnega vedenja ter prispevati k večjemu medsebojnemu zaupanju in naklonjenosti. Mladostnikom mora omogočiti izkušnjo skupinskega reševanja problemov in delitvi dela, ki mora biti opravljeno, da skupina doseže dogovorjeni cilj. Pri strukturiranju odnosov v skupini ima na voljo dve možnosti: ali bodo hierarhično strukturirani, z jasnimi vlogami in pravili, ali pa bodo bolj poudarjena načela enakosti in sodelovanja. Pomembno je, da imajo mladostniki občutek vključenosti in enakovredne obravnave. Odprta in ustvarjalna organizacijska kultura se kaže v spodbujanju domišljije in podpiranju idej mladostnikov.

Kot pravi Mrgole (2003: 85-86) morajo mladinski delavci za kakovostno izvajanje dela z mladimi izpolnjevati veliko pogojev. Poznavati morajo spekter teoretičnih spoznanj o mladih, od psihologije, sociologije, zgodovine mladinskih gibanj, do poznavanja skupinske dinamike in mnoge druge.

- Imeti morajo jasno izdelan dolgoročni koncept mladinskega dela (ki vključuje izhodišča, ozadje, strategijo in vizijo), dolgoročne razvojne cilje in programski koncept delovanja organizacije.

- Poznavati morajo koncepte in metode neformalnega dela z mladimi.
- Čutiti morajo pripadnost skupni ideji oz. projektu.
- Poznavati morajo (praktične) primere dobre prakse od drugod, torej biti informirani o drugih mladinskih projektih v Sloveniji in tujini.
- Mladinski delavci morajo znati evalvirati pretekle izkušnje ter dosežke pri delu z mladimi in jih znati artikulirati.
- Razvite morajo imeti organizacijske spretnosti na področju mladinskega dela.
- Obvladovati morajo marketing, specifičen za neprofitne organizacije, ter vedeti kako promovirati dejavnost mladinskega dela v medijih.
- Znati morajo obvladovati animacijske aktivnosti, ki vključuje tudi pridobivanje in motiviranje mladostnikov za sodelovanje, prav tako pa morajo biti pri vodenju dejavnosti kreativni.
- Izdelano morajo imeti informacijsko mrežo, da bi mladim posredovali kakovostne informacije na čim bolj učinkovit in ekonomičen način.
- Organizacija mora imeti dober ugled med mladimi.
- Mladinski delavci morajo poznavati in znati identificirati potrebe mladih v lokalni skupnosti.
- Mentorski odnos do mladih vključuje: ohranjanje skupinske povezanosti, razvijanje kompetenc mladih, njihovo vzpodbujanje ter neformalno učenje in svetovanje.
- Mladinski vodje imajo prednost, če se mladi lahko identificirajo z njimi (po starosti, stilu oblačenja itd.).
- Stil vodenja mora biti demokratičen in ustrezati mladim.
- Vzdrževati morajo kontinuiteto ponudbe oz. dogajanja za mlade in njihovo navdušenost za sodelovanje ter imeti potrebno znanje o tem, kako navdušenost ohraniti.
- Spodbujati morajo povezanost uporabnikov v skupini in imeti vzpostavljen stik z njimi.
- Znati morajo izkoriščati naključne dogodke, ki vplivajo na dobro razpoloženje med mladimi (sposobnost improvizacije), obenem pa imeti znanje o tem kako organizirati različne množične aktivnosti (npr. skupinske delovne akcije).
- Imeti morajo znanja, ki omogočajo, da prepoznajo ovire pri svojem delu in kako jih preseči ter znanja, za pridobivanje virov financiranja, ki so dostopni v sistemu.

- Dobro morajo znati komunicirati z lokalnimi oblastmi, z državnimi organi in drugimi viri podpore.

Spisek je dolg, a sestavljen na podlagi avtorjevih izkušenj v praksi, ki so pokazale, da so prav vsi pogoji pomembni. Tudi sama lahko na podlagi lastnih izkušenj trdim, da vsak od naštetih pogojev pomembno prispeva h kakovostnem delu z mladimi. Neizpolnjevanje katerega od njih hitro pripelje do ovir, ki jih je težko preseči (zato sem ga tudi v celoti navedla). Menim pa, da ne smemo spregledati, da gre pri profesionalnem in osebnem razvoju posameznega strokovnega delavca za proces učenja, torej ne moremo pričakovati, da bo v celoti izpolnjeval prav vse zgoraj našteje pogoje, pomembno pa je, da se jih zaveda in pri svojem delu teži k njihovi uresničitvi.

1.1.6.2. Mladinska politika

Mladinska politika je »[...] usklajen nabor ukrepov različnih sektorskih javnih politik z namenom spodbujanja in lajšanja integracije mladih v ekonomsko, kulturno in politično življenje skupnosti in ustreznih podpornih mehanizmov za razvoj mladinskega dela ter delovanja mladinskih organizacij, ki poteka v sodelovanju z avtonomnimi in demokratičnimi reprezentativnimi predstavniki mladinskih organizacij ter strokovnimi in drugimi organizacijami.« (Uradni list: Zakon o javnem interesu v mladinskem sektorju).

Mladinska politika deluje na dveh nivojih. Horizontalna mladinska politika spodbuja in lajša integracijo mladih v družbo (stanovanjska politika, politika zaposlovanja, zdravje mladih, mladi vozniki itd.). Kljub temu, da se osredotoča na eno družbeno skupino, pa je od nje odvisno preživetje celotne skupnosti. Ukrepi horizontalne ravni spodbujajo avtonomijo posameznikov, medtem ko kompetence participacije mladi osvajajo skozi mladinsko delo v mladinskih organizacijah, ki spada v vertikalno raven mladinske politike. Ta predstavlja podporne mehanizme za razvoj mladinskega dela in delovanje mladinskih organizacij. Osrednja cilja mladinske politike sta integracija mladih v družbo in razvoj njihovih potencialov, da bi jih torej obravnavali kot priložnost in ne kot problem ali grožnjo (Beočanin 2011: 39-42). Načela in vrednote mladinske politike so mladim zagotoviti (enakopraven)

dostop do procesov odločanja, strpnost, solidarnost, medgeneracijsko partnerstvo idr. (Čular v ibid.: 42). V povezavi z mladinsko politiko lahko mladinsko delo na eni strani razumemo kot sredstvo za uresničevanje mladinskih politik, na drugi pa kot sredstvo za krepitev glasu mladih v družbi (kot sredstvo za njeno sooblikovanje) (ibid.: 42-43).

1.1.6.3. Institucije, ki delajo z mladimi

»Mladinski centri naj mladim odprejo vrata in jim ponudijo souporabo javnega prostora za ustvarjanje, sodelovanje z vrstniki ter preizkušanje svojih spretnosti in znanj.« (Gril 2011: 215).

Mrgole uporablja termin mladinska središča, ki so »[...] zlasti lokacije in šele za tem organizacije, ki naj bi delovale po načelu neformalnih zbirališč mladih, v njih lahko mladi zadovoljujejo svoje temeljne potrebe po kakovostnem preživljanju časa odraščanja in imajo možnosti dobiti vzpodbude, znanja in spretnosti, ki jih potrebujejo v vsakdanjem življenju ter jih drugi formalni sistemi zaradi svojega ustroja ne morejo posredovati.« (Mrgole 2003: 16).

Institucije, ki delajo z mladimi, imajo lahko vlogo zagovornika oz. posrednika med mladostniki in družbo. Mladim lahko omogočajo dostop do družbenih virov, družbo pa obratno seznanjajo in osveščajo o stanju ter razvojnih možnostih mladih (Dekleva, Razpotnik 1999: 84).

Mladinski centri prispevajo k vključevanju mladih v družbo, določajo njihov socialni položaj, opozarjajo na raznovrstnost te družbene skupine ter na njihove specifične potrebe in vedenjske vzorce, ki so značilni za obdobje oblikovanja socialne identitete (Gril 2011: 215).

Mion (1999: 51-54) našteva več ključnih življenjskih razmer, ki bi zaradi svojih specifik v vzgojiteljih (mladinskih delavcih, op. a.) morala vzbuditi večji interes za mladostništvo, kot občutljivo življenjsko obdobje:

- Neustreznost odraslih oseb v vlogi opornih točk. Starši, ki nosijo veliko ekonomsko breme, velikokrat ne zmorejo izpolniti svoje vzgojne vloge.
- Neustreznost interaktivnih modelov, v katere je vključen mladostnik in v katerih doživlja čustveno spremenjene odnose ter mnogo zavračanja ali nezaupanja.

- Usmerjenost k vrednotam tekmovalnosti in nezaupanja. Izpostavljenost kulturnim sporočilom, ki povečujejo vrednote kot so npr. egoizem, hedonizem in ponos, pripelje do razvoja določenih vzorcev obnašanja. Ti v mladostniku zbuja občutke odtujenosti od vrstnikov, sovraštvo in ravnodušnost. Mladostnik se izogiba verbalizaciji in izkazovanju težav, strahov in negotovosti, saj bi bil v tem primeru deležen posmeha in diskreditiranja. Stiske tako ne izginejo, temveč ostanejo nerešene v njegovi notranjosti in posledično preprečujejo pot osebnega zorenja.
- Otežena usmerjenost na bistvene življenjske cilje. Pluralnost vrednotnih sistemov otežuje proces osmišljanja lastnega življenja in prepoznavanja želja ter njihovo uresničitev.
- Pasivnost v razvedrilnih in prostočasnih dejavnostih. Razvedrilne dejavnosti, ki pasivizirajo mladostnika oz. ne angažirajo dovolj njegovih čustvenih, intelektualnih in telesnih sposobnosti, povzročajo, da te zakrnijo, namesto da bi jih razvijale. Mladostnik postaja neustvarjalen, len, apatičen in neproduktiven.
- Pomanjkanje struktur in kakovostnih oblik druženja v velikih mestih mladostnika prej potisne v osamljenost, kot v manjših naseljih, kjer so še vedno prisotne tradicionalne oblike združevanja.
- Pomanjkanje primernih intelektualnih spodbud pri mladostnikih lahko ovira postopen razvoj kritičnega razmišljanja. Dandanes družba ponuja vrsto bivanjskih in poklicnih možnosti in ne vsiljuje samo en način življenja, kot nekdanj. Tu Mion vidi priložnost za intervencije vzgojiteljev, da v mladostnikih ponovno vzbudijo moralno zavest in odgovornost, ki sestavljata sintezo odrasle osebnosti.

Ena osnovnih nalog mladinskih centrov je, da oblikujejo takšne programe, ki odgovarjajo na individualne ter družbene potrebe po ustvarjalnem, samoiniciativnem izražanju in delu mladostnikov. Tako kot dejavnosti vplivajo na mladostnikov razvoj, tudi mladostniki sami neizbežno sooblikujejo program mladinskega centra (Kristančič, Hočevar 2007: 141).

Mladinski centri dopolnjujejo program institucionalnih oblik vzgoje in izobraževanja. »Vzgojno-izobraževalno dejavnost uresničuje center s funkcijo, ki jo ima v procesu drugotne socializacije mlade generacije.« (Ibid.)

Durkin (Gril 2011: 202-203) trdi, da je eden od temeljev opredeljevanje socialne identitete, občutek pripadnosti skupini, ki ga mladostniki lahko pridobijo v skupinskih dejavnostih.

»Center nam torej lahko pomeni obliko dejavnosti, kjer je:

- posameznik oblikovalec in uresničevalec programa centra ter njegove politike;
- novost in izvirnost mladinskega centra v tem, da se nam ponuja kot ustrezna oblika za realizacijo konkretnih samoupravnih odnosov;
- označitev centra kot oblike dejavnosti zelo široka v vsebinskem smislu, saj pomeni notranjo organizacijo različnih vsebin, ki se uresničujejo z obliko centra kot skupnosti mladih;
- center v celoti in z vsemi svojimi značilnostmi soustvarjalec družbene politike, s tem ko mlade vzpodbuja in pripravlja na družbeno angažiranje.« (Kristančič 2007: 142).

Težko bi trdili, kaj je ključ do uspešnega dela z mladostniki. Zagotovo pa so ustanove, ki so mladim blizu in so »uspešnejše« pri mladostnikih (oz. bolje zadovoljujejo njihove potrebe) tiste, ki jih mladostniki sproščeno in neobvezno obiskujejo, v katerih imajo ti občutek, da so gospodarji svoje scene, kjer jim nihče ne »pametuje« in jih ne »točkuje« (Mrgole 2003: 29).

1.2. Preventivni programi za mlade v okviru centrov za socialno delo

1.2.1. Preventiva v socialnem delu

Izraz preventiva se uporablja široko in ohlapno, tako obstaja tudi več dilem okrog njene vsebine in razumevanja pojma. »Na področju dela z ljudmi [...] gre za vidik vnaprejšnjega predvidevanja in razumevanja dogajanj, ki vodijo h kasnejšim nezaželenim socialnim in duševnim stanjem, da bi mogli nanje vplivati. [...] [To lahko razumemo] kot zahtevo po tolikšnem strokovnem razumevanju pojavov, da jih lahko napovedujemo, oziroma, da lahko napovedujemo verjetne posledice naših preventivnih intervencij.« (Dekleva 1990: 2).

Ob tem se pojavi dvom ali so v psihologiji in sorodnih vedah teorije sploh že razvite do te mere, da bi predvidevale razvoj prihodnjih dogodkov. Druga težava pa je, da družboslovne vede ne le razlagajo opazovano vedenje, ampak ga s svojimi razlagami tudi spreminjajo (ibid.: 2-3). Takoj, ko definiramo problem, postavimo tudi hipotezo in sprožimo drugačno ravnanje vseh vpletenih, na zavedni ali nezavedni ravni (Poštrak 1998: 10).

Ramovš (1995: 118-119) navaja delitev preventive na več tipov.

1. *Primarna ali splošna preventiva* so »[...] sistemski družbeni ukrepi za ustvarjanje takšnih socialnih razmer, ki krepijo socialno klenost prebivalstva. Socialna klenost je nepogrešljiva sestavina kakovosti življenja in sožitja, obenem pa pomeni večjo odpornost v kriznih socialnih situacijah.« (Ibid.: 118). Gre torej za preprečevanje nezaželenih pojavov in dogodkov. Ramovš dalje trdi, da primarne preventive »[...] ne more izvajati resor socialnega varstva, saj to ni nič drugega, kakor smiselno zamišljena in dosledno vodena socialna politika«. (Ibid.). Z drugimi besedami, v interesu resorja socialnega varstva (ki izvaja socialno kurativo in oskrbo) je, da država izvaja takšno socialno politiko, ki proizvaja socialne težave, ki jih nato »sanira« sam resor.
2. *Sekundarna ali neposredna socialna preventiva* je »[...] konkretno socialno delo s posameznikom, družino ali drugo skupino, ki so posebej ogroženi.« (Ibid.). Sekundarna preventiva nastopi, ko se nezaželeni dogodek ali pojav že vzpostavlja, ki pa ga z zgodnjo prepoznavo lahko delno ali popolnoma odstranimo. Zdravstvo sekundarno preventivo vidi v zgodnjem odkrivanju nastanka bolezni, ki jo nato poskuša prekiniti, preusmeriti ali upočasniti njen razvoj (Poštrak 1998: 11).
3. *Terciarna preventiva* obsega »[...] preprečevanje poslabšanja socialne težave in zmanjševanje škode. [...] [J]e pravzaprav socialna kurativa in socialna oskrba.« (Ramovš 1995: 119). Usmerjena je na odpravo škodljivih vplivov pri ljudeh, ki so bili podvrženi zdravljenju ali obravnavi in na posledičen dvig kvalitete življenja pri njih (Poštrak 1998: 11).

V sodobnih raziskavah namesto termina preventiva govorijo o konceptu preprečevanja tveganj in zmanjševanja škode. Koncept zmanjševanja škode se je razvil na področju uporabe nedovoljenih drog, uporaben pa je tudi na drugih področjih, ko govorimo o preventivnem delovanju. Koncept »[...] se ukvarja s tveganjem in verjetnostjo, da se nekaj utegne zgoditi, z ugotavljanjem dejavnikov, ki tveganje večajo ali zmanjšujejo, z iskanjem odgovorov na ugotovljena tveganja.« (Flaker 2002: 9). Bistvo omenjenega koncepta je usmerjenost v zaznavanje, zmanjševanje in preprečevanje neželenih posledic. Ključna elementa pri ocenjevanju tveganj sta škoda in dobiček oz. pozitivne in negativne posledice nekega dejanja ali ravnanja (Grebenc et. al 2008: 8). Za ugotavljanje tveganj se uporabljajo različna sredstva,

od tehničnih pripomočkov, informiranja, spreminjanja navad, učenja veščin, do socialnih ukrepov in sprememb v okolju. Koncept vpelje pojem nizkopražnih programov, ki ponujajo uporabnikom bolj dostopne storitve, in ki kot pogoj za vključenost ne postavljajo previsokih zahtev do uporabnikov. Značilnost omenjenega koncepta je tudi, da so uporabniki vključeni v proces načrtovanja, kar posledično krepi njihovo moč (ibid.: 92).

Kot pri vsakem teoretičnem konceptu moramo tudi pri razumevanju koncepta preventive upoštevati njene *kritike*.

Prva kritika je vezana na splošnost pojma preventiva in na to, da se kot prevencija lahko pojmuje praktično vse. Delitev na tri tipe preventive omogoča, da je skoraj vsaka dejavnost preventivna. Tako se kot kriterij prevencije pojavlja le še dober namen njenega izvajalca in beseda preventiva naenkrat ne pomeni več nič (Dekleva 1990: 5).

Druga kritika se nanaša na njeno stvarno vlogo v delovanju in obnavljanju družbenih institucij. Če uporabim besedišče preventive, bi lahko rekli, da deluje kurativno in ne preventivno, saj poskuša zgolj popravljati slabe vidike družbenega dogajanja (ohranja obstoječe), namesto, da bi delovala v srži problema in poskušala v osnovi spremeniti bistvene značilnosti sistema. Postrak (1998: 15) in Dekleva (1990: 6) uporabita primer preventivnega dela v šoli, ki s svojimi dejavnostmi ne spreminja bistvenih značilnosti šolskega sistema. Ukvarjanje s »problematičnimi« oz. »ogroženimi učenci« v fokus problema postavlja učence in ne družbe. Družbeni problem se torej individualizira.

Tretja kritika se nanaša na tiste oblike dejavnosti, ki so za subjekte na kakršenkoli način obvezne in vključuje prisilo, s katero nekateri programi pridobijo svoje uporabnike. Preventiva je navadno povezana s preprečevanjem nečesa slabega oz. nezaželenega, torej to oznako dodelimo tudi uporabnikom in jih tako stigmatiziramo. Prejšnje kurativne oblike obravnavanja primerov se zgolj preimenujejo v preventivne programe. Na ta način se v programe vključi večje število uporabnikov, torej lahko programom pripišemo vlogo družbenega nadzora, ki je skrit pod krinko pomoči (ibid.).

Četrta kritika je vezana na negativistično izhodišče preventive. Gre predvsem za preventivne dejavnosti, ki se utemeljujejo kot preprečevanje nečesa negativnega. Izhajanje iz negativnega, pa redko prinese kaj pozitivnega, torej lahko ponovno govorimo o »popravljalnem« delovanju, ki pa je lastnost kurativnih programov (ibid.).

Skidmore (1991: 33) prav tako postavlja preventivo pod vprašaj, ko pravi, da je človeško vedenje preveč kompleksno, da bi lahko postavili gotove trditve, kaj povzroča odklonsko vedenje. Kako lahko delujemo preventivno, če pa v resnici ne vemo, kaj je socialni problem sploh povzročilo, in še več, kako smo lahko prepričani, da so ravno naša preventivna dejanja tista, ki so prinesla želene rezultate? (lasten prevod).

V združenih državah Amerike se na področju socialnega varstva oz. socialnega dela pojem preventive v nekaterih dokumentih omenja že leta 1874 (Morales et al. v Vavpotič 2007: 21), medtem ko lahko o uveljavitvi koncepta preventive, kot družbenega pojava v zahodnem svetu, govorimo od šestdesetih let dalje. Koncept preventive je v socialnem delu začel pridobivati vedno večjo veljavo ob koncu osemdesetih in v začetku devetdesetih let, ko se je s spremembo družbenega sistema začelo vedno bolj odkrito govoriti in pisati o različnih nezaželenih družbenih pojavih (npr. spolne zlorabe, nasilje nad ženskami in otroci, zasvojenosti od trdih drog itd.) (Vavpotič 2007: 21, 30).

Skidmore (1991: 328) navaja definicijo preventive v socialnem delu, kot jo podaja Nacionalno združenje socialnih delavcev (lasten prevod; v originalu National Association of Social Workers¹), ki jo razume kot »[...] skupek aktivnosti, ki služijo preprečevanju oz. upočasnjevanju razvoja specifičnih socialnih problemov, in ki vzdržujejo kontrolo tistih socialnih problemov, pri katerih so se že pojavili prvi simptomi.« (Lasten prevod; ibid.). Boehm (v ibid.) opisuje tri funkcije socialnega dela. Prva je »restavriranje«; socialno delo naj bi težilo k identifikaciji, kontroli in eliminaciji tistih faktorjev v interakcijskih procesih, ki povzročajo zlom oz. krhanje družbenih odnosov. Druga je »zagotavljanje virov«, kjer gre za skrb za oblikovanje, krepitev, izboljšanje in usklajevanje družbenih virov. Tretja pa je »prevencija«, ki vključuje zgodnje odkrivanje, kontrolo in eliminacijo tistih dejavnikov, ki ovirajo učinkovito vključitev v družbo (lasten prevod).

Skidmore (ibid.: 40-41) meni, da morajo socialni delavci vložiti več časa in truda v kreativno razmišljanje in aktivnosti, če želijo izkoristiti vse potenciale preventive. Razširiti in preseči

¹ National Association of Social Workers (NASW) je združenje socialnih delavcev Združenih držav Amerike (<http://www.socialworkers.org>), medtem ko Mednarodna zveza socialnih delavcev in delavk (International Federation of Social Workers (IFSW)) združuje socialne delavce iz vseh kontinentov, razen iz Avstralije (<http://www.ifsw.org>). Slovenije ne najdemo na seznamu članic IFSW (<http://www.ifsw.org/p38000060.html>). Na tem mestu bi omenila še Mednarodno zvezo šol za socialno delo (International Association of Schools of Social Work (IASSW)), katere članica je tudi Fakulteta za socialno delo (<http://www.fsd.uni-lj.si/fakulteta/poslanstvo>).

morajo meje, ki jih očita sedanji praksi socialnega dela. Preventivno delovanje socialnih delavcev, ki je usmerjeno v osebne, družinske in skupnostne probleme, vidi kot enega največjih izzivov današnjega časa. Pravi, da še nikoli doslej ni bilo potrebno toliko eksperimentiranja in improvizacije, v uporabi novih tehnik in veščin (lasten prevod).

Preventivno vzgojno delovanje Mion razume kot »[...] promocijsko ponudbo, ki bi bila sposobna upoštevati vse pozitivne vidike in osebne resurse mladega človeka. [...] [Oz.] 'biti vedno aktivno prisoten' tam, kjer v mladih dozorevajo potrebe po vzgajanju in kulturi, kjer zahtevajo pravico do sodelovanja in pomembnejše vloge, [...] saj jim v nasprotnem primeru grozi soočenje z jutrišnjo generacijo, ki bo agresivna, nasilna, izzivajoča in nasprotnica pravil ali pa depresivna, apatična in nesposobna.« (Mion 1999: 54).

Avtor navaja smernice, ki predstavljajo preventivo proti mnogim eksplicitnim oblikam stiske.

- Mladostnikom je potrebno ponuditi ustrezne in zelo motivirane like odraslih vzgojiteljev, v primeru, da v svojem okolju nimajo primernih identifikacijskih modelov.
- Vzpostaviti odnose, ki vsebujejo sprejemanje mladostnika z njegovo vizijo sebe in nevsiljivo nuditi pomoč. Na ta način lahko mladostnik vedno bolj izostruje predstavo o svoji identiteti, ki je mnogokrat že nejasna zaradi diskreditacij, ki jih je doživel v svojem okolju.
- Promovirati vrednote (npr. zmernost, solidarnost, lojalnost...), ki so nasprotne od tistih, ki jih promovira kultura.
- Pri mladostnikih spodbujati zavesten smisel za kritiko realnosti in samega sebe.
- Raziskovati in vzpodbujati aktivne in ustvarjalne dejavnosti, ki mladostnikom omogočajo razvoj njihovih sposobnosti in talentov.
- Vzpostavitev potrebnih struktur in kakovostnih oblik druženja.
- Ustvariti takšen socialno-kulturni kontekst, ki bi spodbujal kritičen duh mladostnika, da bi tako bolje razumel svojo vlogo v družbi in bi se v njej tudi bolje znašel.
- Ohranjati nedotakljivo osnovno identiteto mladostnika, njegovih kulturnih korenin in preprečevati razvrednotenje zaradi predsodkov (ibid.: 55-56).

1.2.2. Zakonodaja, organi in organizacije na področju mladine in socialne preventive

1.2.2.1. Konvencija o otrokovih pravicah (OZN)

Združeni narodi so v Splošni deklaraciji človekovih pravic (1948) razglasili, da je otroštvo upravičeno do posebne skrbi in pomoči. Pred in po tem datumu so nastali še mnogi akti, ki so nastali zato, da zaščitijo pravice otrok in mladine. Leta 1942 je bila sprejeta Ženevska deklaracija o otrokovih pravicah, slabih dvajset let kasneje pa še Deklaracija o otrokovih pravicah (1959). Generalna skupščina Združenih narodov je leta 1989 sprejela Konvencijo o otrokovih pravicah (v nadaljevanju KOP). Ta v 2. členu države pogodbenice zavezuje, da morajo vsakemu otroku priznati pravice, ki izhajajo iz KOP, ne glede na raso, barvo kože, spol, jezik, veroizpoved, politično ali drugo prepričanje, narodno, etnično ali družbeno poreklo, premoženje, invalidnost, rojstvo ali kakršenkoli drug položaj otroka, položaja njegovih staršev ali zakonitih skrbnikov. Države pogodbenice morajo (ob upoštevanju pravice in dolžnosti staršev ali drugih posameznikov, ki so zakonsko odgovorni za otroka) otroku zagotoviti takšno varstvo in skrb, kakršno je potrebno za njegovo blaginjo, in bodo v ta namen sprejele ustrezne zakonodajne ukrepe (3. člen). V skladu s pričujočo nalogo citiram 29. člen KOP, ki pozornost posveča izobraževanju otrok in v katerem piše, da mora biti to »[...] usmerjeno k popolnemu razvoju otrokove osebnosti, nadarjenosti ter umskih in telesnih sposobnosti; h krepitvi spoštovanja človekovih pravic [...]; h krepitvi spoštovanja do otrokovih staršev, njegove kulturne identitete, jezika in vrednot [...], k pripravi otroka na odgovorno življenje v svobodni družbi [...].« (Varuh človekovih pravic: Pravni okvir in pristojnosti – Mednarodni pravni akti s področja človekovih pravic – Konvencija o otrokovih pravicah). Države pogodbenice (31. člen) morajo spoštovati in podpirati otrokovo pravico »[...] polno se udeleževati kulturnega in umetniškega življenja in spodbuja[ti] zagotavljanje ustreznih in enakih možnosti kulturnega, umetniškega, razvedrilnega in prostočasnega udejstvovanja.« (Ibid.).

1.2.2.2. Ustava Republike Slovenije

V Ustavi Republike Slovenije je v 14. členu določeno, da so »[...] v Sloveniji vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na narodnost, raso,

spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj ali katerokoli drugo osebno okoliščino.« (Uradni list: Ustava Republike Slovenije). 50. člen opisuje, da imajo državljani pravico do socialne varnosti, pod pogoji, ki so določeni z zakonom. V 53. členu je zapisano, da država varuje družino, materinstvo, očetovstvo, otroke in mladino ter ustvarja potrebne razmere za to varstvo. Po 56. členu uživajo otroci človekove pravice in temeljne svoboščine v skladu s svojo starostjo in zrelostjo, namenjeni pa sta jim tudi posebno varstvo in skrb (ibid.).

1.2.2.3. Zakon o socialnem varstvu

1. člen Zakona o socialnem varstvu (v nadaljevanju ZSV) pravi, da »[...] [s]ocialno varstvena dejavnost obsega preprečevanje in reševanje socialne problematike posameznikov, družin in skupin prebivalstva.« (Uradni list: Zakon o socialnem varstvu). V 3. členu opredeljuje pojem pravic iz socialnega varstva, ki obsegajo storitve in ukrepe, s katerimi želi država preprečiti oz. odpraviti socialne stiske in težave posameznikov, družin in skupin prebivalstva (v 10. členu za to uporabi izraz socialna preventiva) ter denarno pomoč, ki jo namenja tistim osebam, ki si same ne morejo zagotoviti materialne varnosti, zaradi okoliščin, na katere ne morejo vplivati. Državo 9. člen ZSV zavezuje, da mora skrbeti za preprečevanje socialne ogroženosti preko sistemskih ukrepov na področju davčne politike, zaposlovanja in dela, štipendijske, stanovanjske in družinske politike, zdravstva, vzgoje, izobraževanja in drugih ter na ta način vplivati na boljši socialni položaj prebivalcev (ibid.).

Ena od storitev javne službe na področju socialnega varstva je tudi socialna preventiva (42. člen). Storitve, ki jih ZSV določa kot javno službo, opravljajo tako javni socialnovarstveni zavodi, kot tudi druge pravne in fizične osebe, ki so na javnem razpisu pridobile koncesijo (41.b člen). Centri za socialno delo so javni socialnovarstveni zavodi, ki med drugim opravljajo tudi storitve socialne preventive (49. člen). Socialnovarstvene dejavnosti se financirajo iz proračuna republike in občine, lahko pa se zagotovijo tudi s prispevki donatorjev ali iz drugih virov (97. člen). 100. člen opredeljuje, da so storitve socialne preventive po zakonu za vse upravičence brezplačne (ibid.).

1.2.2.4. Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2006-2010

Osnovno izhodišče Resolucije o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2006-2010 (v nadaljevanju resolucija) je, da mora politika socialnega varstva države »[...] zagotavljati take pogoje, ki bodo posameznikom v povezavi z drugimi osebami v družinskem, delovnem in bivalnem okolju omogočale ustvarjalno sodelovanje in uresničevanje njihovih razvojnih možnosti, da bodo s svojo dejavnostjo dosegali tako raven kakovosti življenja, ki bo primerljiva z drugimi v okolju in bo ustrezala merilom človeškega dostojanstva.« (Uradni list: Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2006-2010). Navaja načela za izvajanje sistema socialnega varstva, ki so: zagotavljanje človekovega dostojanstva, socialna pravičnost, solidarnost in subsidiarnost (za socialno varnost, svojo blaginjo in blaginjo svoje družine je odgovoren vsak sam). Eden od elementov so tudi programi, katerih namen je preprečevati nastajanje socialnih težav oz. t. i. preventivni programi, ki morajo delovati po enakih načelih kot vsi ostali: omogočiti morajo enak dostop in enake možnosti za vse uporabnike, v program se morajo uporabniki vključiti prostovoljno in zagotovljena jim mora biti individualna obravnava. Obenem pa se programom nalaga, da morajo gospodarno ravnati s proračunskimi sredstvi. Namen teh programov je povečevati socialno vključenost, krepiti moč uporabnikov in razvijati njihove sposobnosti za vsakdanje življenje (ibid.).

Resolucija ima štiri cilje, vsak cilj ima več strategij za dosego teh, vsaka strategija pa več ukrepov (za potrebe naloge sem izločila samo tiste, za katere sem presodila, da so neposredno povezani s konceptom socialne preventive in preventivnimi programi za mlade, s tem pa ne izključujem pomembnosti upoštevanja prav vseh).

1. cilj je prispevati k večji socialni vključenosti posameznikov in povezanosti slovenske družbe. Za socialno preventivo so še posebej pomembne strategije A, B, D in E.

A. strategija obsega promocijo solidarnosti, zmanjševanje neenakosti na vseh področjih življenja in dela ter razvijanje različnih oblik dobrodelnosti. V povezavi s tem bi izpostavila 4. ukrep, ki pravi, da mora država podpreti in sofinancirati preventivne programe, ki so namenjeni preprečevanju ali zmanjševanju diskriminacije, zlorab, nasilja, osamljenosti in drugih pojavov z neugodnimi socialnimi posledicami.

- B. strategija govori o promociji in razvoju prostovoljstva, kar v povezavi s preventivni programi povezuje z večjimi finančnimi spodbudami za tiste programe, ki vključujejo več prostovoljcev (5. ukrep).
- D. strategija govori o mobilizaciji vseh oblikovalcev in izvajalcev, da bi dosegli skupni cilj večje socialne vključenosti. 2. ukrep te strategije pravi, da je potrebno uvesti in spodbujati posvetovanja izvajalcev in uporabnikov, da bi slednji v še večji meri sooblikovali način dela in tako izboljšali učinkovitost programa.
- E. strategija vključuje razvoj in uvajanje novih modelov skupnostne skrbi. Tu bi izpostavila 1. ukrep, ki pravi, da je potrebno promovirati dobro prakso modelov skupnostne skrbi in sofinancirati preventivne programe, ki delajo z uporabniki v domačem okolju ali v skupnosti.
2. cilj je izboljšati dostop do storitev in programov. C strategija izpostavlja uravnoteženost ponudbe in uveljavitev sistema pomoči manj razvitim območjem v državi. 1. ukrep obljublja prednostno obravnavo tistih delov države, v katerih razvitost izvajalcev ali dostopnost uporabnikov do programov ne dosegata povprečne ravni države (to lahko povežemo z načelom resolucije, ki pravi, da morajo imeti vsi uporabniki enake možnosti in enako dostopnost do programov).
4. cilj obsega krepitev strokovne avtonomije, upravljavsko samostojnost in racionalno poslovanje na področju socialnega varstva, končni cilj predstavljenih ukrepov pa je zagotoviti boljšo storitev uporabnikom. C strategija tega cilja govori o spremembi vloge centrov za socialno delo pri usklajevanju in financiranju programov. 1. ukrep napoveduje spremembo vrste in obsega storitev, kljub temu pa naj bi centri za socialno delo še vedno izvajali socialno preventivo in tako spodbujali ter razvijali preventivne programe. Obenem naj bi se programi javne službe postopoma prenesli na druge izvajalce. Ko govorimo o preventivnih programih za mlade, se to do danes še ni zgodilo – v smislu, da preventivni programi za mlade v okviru centrov za socialno delo še vedno obstajajo. 9. ukrep nalaga centrom za socialno delo, da v lokalni skupnosti, v kateri ni preventivnega ali razvojnega programa, vzpostavi vsaj en tak program, glede na posebnosti okolja ali obseg problematike (ibid.).

V resoluciji so navedena tudi količinska merila za nove in že obstoječe storitve in programe. Za socialno preventivo naj bi se namenil 5 % delež javnih sredstev, namenjen izvajanju storitev v javni mreži na področju socialnega varstva, s tem pa bi omogočili vključitev 10 % celotnega prebivalstva v preventivne programe (ibid.).

1.2.2.5. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve

V okviru Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve (v nadaljevanju MDDSZ) delujeta Direktorat za socialne zadeve (znotraj njega deluje Sektor za storitve in programe socialnega varstva) in Služba za upravljanje izvajalske mreže na področju socialnega varstva. Ta med drugim spremlja izvajanje nalog ter porabo sredstev po sklenjenih pogodbah, z izvajalci storitev v javni mreži (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve: O ministrstvu – Organiziranost). Ministrstvo od leta 1993 dalje sofinancira programe socialnega varstva, ki se od leta 1998 delijo na programe z večletnim (C programi) in programe z enoletnim financiranjem (A in B programi); s področja socialne rehabilitacije, duševnega zdravja, invalidov, specializiranih terapevtskih programov psihosocialne pomoči otrokom, odraslim ali družinam, programov psihosocialnega svetovanja po telefonu, programov za starejše, za brezdomce, za brezdomne uživalce drog, za obravnavo otrok s specifičnimi težavami, programov medgeneracijskih središč, programov psihosocialne pomoči žrtvam nasilja ter drugih programov, ki so namenjeni odpravljanju psihosocialnih stisk (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve: Delovna področja - Sociala - Programi socialnega varstva - Sofinanciranje programov socialnega varstva). Preventivni programi za mlade, v okviru centrov za socialno delo, spadajo med »[...] program[e] za kratkotrajno dnevno ali celodnevno obravnavo in oskrbo otrok in mladostnikov, prikrajšanih za normalno družinsko življenje [...] [oz. med] specializiran[e] preventivn[e] program[e], [ki so] namenjeni otrokom in mladostnikom s težavami v odraščanju.« (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve: O ministrstvu - Javne objave – Javni razpisi in javna naročila – 2010 – Javni razpis za sofinanciranje programov socialnega varstva v letu 2011 – Besedilo razpisa).

V poročilu o izvajanju socialnovarstvenih programov v letu 2010 so na podlagi končnih poročil, ki jih programi pošiljajo financerju, zapisali, da želijo izvajalci slediti naslednjim glavnim ciljem:

- »[...] zmanjševanje socialne izključenosti otrok in mladostnikov z že zaznanimi težavami;
- učenje prevzemanja odgovornosti za svoja ravnanja in odločitve;
- aktivna in kvalitetna izraba prostega časa;
- boljša samopodoba uporabnikov, okrepljen občutek lastne vrednosti;
- prepoznavanja in razvijanje lastnih talentov uporabnikov, njihove kreativnosti;
- pridobivanje uporabnih spretnosti, znanj in veščin;
- izboljšanje kvalitete življenja uporabnikov;
- učenje spretnosti komuniciranja ter izražanja različnih čustev;
- izboljšanje socialnih spretnosti in krepitev socialne mreže;
- zagotavljanje učne pomoči ter motiviranje mladih za dokončanje formalne izobrazbe in izboljšanje učnega uspeha;
- preventivno delovanje in svetovanje;
- pomoč staršem;
- preprečevanje in zmanjšanje različnih oblik odklonilnega vedenja, zmanjševanje škode zaradi slabših možnosti na različnih področjih življenja;
- informiranje, ozaveščanje ter širjenje prostovoljstva.« (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve: Delovna področja - Sociala - Programi socialnega varstva – Spremljanje izvajanja programov socialnega varstva – Poročilo o izvajanju programov v letu 2010).

1.2.2.6. Urad Republike Slovenije za mladino

Urad Republike Slovenije za mladino (v nadaljevanju URSM) je organ v sestavi Ministrstva za šolstvo in šport in opravlja naloge, ki se nanašajo na načrtovanje, organiziranje in izvajanje ukrepov s področja mladinske politike. Eno ključnih področij delovanja URSM je omogočiti mladinsko delo in vzpodbujati razvoj mladinske politike. URSM podpira kvalitetne mladinske programe in programe za mlade, ki prispevajo k usposabljanju in pridobivanju veščin ter socialnemu vključevanju mladih. Urad sofinancira programe za mlade in tako vzpodbuja udejstvovanje mladih ter prispeva h koriščenju mladinske infrastrukture. URSM mladinski program opredeljuje kot skupek aktivnosti, ki ga izvaja posamezna organizacija, da bi dosegla

svoje poslanstvo. Eden od pogojev je, da poteka kontinuirano skozi večji del leta in vključuje večje število aktivnih udeležencev. Praviloma naj bi jih izvajali strokovno visoko usposobljeni izvajalci, z bogatimi delovnimi izkušnjami na področju mladinskega dela. Kot prednostna področja izvajanja mladinskih programov izpostavlja neformalno izobraževanje in usposabljanje mladih za mladinsko delo, prostovoljno mladinsko delo, informiranje in svetovanje za mlade, participacijo, aktivno državljanstvo in človekove pravice, mednarodno mladinsko delo, mobilnost mladih ter njihovo raziskovalno delo (Urad Republike Slovenije za mladino: Delovna področja – Programi za mlade).

Urad enkrat letno objavi javni razpis, s katerim sofinancira delovanje:

- nacionalnih mladinskih organizacij (to so nevladne organizacije, ki delujejo na nacionalnem nivoju in imajo svoje enote v večini statističnih regij, člani pa so mladi med 15. in 29. letom),
- mladinskih svetov lokalnih skupnosti² (ti združujejo mladinske organizacije na lokalnem nivoju, spodbujajo dejavnosti mladinskih organizacij, skrbijo za informiranje članov in javnosti o (mladinski) politiki lokalne skupnosti),
- mladinskih centrov (ti delujejo v lokalni skupnosti in predstavljajo stičišče mladih različnih starosti in nazorov, kjer mladi razvijajo različne klubske aktivnosti, ponujajo pa tudi možnost preventivnega delovanja, neformalnega izobraževanja in usposabljanja mladih na lokalni ravni) in
- drugih nevladnih organizacij (društev, zavodov, klubov ipd., ki izvajajo programe za mlade) (Urad Republike Slovenije za mladino: Delovna področja - Mladinske organizacije).

1.2.2.7. Mladinska mreža MaMa

Mladinska mreža MaMa je »[...] organizacija, ki združuje in zastopa organizacije, ki opravljajo dejavnosti mladinskih centrov ali delujejo na področju mladinskega dela v

² Mladinski svet Slovenije (MSS) je krovna organizacija 16 mladinskih nevladnih organizacij, ki imajo različne interese, nazore in politične usmeritve. Gre za najvišje telo organizirane mladine pri nas, ki v odnosu do države zastopa interese mladih. Predstavniki MSS in URSM se srečujejo znotraj Sveta Urada RS za mladino in mladinska vprašanja (Urad Republike Slovenije za mladino: Delovna področja - Mladinske organizacije).

Sloveniji [...].« (MaMa: O nas). Naj navedem samo nekaj od njenih 38 članic: Študentski klub Šentjur, Mladinski center Brežice, Klub mladih Kočevje, Društvo ŠKUC, Javni zavod mladinski center Medvode itd. (MaMa: Članice).

1.2.2.8. Zavod MOVIT

Od leta 1999 dalje ima Zavod za razvoj mobilnosti mladih (MOVIT) vlogo Nacionalne agencije v programih Evropske unije. Maja istega leta je Slovenija vstopila v program MLADI ZA EVROPO III., ki se je nadaljeval s programom MLADINA (2000-2006) in programom MLADI V AKCIJI (2007-2013). MOVIT upravlja s proračunskimi sredstvi EU, ki so namenjena učni mobilnosti v mladinskem delu ter, preko izvajanja programov usposabljanj in izdajanja publikacij, spodbuja aktivnosti za splošni razvoj mladinskega dela in neformalnega učenja (MOVIT: Nacionalna agencija programa EU Mladi v akciji – MOVIT NA MLADINA - O zavodu).

1.2.2.9. Urad za mladino Mestne občine Ljubljana

Urad za mladino Mestne občine Ljubljana (v nadaljevanju UM MOL) je bil ustanovljen leta 1995, z namenom koordinirati prostočasne aktivnosti na področju dela z mladimi ter vzpodbujati aktivnosti in možnosti, ki jih ponujajo mladinske nepridobitne organizacije (vladne in nevladne). Prav tako želi spremljati položaj mladih v mestu, saj ti predstavljajo kar 20 % vseh meščanov in meščank Ljubljane. UM MOL je ustanovitelj in sofinancer Ljubljanske mreže informacijskih točk za mlade (L'MIT), ki izobražuje tako mladinske delavce, kot tudi mlade, ki želijo delati kot prostovoljci, prav tako pa ponuja informacije o prireditvah, formalnem in neformalnem izobraževanju ter drugih zadevah, ki zanimajo mlade (potovanja, prostovoljno delo doma in v tujini, štipendiranje itd.) (Mestna občina Ljubljana: Življenje v Ljubljani – Družine, otroci in mladi – Urad za mladino).

MOL sofinancira več oblik mladinskih aktivnosti, ki so razdeljene v štiri sklope. V sklop A spadajo lokalne mladinske aktivnosti, v sklop B mednarodne mladinske aktivnosti, v sklop C mreženje mladinskih aktivnosti in v sklop D sekundarni preventivni programi za mlade MOL. Slednji so tisti programi, ki jih izvajajo centri za socialno delo v Ljubljani, namenjeni pa so

socialno ogroženim mladim, med 6. in 18. letom starosti (Mestna občina Ljubljana: Razpisi, razgrnitve in javne objave – Javni razpis za sofinanciranje in/ali projektov v MOL za leto 2012 in za leta od 2012 do 2014 s področja mladinskih aktivnosti – Javni razpis).

Leta 2009 je bil ustanovljen Javni zavod MOL – Mladi zmaji, center za prostočasne dejavnosti za mlade in otroke, ki koordinira delo četrtnih mladinskih centrov (v nadaljevanju ČMC), ki delujejo na območju MOL-a (v Zalogu, Šiški, Črnučah in za Bežigradom). Poslanstvo ČMC-jev je mladim, v njihovih četrtnih skupnostih, ponuditi varen prostor za srečevanje in aktivno ter organizirano preživljanje prostega časa (Mestna občina Ljubljana: Življenje v Ljubljani – Družine, otroci in mladi – Več o četrtnih mladinskih centrih – Četrtni mladinski centri).

1.2.2.10. Preventivni programi za mlade Slovenije

Preventivni programi za mlade Slovenije (PPMS) »[...] predstavljajo delovno koordinacijo socialno-preventivnih programov, ki delujejo v sklopu strokovnega odbora društva SPM-Društva za razvoj skupnostnih programov za mlade, z namenom organiziranja skupnih izobraževanj, aktivnosti in promocije.« (PPMS: Predstavitev). Vanjo so vključeni preventivni programi centrov za socialno delo v Ljubljani (Bežigrad, Moste-Polje, Center in Vič), v Kranju, Trzinu in Škofji Loki, ČMC-ji (Zalog, Bežigrad in Šiška) in mladinski centri (Velenje in Medvode) (ibid.).

PPMS organizira izobraževanja za mladinske delavce in prostovoljce (predavanja priznanih strokovnjakov s področja dela z mladimi, mednarodne strokovne ekskurzije za mladinske delavce ipd.) ter mnoge skupne akcije, v katere so vključeni mladostniki iz socialno šibkejših okolij, z namenom povezovanja in novih izkušenj (tabori, dobrodelne prireditve, pohodi ipd.) (PPMS: Akcija).

1.2.3. Konceptualizacija preventivnih programov za mlade v okviru centrov za socialno delo

Konceptualizacija preventivnih programov za mlade najprej zahteva razjasnitev dveh pojmov. Prvi je pojem mladinskih organizacij, ki vključuje mladinske centre, klube, središča ipd. (ki

sem jih omenila v okviru URSM) in pojem dnevnih centrov za otroke in mladino oz. specializiranih preventivnih programov za mlade (katere sem omenila v povezavi z razpisno dokumentacijo sofinancerjev MDDSZ in UM MOL). Pogoja za delovanje mladinskih organizacij v Sloveniji sta prostovoljna vključenost in sodelovanje mladih, prav tako pa morajo biti to nevladne in neformalne organizacije. V tem poglavju se želim posvetiti preventivnim programom za mlade, ki potekajo v okviru centrov za socialno delo, organizirani pa so kot dnevni centri.

Centri za socialno delo (v nadaljevanju CSD) predstavljajo temeljno institucijo na področju socialnega varstva. Gre za javne socialnovarstvene zavode, ki delujejo v lokalnem okolju (trenutno jih je 62). Država na ta način zagotavlja, da ima vsak posameznik možnost pridobiti podporo in pomoč, ko ju potrebuje. Ena od storitev, ki jih CSD-ji opravljajo kot javna služba je tudi socialna preventiva (poleg nje so še prva socialna pomoč, osebna pomoč in pomoč družini za dom), ki je usmerjena v preprečevanje težav. Del nje predstavljajo t. i. dnevni centri za otroke in mladostnike, ki so zasnovani kot prostor, v katerem se srečujejo otroci in mladostniki z različnimi težavami v odraščanju in tisti, ki omenjenih težav nimajo (Čačinovič Vogrinčič et al. 2003: 68-71).

Radetič (2002: 5-11) piše, da CSD-ji, ki poleg rednega izvajanja socialno varstvenih storitev in javnih pooblastil, vodijo še določene (pod)programe, s tem pridobivajo širši status, ki razširja ponudbo storitev na kompleksnejšo raven. Avtor izpostavlja nekatere prednosti dnevnih centrov za mlade (v nadaljevanju DCM) in piše, da je otroku na ta način zagotovljena varnost, ne da bi moral zapustiti primarno okolje (v nasprotju z npr. namestitvijo v zavod). V kriznih situacijah se otroka ne izloči iz družine, ampak se probleme rešuje v sodelovanju z družino, šolo in drugimi institucijami. Bivanje v DCM-jih je namenjeno vsem otrokom, ne le tistim s težavami, torej tudi njihovim prijateljem, sošolcem in drugim. Starši dobijo možnost, da v svojem okolju, ob pomoči strokovnih delavcev DCM-ja, razrešujejo nastale konflikte in se učijo novih vzorcev vedenja. Osnovni namen je mladim zagotoviti »[...] ustrezne razmere za nemoten vstop v različne procese izobraževanja, s katerimi zmanjšujejo lastno stigmatizacijo in odpirajo perspektivo uspešnega odraslega.« (Ibid.: 12). Obenem pa se tudi lokalna skupnost uči na bolj strpen način reševati problematiko mladih. V programe se v veliki meri vključujejo socialno ranljivi otroci in mladostniki, ki se soočajo z vedenjskimi težavami in šolsko neuspešnostjo (ibid.: 14).

Vavpotič (2007: 59) še podrobneje opisuje značilnosti uporabnikov preventivnih programov za mlade oz. DCM-jev. To so največkrat otroci in mladostniki, ki:

- živijo v družinah, ki se soočajo z: nasiljem, revščino, nezadostno socialno mrežo, dolgotrajnimi težavami v duševnem zdravju, neurejenimi odnosi med staršema, socialno izključenostjo, katerokoli obliko zasvojenosti, pomanjkanjem vzgojnih in socialnih veščin, težavami, ki izhajajo iz drugačnega kulturnega in jezikovnega okolja, neurejenim državljskim statusom ipd.;
- ne doživljajo dovolj pozitivnih spodbud s strani okolja in so obremenjeni s previsokimi pričakovanji staršev;
- imajo težave v šoli in jih šolski sistem označuje kot »neuspešne«, niso dokončali obveznega šolanja, se šolajo v šolah s prilagojenim programom ali niso vključeni v noben sistem izobraževanja, nimajo izoblikovanih učnih navad, imajo učne težave zaradi pomanjkljivega znanja, imajo preveč neopravičenih izostankov od pouka, imajo težave z nasiljem in ne spoštujejo šolskega reda ipd.;
- bivajo v rejništvu, v vzgojnem zavodu, v stanovanjski skupini ali v kriznem centru za mlade;
- imajo t.i. »posebne potrebe« (imajo Downov sindrom, avtizem, so gibalno ali drugače ovirani itd.);
- so mladoletni storilci kaznivih dejanj in so zaradi tega obravnavani v sodnem postopku.

Ob tem pa avtor poudarja, da so uporabniki DCM-jev tudi otroci brez omenjenih težav, saj so programi usmerjeni ne samo v sekundarno in terciarno, ampak tudi v primarno preventivo. Namen je, da otroci in mladostniki pridobijo raznovrstne izkušnje v procesu odraščanja, kar bi preprečilo nadaljnje negativne posledice. Obenem opozarja na pomembno komponento delovanja DCM-jev, in to je njihova avtonomnost. Ne smejo delovati kot »podaljšana roka« CSD-ja, ampak kot nadgradnja storitve pomoči družini za dom. Torej kot samostojna enota, ki zaokrožuje proces pomoči družini ter otroke in mladostnike pravzaprav aktivno vključi vanj. Dalje pravi, da DCM-ji ne smejo delovati po načelu »uradnih ur«, ampak, da gre za prostore kjer velja »drop-in« sistem, seveda z omejitvami, ki so vezane na izvajanje določenih skupinskih delavnic, učne pomoči in ostalih aktivnosti, ki potekajo po vnaprej določenem urniku. V aktivnosti so navadno vključeni tudi prostovoljci, ki so navadno uporabnikom generacijsko bližje in predstavljajo vezni člen med strokovnimi delavci in uporabniki. Od

mladinskih organizacij se DCM-ji razlikujejo v tem, da vključujejo tudi starše (npr. skupine za samopomoč staršev, informacijsko svetovalne točke itd.). Uspešno delo z otroki in mladostniki navadno pomeni tudi večjo stopnjo zaupanja staršev do strokovnih delavcev in izvajalcev dejavnosti DCM-ja. Prednost sodelovanja s starši znotraj DCM-jev je ta, da starši niso obremenjeni z uradnimi postopki in drugimi birokratskimi omejitvami, ki so vezane na postopke v okviru rednega dela CSD-ja (ibid.: 59-62).

Za lažji pregled navajam tabelo, v kateri je primerjava med DCM-ji in mladinskimi organizacijami (ibid.: 63-64).

	Mladinske organizacije	DCM-ji
Pobuda za ustanovitev	S strani mladih (»od spodaj«)	S strani javnih, strokovnih služb (»od zgoraj«)
Področje dela	Neformalno izobraževanje, (ne)organizirano združevanje	Socialno varstvo, neformalno izobraževanje, vzgoja in organizirano druženje
Oblika organizacije	Nevladne, neprofitne, prostovoljne	Vladne, neprofitne
Način vključevanja uporabnikov	Samoiniciativno, prostovoljno	Samoiniciativno, prostovoljno, na podlagi predloga drugih pomembnih (staršev, šole, socialnih delavcev CSD-ja)
Ciljna populacija	Mladi od 15. do 29. leta	Otroci in mladostniki od 10. do 20. leta (oz. od 1. razreda osnovne šole, op. a.), njihovi starši ali skrbniki, ulična oz. urbana mladina
Namen	Razvijanje množične mladinske kulture, pomoč pri uresničevanju pravic mladih, nudenje podpore pri razvoju in vzgoji za odgovorna ravnanja, razvijanje takšnega okolja, ki mladim omogoča zdrav razvoj v odraslega človeka ...	Nudenje psihosocialne oz. druge, posebne oblike pomoči otrokom, mladostnikom in njihovim staršem, s pomočjo raznovrstnih oblik dela in metod
Načela dela	Omogočanje raznovrstnih priložnosti mladim, pospeševanje osebnega, socialnega, izobraževalnega in družbenega razvoja mladih, prostovoljnost in participacija, spodbujanje in dopuščanje različnosti, spodbujanje antidiskriminatornih praks in strpnosti, omogočanje odgovornosti, avtonomnosti, integracije, pluralnosti in solidarnosti	Omogočanje raznovrstnih priložnosti mladim, pospeševanje osebnega, socialnega, izobraževalnega in družbenega razvoja mladih, prostovoljnost in participacija, spodbujanje in dopuščanje različnosti, spodbujanje antidiskriminatornih praks in strpnosti, omogočanje odgovornosti, avtonomnosti, integracije in pluralnosti

Ciljne funkcije	(Primarna) preventiva, asociativnost, podpora, informiranje, izobraževanje, koordinacija, razvojnost	Informiranje, svetovanje, neformalno zagovorništvo, opolnomočenje, uveljavljanje konceptov socialnega dela in drugih strok, pomoč pri urejanju vsakdanjega življenja, primarna, sekundarna in terciarna preventiva, organiziranje prostega časa, neformalno izobraževanje, usposabljanje, identifikacija z vzori, socialna integracija
Metode dela	Individualne, skupinske in skupnostne	Individualne, skupinske in skupnostne
Izvajalci programa	Mladi, prostovoljci, strokovni delavci, pogodbeni (strokovni) delavci, osebe zaposlene preko javnih del	Mladi, prostovoljci, strokovni delavci, pogodbeni (strokovni) delavci, osebe zaposlene preko javnih del

V Mestni občini Ljubljana preventivne programe za mlade izvajajo CSD Ljubljana-Center (program Psihosocialna pomoč mladim), CSD Vič-Rudnik (Mladinsko središče Vič - MSV), CSD Bežigrad (S.O.M. Bežigrad – Središče otrok in mladostnikov Bežigrad) in CSD Moste-Polje (Cona Fužine - Dnevni mladinski center, Cent'r Most – program učno vzgojne pomoči, Svetovalnica Fužine).

2. Problem

V Sloveniji obstajajo nevladne mladinske organizacije in tiste, ki imajo status javnih zavodov oz. delujejo pod okriljem javnih socialnovarstvenih zavodov (centrov za socialno delo - vendar svojih programov ne izvajajo kot del javne službe), vsem pa je skupno, da imajo status nepridobitnih organizacij. Programi se financirajo iz različnih virov, na podlagi sredstev, ki so jih pridobili na javnih razpisih (iz proračuna republike ali občine) ali s strani donatorjev. Vse organizacije in programi se soočajo z vprašanjem negotovega financiranja, ki izhaja iz letnih (izjemoma večletnih) prijav programov, v katerih morajo programi predstaviti svoje aktivnosti in upravičiti zahtevana sredstva.

Na področju mladinskega dela obstaja več financerjev.

- Urad RS za mladino (organ Ministrstva za šolstvo in šport) sofinancira delovanje nacionalnih mladinskih organizacij (npr. Zveze tabornikov Slovenije), mladinskih svetov lokalnih skupnosti (npr. Mladinski svet Ljubljane), mladinskih centrov (npr. MC Brežice) in druge nevladne organizacije, ki izvajajo programe za mlade (npr. Mladinska mreža MaMa).
- Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (eno- ali večletno) sofinancira vrsto socialnovarstvenih programov, ki se delijo na javne socialnovarstvene programe ter razvojne in eksperimentalne programe (mednje spadajo programi za mlade, ki jih izvajajo CSD-ji).
- Organi lokalnih skupnosti (npr. Urad za mladino Mestne občine Ljubljana, Urad za kulturo in mladino Mestne občine Maribor itd.).
- Donatorji.

Pregled organizacij in programov dela z mladimi pokaže, da gre za široko paleto ponudbe iz katere izhaja potreba po upravičevanju delovanja. Ob tem se postavlja vprašanje, v kolikšni meri lahko potrebe uporabnikov zadovoljuje vladni sektor in kje so na drugi strani uspešnejše nevladne organizacije? Ali se pri svojem delovanju vladni in nevladni sektor prekrivata, izključujeta ali dopolnjujeta? Evalvacija programov je v prvi vrsti usmerjena v preverjanje doseganja ciljev posameznega programa ter dalje, v vprašanje njegovega obstoja in seveda upravičenosti financiranja. Ne želim spregledati želje po pluralizaciji socialnovarstvenih

programov, zdi pa se mi naivno, če bi zanikala (trenutno precej aktualno) naravnost po racionalni porabi javnih sredstev v socialnem varstvu.

Koncept socialne države pravi, da mora vsak državljan za svojo socialno varnost poskrbeti sam, s pomočjo svojih podpornih neformalnih socialnih mrež. Če tega ne zmore, je dolžnost države, da to zagotovi preko ustreznih mehanizmov (formalnih socialnih mrež) v okviru javnega sektorja. Ob tem se postavlja še dodatno vprašanje. Ali lahko torej ob ukinitvi programov iz javnega sektorja govorimo o razpadu socialne države?

Na straneh Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve (v nadaljevanju MDDSZ) piše, da se vlada zaveda pomena učinkovitega in strokovnega delovanja nevladnih organizacij, zato se tudi zavezuje, da bo v prihodnosti podpirala prenos javnih funkcij in pooblastil na nevladni sektor, v primerih, ko so te učinkovitejše in uspešnejše. Del storitev, ki se izvaja v okviru javnega sektorja, se lahko prenese v zasebni, tam pa jih začno opravljati nevladne organizacije. Prav tako piše, da so se nevladne organizacije uspešneje odzivale na potrebe uporabnikov in fleksibilneje razvijale svoje programe. Oblikoval naj bi se enovit sistem socialnega varstva, obenem pa bi izvajalke programov postale predvsem nevladne organizacije. Te naj bi zaradi svoje umeščenosti v civilno družbo lažje odgovarjale na specifične potrebe posameznikov in skupin prebivalstva (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve: Delovna področja – Sociala – Programi socialnega varstva – Sodelovanje z nevladnimi organizacijami).

Po drugi strani pa lahko iz Poročila o izvajanju programov socialnega varstva v letu 2010 razberemo, da je ministrstvo v največji meri (eno- ali večletno) sofinanciralo tiste programe za otroke in mladostnike (ki jih razpisna dokumentacija opredeljuje kot razvojno-eksperimentalne programe – REP 6), ki jih izvajajo javni zavodi (v največji meri CSD-ji). Ministrstvo je sofinanciralo 19 programov, katerih izvajalci so javni zavodi (18 CSD-ji in 1 mladinski center), 11 programov društev, 5 programov zasebnih zavodov in 4 programe, ki se izvajajo v okviru humanitarnih organizacij. Prav tako se mi zdi pomembno izpostaviti, da se noben od programov za mlade ne izvaja v Zasavju, medtem ko se jih kar 17 izvaja v osrednjeslovenski regiji (15 v Ljubljani). Razvojno-eksperimentalnim programom za mlade je ministrstvo namenilo nekaj več kot 17 % vseh sredstev, namenjenih za financiranje socialnovarstvenih programov. Od namenjenih sredstev so 58 % dobili večletno sofinancirani

programi (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve: Delovna področja - Sociala - Programi socialnega varstva - Spremljanje izvajanja programov socialnega varstva - Poročilo o izvajanju programov v letu 2010).

Kot sem nakazala že v teoretskem uvodu, sem se v diplomski nalogi posvečam preventivnim programom za mlade, ki se izvajajo v okviru centrov za socialno delo. Sama sem bila med letoma 2010 in 2011 zaposlena na programu Psihosocialna pomoč mladim, ki je program Centra za socialno delo Ljubljana-Center. V okviru svoje zaposlitve sem se udeležila tudi seminarja z naslovom Preventivni programi za otroke in mladostnike na področju socialnega varstva, ki ga je 25. maja 2010 organiziralo MDDSZ. Takrat sem predstavnico ministrstva razumela podobno, kot je zapisano zgoraj (kar je v nasprotju z zaključki zgoraj omenjenega Poročila o izvajanju programov v letu 2010), in sicer, da je vizija ministrstva ta, da naj bi programi v okviru centrov za socialno delo ščasoma postali avtonomni in prevzeli katero od drugih formalno-pravnih oblik (kot zavod ali društvo). Sama vidim dva razloga za to:

- prvi je ta, da želi ministrstvo spodbujati nastanek nevladnih organizacij, torej reorganizacijo obstoječih programov v nevladne organizacije ter
- posledično problem financiranja teh programov, v čim večji meri, prenesti na lokalne skupnosti ali druge financerje.

V diplomski nalogi želim s strokovnimi delavci, ki delajo na preventivnih programih za mlade v okviru ljubljanskih CSD-jev (Psihosocialna pomoč mladim, S.O.M Bežigrad, program Svetovalnica Fužine, Cent'r Most in MS Vič) preveriti zgoraj opisane predpostavke. Urad za mladino Mestne občine Ljubljana je leta 2009 ustanovil javni zavod Mladi zmaji, ki koordinira delo četrtnih mladinskih centrov (ČMC Zalog, ČMC Bežigrad, ČMC Šiška in ČMC Črnuče). Delo ČMC-jev se v veliki meri prekriva z delom preventivnih programov za mlade, oboji imajo enako ciljno populacijo, delujejo v enakih lokalnih skupnostih, uporabljajo podoben metode dela in za mladostnike organizirajo podobne aktivnosti. Poleg tega pa v Ljubljani deluje še paleta drugih organizacij, ki se v svojih programih usmerjajo na otroke in mladostnike (npr. Zavod MISSS (program Skupaj v skupnosti), društvo Izida (program Pomoč mladostnikom in staršem ob težavah pri socialnem dozorevanju), Sezam (program Stalna podpora otrokom, mladim in družini v stiski) idr.

Ob tem se mi postavlja več vprašanj. Kaj je tisto, kar »opravičuje« obstoj programov v ureditvi kakršno imajo? Kje vidijo strokovni delavci programov prednosti delovanja v okviru CSD-jev in kje morebitne pomanjkljivosti? Kaj lahko ponudijo njihovi programi, kar programi nevladnih organizacij ne morejo? Ali so tudi strokovni drugi delavci enako slišali pobudo oz. vizijo ministrstva po ločitvi programov od CSD-jev? Če da, kje vidijo razloge za to in kaj bi to pomenilo zanje in za program?

Na ta in še nekatera druga vprašanja bom poskušala odgovoriti v empiričnem delu svoje naloge.

Teze:

1. MDDSZ želi, da postanejo programi, ki delujejo v okviru CSD-jev, v prihodnosti avtonomni programi, ki bi delovali kot nevladne organizacije.
2. Financiranje programov želi MDDSZ v čim večji meri prenesti na lokalne skupnosti ali druge financerje.
3. Prenos programov v nevladni sektor pomeni razpad socialne države.
4. Delovanje v okviru CSD-jev programom omogoča lažji dostop do uporabnikov in kompleksnejši proces pomoči mladostniku; povezanost z družino, šolo itd.
5. Za CSD obstoj programa pomeni nadgradnjo storitev, ki jih lahko ponudijo družini, saj tako v proces pomoči vključi vse družinske člane.
6. Programi želijo še naprej delovati v okviru CSD-jev.
7. Delo strokovnih delavcev programov je manj obremenjeno z upravnimi postopki, kot delo drugih strokovnih delavcev CSD-ja.

3. Metodologija

3.1. Vrsta raziskave

V diplomski nalogi sem uporabila kvalitativno metodo raziskovanja »[...] pri kateri sestavljajo osnovno izkustveno gradivo, zbrano v raziskovalnem procesu, besedni opisi ali pripovedi, in v kateri je gradivo tudi obdelano in analizirano na beseden način brez uporabe merskih postopkov, ki dajo števila in brez operacij nad števili.« (Mesec 2007:11). Raziskava je empirična, ker sem s pomočjo spraševanja poskušala zbrati novo, izkustveno gradivo.

3.2. Merski instrumenti

Podatke sem pridobila na podlagi delno strukturiranih, individualnih intervjujev.

3.3. Populacija in vzorec

Populacijo predstavljajo preventivni programi za mlade, ki potekajo v okviru centrov za socialno delo, sofinancira pa jih Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Takih programov je 18.

Vzorec je neslučajnostni, saj sem intervjuvance izbrala tako, da sem se osredotočila na programe, ki se izvajajo na področju Mestne občine Ljubljana. Prošnjo za izvedbo intervjuja sem naslovila na pet vodij programov, od tega so se odzvali štirje.

3.4. Zbiranje podatkov

Zbiranje podatkov je potekalo med 10. in 14. februarjem 2012, v prostorih programa ali, v enem primeru, v prostorih CSD-ja. Intervjuvance sem predhodno seznaniła s temo diplomske naloge in okvirnimi vprašanji. Intervjuje sem z dovoljenjem intervjuvancev posnela z diktafonom in jih nato dobesedno prepisala. Intervjuji so trajali med 30 in 45 minut, spraševanje je potekalo ustno, neposredno in individualno. Poleg vnaprej zastavljenih vprašanj (priloga 1) sem intervjuvancem postavila še nekatera podvprašanja, ki so se odpirala med pogovorom.

3.5. Obdelava in analiza podatkov

Podatke sem analizirala po metodi kvalitativne analize. V prepisanih intervjujih sem podčrtala relevantne izjave, ki sem jim pripisala pojme. Sorodne pojme sem nato združila v kategorije. Vprašanja sem uporabila kot vsebinske enote. Oblikovala sem 7 vsebinskih enot.

1. Težnja ministrstva po prestrukturiranju programov in razlogi za to.
2. Razpad socialne države.
3. Vpliv na razvoj programa v prihodnosti.
4. Prednosti, ki izhajajo iz statusa programa, da deluje v okviru centra.
5. Pomanjkljivosti, ki izhajajo iz statusa programa, da deluje v okviru centra.
6. Specifika dela v programu v primerjavi z delom drugih strokovnih delavcev CSD-ja.
7. Primerjava s četrtimi mladinskimi centri.
8. Primerjava z nevladnimi organizacijami.

Vsaki vsebinski enoti sem pripisala relevantne izjave in jih oštevilčila. Nato sem definirala ključne pojme in oblikovala poskusno teorijo.

3.5.1. Primer prostega pripisovanja pojmov

TEŽNJA MINISTRSTVA PO PRESTRUKTURIRANJU PROGRAMOV IN RAZLOGI ZA TO

1A	Na pobudo Ferlan Isteničeve je bil pred časom organiziran posvet ... namenjen osveščanju ljudi, širše javnosti in organizacij, da je potrebno, da ti programi ostanejo v okviru CSD-jev. Na njem sem dobila informacijo oz. zagotovilo s strani Isteničeve, da bodo to tudi preučili ...	⇒ posvet MDDSZ
2A	... in delali na tem, da bi bili ti programi v javni mreži socialnovarstvenih programov. Da bi obstajala javna mreža teh socialnovarstvenih programov in da bi bilo to v okviru CSD-jev ...	⇒ ustanovitev mreže javnih socialnovarstvenih programov

3A	Uradnih informacij o prestrukturiranju programov v okviru CSD-jev zaenkrat še nisem dobila.	⇒ brez uradnih informacij o prestrukturiranju
4A	Takrat sem razumela, da so uvideli potrebo po teh programih in da bi bilo nesmiselno prestrukturirati jih v nevladne organizacije. Tudi Isteničeva je videla, da obstaja velika povezava med CSD-jem in programi, kajti mi dobivamo naše uporabnike od tam.	⇒ uvid MDDSZ v nesmiselnost prestrukturiranja
1B	Tudi nam je bilo na posvetu, ki ga je novembra 2011 organizirala Socialna zbornica Slovenije, povedano podobno, da naj bi v prihodnosti programi počasi prešli na nevladne organizacije.	⇒ uradne informacije MDDSZ o prestrukturiranju
2B	Najnovejšo informacijo pa smo s strani ga. Ferlan Istenič dobili 23. 1. 2012, ko smo imeli informativno srečanje pred prijavo na razpis MDDSZ-ja, da se ta sprememba predvideva že za januar 2013.	⇒ uradne informacije MDDSZ o prestrukturiranju
3B	Ne vem ali je to točno, ampak se resno razmišlja o tem. Predstavniki programov smo bili opozorjeni naj razmišljamo o tem in se povezujemo z lokalno skupnostjo.	⇒ uradne informacije MDDSZ o prestrukturiranju
4B	Tudi v okviru sestankov društva PPMS je bilo izpostavljeno, da bi bilo dobro, če bi organizirali izobraževanje na temo »kako se ustanovi društvo, zavod ...«, prav zaradi tega, ker se je odprl predlog, ker se načrtuje sprememba v financiranju.	⇒ izobraževanje na temo ustanovitve društva, zavoda...
5B	Mogoče je eden od razlogov zmanjševanje sredstev...	⇒ pomanjkanje sredstev
6B	... negativna gospodarska rast, napoved za naprej...	⇒ pomanjkanje sredstev
7B	Z novim Zakonom o socialnovarstveni dejavnosti in Nacionalnim programom socialnega varstva se bodo	⇒ ustanovitev mreže javnih

	mogoče zgodile spremembe v tej smeri. Ker se načrtuje mreža izvajalcev, obseg, vsebina, kdo, kaj, zakaj...	socialnovarstvenih programov
8B	Breme financiranja bo bolj preneseno na MOL oz. občine nasploh.	⇒ prenos financiranja
1C	Uradno nikoli...	⇒ brez uradnih informacij o prestrukturiranju
2C	... se pa je nekaj govorilo v tej smeri...	⇒ neuradne informacije MDDSZ o prestrukturiranju
3C	To je tudi eden od razlogov, da smo ustanovili Društvo SPM – Društvo za razvoj skupnostnih programov za mlade, ki povezuje programe našega centra.	⇒ ustanovitev društva SPM
4C	Naš program je vključen v večletno financiranje s strani ministrstva in z njihove strani ni bilo konkretnih pobud za to.	⇒ brez uradnih informacij o prestrukturiranju
5C	MOL pa s krčenjem sredstev nakazuje kakšen namen ima z nami.	⇒ MOL teži k ukinjanju programov
6C	Za nas je ministrstvo bolj stabilen financer.	⇒ MDDSZ stabilen financer
7C	... dejstvo pa je tudi, da so takšni programi dodatna storitev CSD-ja.	⇒ nadstandardna storitev CSD-ja
1D	Dejstvo je, da programi predstavljajo na nek način nadstandardne storitve CSD-jev in da nestandardizirane storitve niso del javnega sektorja.	⇒ nadstandardna storitev CSD-ja
2D	To pa zaradi tega, ker je politika države, da na vseh nivojih ponuja enako storitev vseh CSD-jev.	⇒ poenotenje storitev na nivoju države
3D	... da bi izvajanje te storitve na področju cele države	⇒ poenotenje storitev na

- močno preseglo obstoječa sredstva. Medtem ko, če gledaš našo storitev, je te vrste populacija enakomerno razpršena po celi državi, torej bi bilo potrebno tovrstne programe ustanoviti pri vsakem CSD-ju. In ko to preračunaš, vidiš, da so to ogromna sredstva.
- nivoju države
- 4D Mi se trudimo, da bi se ustanovila mreža socialnovarstvenih programov, kar bi omogočalo permanentnost, ampak v tem trenutku tega še ni in vprašanje je, če bo v novem zakonu o socialnem varstvu oz. v novem nacionalnem programu. Naporji so šli v to smer, da bi se uvedla določena stabilnost na to področje, ali pa se bo to realiziralo, pa še ne vem.
- ⇒ ustanovitev mreže javnih socialnovarstvenih programov
- 5D Dejstvo pa je, da je ta nestabilnost financerjev problem.
- ⇒ pomanjkanje sredstev
- 6D Še posebej v tej krizi, ki je prisotna.
- ⇒ pomanjkanje sredstev
- 7D To pa se zna pojaviti tudi na nivoju države. Kar pa ne vodi k stabilnosti, ampak k sesutju teh programov.
- ⇒ posledica ukinjanja financiranja s strani MDDSZ-ja
- 8D To se definitivno sliši s strani sofinancerjev, predvsem kadra, ki je v stiku z našimi programi in »vrhom«.
- ⇒ neuradne informacije MDDSZ o prestrukturiranju
- 9D Vedno obstaja težnja, da vsak financer prevale večinsko breme financiranja na drugega. Država na lokalno skupnost in lokalna skupnost na državo.
- ⇒ prenos financiranja
- 10D Dejstvo pa je, da se s pomanjkanjem sredstev ukvarjata oba financerja.
- ⇒ pomanjkanje sredstev

3.5.2. Primer pripisovanja kategorij

TEŽNJA MINISTRSTVA PO PRESTRUKTURIRANJU PROGRAMOV IN RAZLOGI ZA TO

RELEVANTNE IZJAVE		POJMI	KATEGORIJE
1A	Na pobudo Ferlan Isteničeve je bil pred časom organiziran posvet... namenjen osveščanju ljudi, širše javnosti in organizacij, da je potrebno, da ti programi ostanejo v okviru CSD-jev. Na njem sem dobila informacijo oz. zagotovilo s strani Isteničeve, da bodo to tudi preučili...	posvet MDDSZ	aktivnosti MDDSZ
2A	... in delali na tem, da bi bili ti programi v javni mreži socialnovarstvenih programov. Da bi obstajala javna mreža teh socialnovarstvenih programov in da bi bilo to v okviru CSD-jev ...	ustanovitev mreže javnih socialnovarstvenih programov	aktivnosti MDDSZ
3A	Uradnih informacij o prestrukturiranju programov v okviru CSD-jev zaenkrat še nisem dobila.	brez uradnih informacij o prestrukturiranju	informacije s strani MDDSZ
4A	Takrat sem razumela, da so uvideli potrebo po teh programih in da bi bilo nesmiselno prestrukturirati jih v nevladne organizacije. Tudi Isteničeva je videla, da obstaja velika povezava med CSD-jem in programi, kajti mi dobivamo naše uporabnike od tam.	uvid MDDSZ v nesmiselnost prestrukturiranja	informacije s strani MDDSZ
1B	Tudi nam je bilo na posvetu, ki	uradne informacije	informacije s strani

	ga je novembra 2011 organizirala Socialna zbornica Slovenije, povedano podobno, da naj bi v prihodnosti programi počasi prešli na nevladne organizacije.	MDDSZ o prestrukturiranju	MDDSZ
2B	Najnovejšo informacijo pa smo s strani ga. Ferlan Istenič dobili 23. 1. 2012, ko smo imeli informativno srečanje pred prijavo na razpis MDDSZ-ja, da se ta sprememba predvideva že za januar 2013.	uradne informacije MDDSZ o prestrukturiranju	informacije s strani MDDSZ
3B	Ne vem ali je to točno, ampak se resno razmišlja o tem. Predstavniki programov smo bili opozorjeni naj razmišljamo o tem in se povezujemo z lokalno skupnostjo.	uradne informacije MDDSZ o prestrukturiranju	informacije s strani MDDSZ
4B	Tudi v okviru sestankov društva PPMS je bilo izpostavljeno, da bi bilo dobro, če bi organizirali izobraževanje na temo »kako se ustanovi društvo, zavod ...«, prav zaradi tega, ker se je odprl predlog, ker se načrtuje sprememba v financiranju.	izobraževanje na temo ustanovitve društva, zavoda...	aktivnosti programov
5B	Mogoče je eden od razlogov zmanjševanje sredstev...	pomanjkanje sredstev	financiranje
6B	... negativna gospodarska rast, napoved za naprej...	pomanjkanje sredstev	financiranje

7B	Z novim Zakonom o socialnovarstveni dejavnosti in Nacionalnim programom socialnega varstva se bodo mogoče zgodile spremembe v tej smeri. Ker se načrtuje mreža izvajalcev, obseg, vsebina, kdo, kaj, zakaj ...	ustanovitev mreže javnih socialnovarstvenih programov	aktivnosti MDDSZ
8B	Breme financiranja bo bolj preneseno na MOL oz. občine nasploh.	prenos financiranja na lokalne skupnosti	financiranje
1C	Uradno nikoli ...	brez uradnih informacij o prestrukturiranju	informacije s strani MDDSZ
2C	... se pa je nekaj govorilo v tej smeri ...	neuradne informacije o prestrukturiranju	informacije s strani MDDSZ
3C	To je tudi eden od razlogov, da smo ustanovili Društvo SPM – Društvo za razvoj skupnostnih programov za mlade, ki povezuje programe našega centra.	ustanovitev društva SPM	aktivnosti programov
4C	Naš program je vključen v večletno financiranje s strani ministrstva in z njihove strani ni bilo konkretnih pobud za to.	brez uradnih informacij o prestrukturiranju	informacije s strani MDDSZ
5C	MOL pa s krčenjem sredstev nakazuje kakšen namen ima z nami.	MOL teži k ukinjanju programov	aktivnosti MOL-a
6C	Za nas je ministrstvo bolj stabilen financer.	MDDSZ stabilen financer	financiranje
7C	... dejstvo pa je tudi, da so takšni programi dodatna storitev CSD-ja.	nadstandardna storitev CSD-ja	financiranje

1D	Dejstvo je, da programi predstavljajo na nek način nadstandardne storitve CSD-jev in da nestandardizirane storitve niso del javnega sektorja.	nadstandardna storitev CSD-ja	financiranje
2D	To pa zaradi tega, ker je politika države, da na vseh nivojih ponuja enako storitev vseh CSD-jev.	poenotenje storitev na nivoju države	aktivnosti MDDSZ
3D	... da bi izvajanje te storitve na področju cele države močno preseglo obstoječa sredstva. Medtem ko, če gledaš našo storitev, je te vrste populacija enakomerno razpršena po celi državi, torej bi bilo potrebno tovrstne programe ustanoviti pri vsakem CSD-ju. In ko to preračunaš, vidiš, da so to ogromna sredstva.	poenotenje storitev na nivoju države	aktivnosti MDDSZ
4D	Mi se trudimo, da bi se ustanovila mreža socialnovarstvenih programov, kar bi omogočalo permanentnost, ampak v tem trenutku tega še ni in vprašanje je, če bo v novem zakonu o socialnem varstvu oz. v novem nacionalnem programu. Napori so šli v to smer, da bi se uvedla določena stabilnost na to področje, ali pa se bo to realiziralo, pa še ne vem.	ustanovitev mreže javnih socialnovarstvenih programov	aktivnosti MDDSZ

5D	Dejstvo pa je, da je ta nestabilnost financerjev problem.	pomanjkanje sredstev	financiranje
6D	Še posebej v tej krizi, ki je prisotna.	pomanjkanje sredstev	financiranje
7D	To pa se zna pojaviti tudi na nivoju države. Kar pa ne vodi k stabilnosti, ampak k sesutju teh programov.	posledica ukinjanja financiranja s strani MDDSZ-ja	financiranje
8D	To se definitivno sliši s strani sofinancerjev, predvsem kadra, ki je v stiku z našimi programi in »vrhom«.	neuradne informacije o prestrukturiranju	informacije s strani MDDSZ
9D	Vedno obstaja težnja, da vsak financer prewali večinsko breme financiranja na drugega. Država na lokalno skupnost in lokalna skupnost na državo.	prenos financiranja	financiranje
10D	Dejstvo pa je, da se s pomanjkanjem sredstev ukvarjata oba financerja.	pomanjkanje sredstev	financiranje

3.5.3. Določitev enot in razvrščanje v kategorije

Težnja ministrstva po prestrukturiranju programov in razlogi za to

AKTIVNOSTI MDDSZ

Posvet MDDSZ

- 1A) Na pobudo Ferlan Isteničeve je bil pred časom organiziran posvet ... namenjen osveščanju ljudi, širše javnosti in organizacij, da je potrebno, da ti programi ostanejo v okviru CSD-jev. Na njem sem dobila informacijo oz. zagotovilo s strani Isteničeve, da bodo to tudi preučili ...

Ustanovitev mreže javnih socialnovarstvenih programov

- 2A) ... in delali na tem, da bi bili ti programi v javni mreži socialnovarstvenih programov. Da bi obstajala javna mreža teh socialnovarstvenih programov in da bi bilo to v okviru CSD-jev ...
- 7B) Z novim Zakonom o socialnovarstveni dejavnosti in Nacionalnim programom socialnega varstva se bodo mogoče zgodile spremembe v tej smeri. Ker se načrtuje mreža izvajalcev, obseg, vsebina, kdo, kaj, zakaj ...
- 4D) Mi se trudimo, da bi se ustanovila mreža socialnovarstvenih programov, kar bi omogočalo permanentnost, ampak v tem trenutku tega še ni in vprašanje je, če bo v novem zakonu o socialnem varstvu oz. v novem nacionalnem programu. Napori so šli v to smer, da bi se uvedla določena stabilnost na to področje, ali pa se bo to realiziralo, pa še ne vem.

Poenotenje storitev na nivoju države

- 2D) To pa zaradi tega, ker je politika države, da na vseh nivojih ponuja enako storitev vseh CSD-jev.
- 3D) ... da bi izvajanje te storitve na področju cele države močno preseglo obstoječa sredstva. Medtem ko, če gledaš našo storitev, je te vrste populacija enakomerno razpršena po celi državi, torej bi bilo potrebno tovrstne programe ustanoviti pri vsakem CSD-ju. In ko to preračunaš, vidiš, da so to ogromna sredstva.

INFORMACIJE S STRANI MDDSZ

Brez uradnih informacij o prestrukturiranju

- 3A) Informacij o prestrukturiranju programov v okviru CSD-jev zaenkrat še nisem dobila.
- 1C) Uradno nikoli ...
- 4C) Naš program je vključen v večletno financiranje s strani ministrstva in z njihove strani ni bilo konkretnih pobud za to.

Uvid MDDSZ v nesmiselnost prestrukturiranja

- 4A) Takrat sem razumela, da so uvideli potrebo po teh programih in da bi bilo nesmiselno prestrukturirati jih v nevladne organizacije. Tudi Isteničeva je videla, da obstaja velika povezava med CSD-jem in programi, kajti mi dobivamo naše uporabnike od tam.

Uradne informacije MDDSZ o prestrukturiranju

- 1B) Tudi nam je bilo na posvetu, ki ga je novembra 2011 organizirala Socialna zbornica Slovenije, povedano podobno, da naj bi v prihodnosti programi počasi prešli na nevladne organizacije.
- 2B) Najnovejšo informacijo pa smo s strani gospe Ferlan Istenič dobili 23. 1. 2012, ko smo imeli informativno srečanje pred prijavo na razpis MDDSZ-ja, da se ta sprememba predvideva že za januar 2013.
- 3B) Ne vem ali je to točno, ampak se resno razmišlja o tem. Predstavniki programov smo bili opozorjeni naj razmišljamo o tem in se povezujemo z lokalno skupnostjo.

Neuradne informacije MDDSZ o prestrukturiranju

- 2C) ... se pa je nekaj govorilo v tej smeri ...
- 8D) To se definitivno sliši s strani sofinancerjev, predvsem kadra, ki je v stiku z našimi programi in »vrhom«.

AKTIVNOSTI PROGRAMOV

Izobraževanje na temo ustanovitve društva, zavoda ...

- 4B) Tudi v okviru sestankov društva PPMS je bilo izpostavljeno, da bi bilo dobro, če bi organizirali izobraževanje na temo »kako se ustanovi društvo, zavod ...«, prav zaradi tega, ker se je odprl predlog, ker se načrtuje sprememba v financiranju.

Ustanovitev društva SPM

- 3C) To je tudi eden od razlogov, da smo ustanovili Društvo SPM – Društvo za razvoj skupnostnih programov za mlade, ki povezuje programe našega centra.

FINANCIRANJE

Pomanjkanje sredstev

- 5B) Mogoče je eden od razlogov zmanjševanje sredstev ...
- 6B) ... negativna gospodarska rast, napoved za naprej ...
- 5D) Dejstvo pa je, da je ta nestabilnost financerjev problem.
- 6D) Še posebej v tej krizi, ki je prisotna.

10D) Dejstvo pa je, da se s pomanjkanjem sredstev ukvarjata oba financerja.

Prenos financiranja

8B) Breme financiranja bo bolj preneseno na MOL oz. občine nasploh.

9D) Vedno obstaja težnja, da vsak financer prevali večinsko breme financiranja na drugega. Država na lokalno skupnost in lokalna skupnost na državo.

MDDSZ stabilen financer

6C) Za nas je ministrstvo bolj stabilen financer.

Nadstandardna storitev CSD-ja

7C) ... dejstvo pa je tudi, da so takšni programi dodatna storitev CSD-ja.

1D) Dejstvo je, da programi predstavljajo na nek način nadstandardne storitve CSD-jev in da nestandardizirane storitve niso del javnega sektorja.

Posledica ukinjanja financiranja s strani MDDSZ

7D) To pa se zna pojaviti tudi na nivoju države. Kar pa ne vodi k stabilnosti, ampak k sesutju teh programov.

AKTIVNOSTI MOL-A

MOL teži k ukinjanju programov

5C) MOL pa s krčenjem sredstev nakazuje kakšen namen ima z nami.

3.5.4. Definiranje pojmov

Težnja ministrstva po prestrukturiranju in razlogi za to – pojem obsega komentarje intervjuvancev na tezo, da želi MDDSZ doseči odcepitev programov in njihovo prestrukturiranje v nevladne organizacije. Zajema aktivnosti, ki jih je MDDSZ naredilo v tej smeri, informacije, ki so jih programi prejeli o tem in aktivnosti programov, katerih povod so bile te informacije. Vključuje tudi problem financiranja in aktivnosti drugega pomembnega sofinancerja, Mestne občine Ljubljana.

Razpad socialne države – pojem zajema komentarje o ukinjanju programov iz javnega sektorja in komentarje na tezo, da ob tem govorimo o razpadu socialne države.

Vpliv na razvoj programa v prihodnosti – pojem opredeljuje, kaj bi zahteva po prestrukturiranju pomenila za razvoj programov v prihodnosti; ali so pripravljeni na to možnost ali bi to pomenilo ukinitvev programa. Obenem vključuje aktivnosti, ki so jih programi naredili v preteklosti, ko so prejeli informacije o načrtih financerjev za prestrukturiranje in sistemske spremembe, ki bi se po mnenju intervjuvancev morale zgoditi v prihodnosti.

Prednosti, ki izhajajo iz statusa programa, da deluje v okviru centra – pojem vključuje s strani intervjuvancev izpostavljene prednosti, ki naj bi jih prinašal status, da delujejo v okviru CSD-ja. Te obsegajo pot uporabnikov do programa, celostno obravnavo mladostnikov, racionalnejšo porabo sredstev in sam vpliv na izvajanje programa.

Pomanjkljivosti, ki izhajajo iz statusa programa, da deluje v okviru centra – pojem opisuje ovire, ki izhajajo iz povezanosti programa s CSD-jem.

Specifika dela v programu v primerjavi z delom drugih strokovnih delavcev CSD-ja – pojem primerja delo strokovnih delavcev CSD-ja, z delom strokovnih delavcev programa. Izpostavlja delovni odnos, vsebino dela, metode dela in razlike v organizaciji ter načinu dela.

Primerjava s četrtnimi mladinskimi centri – pojem obsega razlike in podobnosti s ČMC-ji, ki delujejo na področju Mestne občine Ljubljana. Opisuje razlike v ciljni populaciji, organiziranosti in usmerjenosti programov, interes financerjev in kako so programi povezani s ČMC-ji.

Primerjava z nevladnimi organizacijami – pojem zajema primerjavo z nevladnimi organizacijami, obsega pa vključevanje uporabnikov v program, finančno podporo CSD-ja, celostno obravnavo in prednosti, ki jih imajo po mnenju intervjuvancev nevladne organizacije.

4. Rezultati

4.1. Težnja ministrstva po prestrukturiranju programov in razlogi za to

Večina intervjuvancev je prejela informacije s strani MDDSZ, da želijo spodbuditi odcepitev programov od centrov, so pa bile te informacije različne narave. Nekateri so prejeli uradne informacije: *»Tudi nam je bilo na posvetu, ki ga je novembra 2011 organizirala Socialna zbornica. Slovenije, povedano podobno, da naj bi v prihodnosti programi počasi prešli na nevladne organizacije« (1B)*, drugi pa so slišali zgolj govorice: *»To se definitivno sliši s strani sofinancerjev, predvsem kadra, ki je v stiku z našimi programi in »vrhom« (8D)*. Ena intervjuvanka je povedala, da je s strani MDDSZ-ja prejela potrditev, da so uvideli nesmiselnost prestrukturiranja: *»Takrat sem razumela, da so uvideli potrebo po teh programih in da bi bilo nesmiselno prestrukturirati jih v nevladne organizacije« (4A)*. Pomembno se mi zdi izpostaviti, da je edina intervjuvanka, ki je prejela uradne informacije s strani MDDSZ, vodja programa, ki je financiran zgolj enoletno, medtem ko so ostali intervjuvanci vodje večletno financiranih programov.

V okviru aktivnosti, ki jih je MDDSZ organiziralo v povezavi s tem, je ena intervjuvanka izpostavila posvet, ki ga je organiziralo MDDSZ: *»Na pobudo Ferlan Isteničeve je bil pred časom organiziran posvet ... namenjen osveščanju ljudi, širše javnosti in organizacij, da je potrebno, da ti programi ostanejo v okviru CSD-jev ...« (1A)*. Rezultat tega naj bi bilo zagotovilo, da bo MDDSZ resno preučilo potrebo programov, da se obdrži sedanja oblika: *»Na njem sem dobila informacijo oz. zagotovilo s strani Isteničeve, da bodo to preučili ...« (1A)*. Večina intervjuvancev podpira namero MDDSZ-ja, da se ustanovi mreža javnih socialnovarstvenih programov, kar bi omogočilo določeno stabilnost na področju preventivnih programov: *»Mi se trudimo, da bi se ustanovila mreža socialnovarstvenih programov, kar bi omogočalo permanentnost, a v tem trenutku tega še ni in vprašanje je, če bo v novem zakonu o socialnem varstvu oz. v novem nacionalnem programu« (4D)*. V povezavi s tem je en intervjuvanec izpostavil, da je ciljna populacija, ki bi jo lahko vključili v preventivne programe za mlade, enakomerno razpršena po vsej državi, da pa bi bilo poenotenje storitev na nivoju države precejšen finančni zalogaj za državo: *»... da bi izvajanje te storitve na področju cele države močno preseglo obstoječa sredstva. Medtem ko, če gledaš našo storitev, je te vrste*

populacija enakomerno razpršena po celi državi, torej bi bilo potrebno tovrstne programe ustanoviti pri vsakem CSD-ju. In ko to preračunaš, vidiš, da so to ogromna sredstva» (3D).

Programi so na podlagi informacij, ki so jih v preteklosti prejeli s strani financerjev izvedli nekatere aktivnosti. Ena intervjuvanka je v povezavi s tem povedala, da se programi bojijo grožnje prestrukturiranja. *»Tudi v okviru sestankov društva PPMS je bilo izpostavljeno, da bi bilo dobro, če bi organizirali izobraževanje na temo »kako se ustanovi društvo, zavod ...«, prav zaradi tega, ker se je odprl predlog, ker se načrtuje sprememba v financiranju« (4B).* Eden od programov pa je tudi iz podobnih razlogov že ustanovil društvo, ki povezuje programe njihovega CSD-ja: *»To je tudi eden od razlogov, da smo ustanovili Društvo SPM – Društvo za razvoj skupnostnih programov za mlade, ki povezuje programe našega centra« (3C).*

Pri problemu financiranja so bili odgovori sledeči. Polovica intervjuvancev je poudarila, da so programi za mlade dodatna storitev CSD-ja: *»Dejstvo je, da programi predstavljajo na nek način nadstandardne storitve CSD-jev in da nestandardizirane storitve niso del javnega sektorja« (1D).* Prav tako je polovica intervjuvancev povedala, da programi občutijo pomanjkanje sredstev, in da to pomembno vpliva na izvajanje programov: *»Dejstvo pa je, da je ta nestabilnost financerjev problem« (5D).* Eden od razlogov za zmanjševanje sredstev je lahko tudi kriza, *»... negativna gospodarska rast, napoved za naprej ...« (6B).* Ena intervjuvanka je izpostavila, da je pravzaprav MDDSZ tisti financer, ki je bolj stabilen, *»MOL pa s krčenjem sredstev nakazuje kakšen namen ima z nami« (5C).* Intervjuvanci so še povedali, da opazajo namero sofinancerjev, da breme financiranja preložijo na drugega sofinancerja: *»Država na lokalno skupnost in lokalna skupnost na državo« (9D),* da pa bi morebitno ukinjanje financiranja s strani MDDSZ-ja privedlo: *»[...] k sesutju teh programov« (7D).*

4.2. Razpad socialne države

Intervjuvancem sem predstavila tezo, da lahko ob ukinjanju programov iz javnega sektorja govorimo o razpadu socialne države. Koncept socialne države pravi, da mora vsak državljan za svojo socialno varnost poskrbeti sam, s pomočjo svojih podpornih neformalnih socialnih

mrež. Če tega ne zmore pa je dolžnost države, da to zagotovi preko ustreznih mehanizmov (formalnih socialnih mrež) v okviru javnega sektorja. Na to sta se je odzvala večina intervjuvancev in rekla, da ne verjamejo, da bo prišlo do ukinitve financiranja teh programov: *»Mislim, da je to pretirana trditev. Ker dejansko država ne ukinja programov, še vedno bo financirala preventivno, ampak bo mogoče le prestrukturirala to, na nek način« (9B).*

4.3. Vpliv na razvoj programa v prihodnosti

Večina intervjuvancev je bila enotna, da bi se morebitni zahtevi po prestrukturiranju prilagodili in bi program reorganizirali v skladu z zahtevo: *»V preteklosti smo že razmišljali, ko so obstajali ti strahovi, da se bomo morali prestrukturirati, ampak zaenkrat imamo program financiran do leta 2013, potem pa se bomo morda morali drugače organizirati« (5A)* in *»Če pa bi dobili nov prostor, da bi center lahko peljal program v obliki dnevnega centra, da bi ga lahko razširili, da bi imeli ustrezno lokacijo in pogoje, potem bi pa mogoče tudi razmislili o ustanovitvi društva ...« (12B).* Ena intervjuvanka je posebej poudarila, da ukinjanje programa ni sprejemljivo, *»[...] ker imamo precej uporabnikov, so potrebe za to ...« (7A).* Drugi intervjuvanec pa je povedal, da bi se morale zgoditi tudi spremembe na nivoju države, da *»[...] bi se uredili interesi na področju države« (15D)* in *»[...] da se postavi neka vizija razvoja teh programov« (14D).*

4.4. Prednosti, ki izhajajo iz statusa programa, da deluje v okviru centra

Intervjuvanci so se precej razgovorili, ko sem jih povprašala po prednostih, ki izhajajo iz statusa programa, da deluje v okviru CSD-ja.

Polovica intervjuvancev je povedala, da je ključna pot uporabnikov do programa. *»Prednost je torej v tem, da socialni delavci informirajo in napotijo družine v naš program« (11A),* in da to pomeni *»[o]sredotočenost na ciljno populacijo, ki je najpotrebnejša obravnave« (18D).*

Vsi so poudarili, da povezanost s CSD-jem omogoča celostno obravnavo mladostnikov, saj aktivno sodelujejo s strokovnimi delavci CSD-ja: *»V bistvu smo lahko dosti bolj povezani in lahko bolje delujemo. Ni tega skakanja med organizacijami ...« (12C).* Polovica

intervjuvancev je povedala, da imajo na CSD-ju organizirano tudi supervizijo, v katero so vključeni tudi strokovni delavci CSD-ja: *»Enkrat mesečno imamo tudi supervizijo, kjer kak od naših skupnih primerov 'pristane na mizi'« (16C).* Polovica intervjuvancev je dodala, da gre za timsko obravnavo primerov. *»Dobro je tudi to, da imamo pri obravnavi na voljo spekter strokovnih delavcev, ki ti pomagajo stvari, ki jih obravnavaš, videti iz drugega zornega kota« (23D).* Večina intervjuvancev je poudarila, da gre za večjo transparentnost obravnave mladostnikov: *»Glede tega pa obveščamo tudi delavec, ki obravnava na CSD-ju družino, lahko tudi zahtevajo poročilo o sodelovanju v MSV-ju« (15A) in »[g]re npr. za stvari, ki se jih dogovorijo na oddelku za mladoletnike, ki naj bi se jih držali. In če mi ne bi teh informacij vsakodnevno preverjali, bi nam hitro povedali, da to ni res, da se niso tako dogovorili. Mi pa tako vzamemo telefon in pokličemo sodelavce, ki nam povedo drugačno zgodbo. In na tak način je zelo pomembno, da smo povezani med seboj« (13C).* V zvezi s celotno obravnavo pa je ena intervjuvanka še izpostavila, da gre za projekt pomoči vsem družinskim članom: *»Otroci imajo učno pomoč, prostovoljca, hodijo na delavnice. Mi se tudi vključujemo s pomočjo storitve družini za dom, v družino. Se mi zdi to precej bolj celostno ...« (16B).*

Druga pomembna kategorija je racionalnejša poraba sredstev. Polovica intervjuvancev je povedala, da delovanje v okviru CSD-ja omogoča racionalizacijo na več nivojih. CSD lahko iz lastnih sredstev založi denar za plače strokovnih delavcev, medtem ko npr. čakajo na rezultate razpisov: *»Prednost je tudi ta, kar si kot nevladna organizacija nikoli ne bi mogli privoščiti, da nam center založi sredstva za plačo, ko čakamo rezultate razpisov« (16A).* Omogočena jim je tudi uporaba infrastrukture CSD-ja: *»Uporabljamo pa tudi infrastrukturo CSD-ja. To pomeni, da ko potrebujemo nov računalnik, se da kdaj dogovoriti, da nam dajo takega, ki ga ne potrebujejo več« (14C) in »posoja« »... kadrov, ki že delujejo na centru, npr. računovodstvu, tajništvu ...« (21D).* Eden od intervjuvancev je izpostavil tudi *»[s]uport s strani logistike CSD-ja ...« (24D).* Tako programom ostaja več sredstev za zaposlitev strokovnih delavcev.

4.5. Pomanjkljivosti, ki izhajajo iz statusa programa, da deluje v okviru centra

Intervjuvanci niso našeli veliko pomanjkljivosti, ki bi izhajale iz delovanja v okviru CSD-ja. Vsak je povedal kaj drugega. Ena intervjuvanka je izpostavila omejenost pri pridobivanju sredstev: *»Pomanjkljivost bi videla v tem, da se kot program CSD-ja ne moremo prijavljati na razpise namenjenim nevladnim organizacijam. Velikokrat si omejen, saj obstaja cel kup fundacij, tudi preko tujine, iz evropskih skladov, saj je veliko razpisov namenjenih samo nevladnim organizacijam« (17A).* Druga je povedala, da so s strani staršev mladostnikov opazili nezaupanje do CSD-ja kot institucije: *»[...] S kakšnimi našimi uporabniki imamo takšno izkušnjo, recimo s temi otroci, ki jih poskušamo vključiti preko šolskih svetovalnih služb, da imamo negativni prizvok, zaradi naših javnih pooblastil. In se starši bojijo, da jih bodo sedaj na centru vzeli pod drobnogled, obstaja ta strah« (17B).* Tretja je povedala, da so odvisni od poslovanja CSD-ja: *»V tem smislu mogoče, da smo zelo vezani na poslovanje CSD-ja« (18C).* Četrty intervjuvanec pa povedal, da sami nimajo težav z vodstvom CSD-ja, da pa verjame, *»[...] da imajo sodelavci drugih CSD-jev težave prav z vodstvom CSD-ja, ki postavlja svoje birokratske ovire za tekoče izvajanje programa« (27D).*

4.6. Specifika dela v programu v primerjavi z delom drugih strokovnih delavcev CSD-ja

Kar nekaj odgovorov pa sem dobila pri šestem vprašanju, ki se je nanašalo na primerjavo dela strokovnih delavcev v programih in strokovnih delavcev, ki delajo na CSD-ju.

Polovica intervjuvancev je povedala, da gre za razliko v delovnem odnosu. Da imajo sami več stika z uporabniki: *»To se pravi, da vse stvari delamo skupaj z njimi in v navezavi z njimi« (30D)* in da gre za večjo stopnjo zaupanja s strani uporabnikov: *»Če mi npr. opazamo pri otroku zanemarjenost, to sporočimo naprej na CSD ali policiji in ne odločamo o tem. S tem ustvarjamo boljši odnos z uporabniki« (22A).* Ena intervjuvanka je izpostavila tudi problem dvojnosti vloge strokovnih delavcev, ko morajo biti hkrati »odločevalci« in zavezniki: *»Oni se ukvarjajo npr. z odvzemom, ali z namestitvijo v zavod. Potem delajo s starši in otroki, ti dve vlogi pa se izključujeta. Ti ne moreš imeti enakega odnosa s starši in otroki, saj ti*

nameščaš njihovega otroka v zavod. Ne moreš z njimi v redu delati, ker smatraš, da ga zanemarjajo» (20 A).

Intervjuvanci so izpostavili tudi veliko razlik v vsebini dela. Polovica je izpostavila prednost, da niso omejeni z javnimi pooblastili: *»Več je priložnosti. Na drugih področjih so kolegi vpeti v javna pooblastila in zakonskimi določbami, ki omejujejo njihovo delo« (19B).* Ena intervjuvanka je povedala, da je razlika v tem, da oni svetujejo, medtem ko morajo strokovni delavci na CSD-ju odločati: *»Pri mladoletnikih so strokovni delavci v vlogi 'upravnih' delavcev, delavcev, ki odločajo, ne pa svetujejo« (21A).* Ista intervjuvanka je tudi povedala, da gre pri njihovem delu za vidnejše rezultate dela: *»Pri našem delu vidiš rezultate, na CSD-ju pa delavec ne opazi rezultatov tako hitro, kot mi« (23A).* Druga intervjuvanka je povedala, da se srečujejo z različnimi populacijami in z različnimi cilji. Tretji intervjuvanec pa je povedal, da vidi razlike v uporabi različnih veščin: *»Mislim, da predvsem v uporabi različnih veščin pri osvajanju teh sposobnosti...« (28D),* v osebni zavzetosti za delo: *»[...] v angažmaju, ki je dosti bolj oseben, neposreden, permanenten in socialno aktiven« (29D)* ter v tem, da sami načrtujejo delo skupaj z uporabniki: *»Definitivno je to prostor kjer se mora program prilagajati uporabniku, da je njemu pisan na kožo in da skupaj z uporabnikom najdeš najbolj optimalno pot k njegovi osebni rasti« (32D).*

Pri metodah dela, je ena intervjuvanka izpostavila delo s skupnostjo in delo s skupino: *»Mi uporabljamo sodobne metode socialnega dela, dela z lokalno skupnostjo in skupino« (18 B),* druga pa izvajanje konkretnih dejavnosti kot metodo dela: *»Zagotovo pa imamo tudi precej drugačne metode. Vse stvari, ki jih delamo, delamo preko konkretnih dejavnosti« (24 C).*

Glede organizacije in načina dela je ena intervjuvanka povedala, da morajo biti pri svojem delu bolj kreativni: *»Predvsem v tem, da si sami kreiramo svoje delo. Mi smo sicer zavezani k določenim standardom in normativom, ki jih imamo preko razpisov jasno postavljene. Kako jih bomo dosegali pa je naša možnost, ki si jo sami postavljamo« (19 C),* in da delo od njih zahteva precej improvizacije: *»Naši otroci niso prav zelo navdušeni nad delavnicami, treningi socialnih veščin in drugimi formaliziranimi aktivnostmi. To jih zelo ubija. Tako da je potrebno precej improvizacije« (20 C).* Polovica intervjuvancev pa je povedala, da je pomembna razlika tudi v fleksibilnosti delovnega časa: *»Ne zaključimo dela, ko opravimo zahtevano*

kvoto ur, ne zahtevamo plačilo preko vikenda in nismo striktno vezani na to, kaj nam drugi zagotovijo, da lahko delamo» (31 D).

4.7. Primerjava s četrtnimi mladinskimi centri

Intervjuvance sem povprašala po razliki med njimi in četrtnimi mladinskimi centri.

Vsi so bili enotni, da je največja razlika v ciljni populaciji enih in drugih. Polovica intervjuvancev je izpostavila, da so njihovi uporabniki mladostniki z že zaznanimi težavami: *»Tako ali tako pa oni niso namenjeni otrokom z že zaznanimi težavami« (29 A)*, medtem ko ČMC-ji vključujejo uporabnike brez zaznanih težav: *»Programi ČMC-jev so namenjeni "zdravi" populaciji...« (35 D)*. Populacija ČMC-jev je torej širša: *»Po našem mnenju se naši programi precej razlikujejo. Oni so odprti za vse otroke, ki pridejo« (25 C)*, ena od intervjuvank pa je povedala, da ČMC-ji vključujejo mlajšo populacijo: *»Po drugi strani, pa so naši otroci nekoliko mlajši (osnovnošolci, do 14. leta), njihova ciljna skupina pa so nekoliko starejši otroci, od 10. leta pa tja do 18., 20. leta« (21 B).*

Polovica intervjuvancev je povedala, da program ČMC-jev ni tako strukturiran kot njihov: *»Je pa kljub vsemu naše delo precej bolj strukturirano« (29 C).*

Večina intervjuvancev je komentirala usmerjenost njihovih programov, v primerjavi s programom ČMC-jev. Polovica je izpostavila, da ČMC-ji ne izvajajo individualnega svetovalnega dela: *»Tam ni strokovnega socialnega dela v tem smislu. Ni nekega kontinuiranega dela, ki temelji na nekih konkretnih ciljih, da se dosežejo socialne kompetence otroka ali karkoli si postavimo za cilj v individualnem načrtu. Pri nas gre res za neko obravnavo vsakega posameznika« (27 C)*. Večina se je strinjala, da je prioriteta ČMC-jev izvajanje prostočasnih aktivnosti za mladostnike *»... ki nimajo strukturiranega prostega časa in se v njihovih prostorih lahko srečujejo s svojimi vrstniki« (36 D)*. En intervjuvanec je navedel še druge razlike in sicer, da so ČMC-ji kadrovsko in strokovno podhranjeni za individualno obravnavo mladostnikov: *»Tudi nimajo organigrama, ki bi omogočil tovrstno obravnavo mladostnikov. Niti niso kadrovsko niti strokovno opremljeni za to« (38D)*. Drugi dve razliki pa sta ti, da gre pri preventivnih programih za mlade, za prednostno obravnavo glede na akutnost problema: *»Pri nas obstaja neka vrsta triaže znotraj programov, kdo je bolj*

in kdo manj potreben pomoči. Definitivno imajo prednost tisti, ki so v bolj akutni fazi in v večji stiski» (40 D) ter, da ti programi izvajajo bolj celostno obravnavo mladostnikov.

Z vidika interesov financerjev pa je ena intervjuvanka povedala, da obstaja možnost, *»[...] da naj bi MOL pokril Ljubljano s ČMC-ji in je to to« (20 B)*, druga intervjuvanka pa, da je možno, da je ideja MOL-a ta, da ustanovi ČMC-je na področjih kjer ni programov: *»Na našem področju ni ČMC-jev, najbližji je v Zalogu, tako da se ne prekrivamo. Ne vem ali je namen občine, da jih postavi tam kjer nas ni?« (28 C)*. Tretji intervjuvanec pa je povedal, da so po njegovem mnenju *»[...] pričakovanja do programov popolnoma različna, še posebej s strani sofinancerjev« (34 D)*. Isti intervjuvanec je tudi povedal, da pride včasih do prenapotitve uporabnikov iz ČMC-jev v njihov program.

4.8. Primerjava z nevladnimi organizacijami

Ko sem intervjuvance povprašala po primerjavi njihovih programov s programi nevladnih organizacij, mi je polovica odgovorila, da je ena od razlik vključevanje uporabnikov v program. Ena od prednosti je, da poteka napotitev uporabnikov preko CSD-ja: *»Kot sem že omenila je naša prednost, v odnosu na nevladne organizacije to, da mi dobivamo uporabnike preko CSD-ja ...« (30 A)*. Drugi intervjuvanec je povedal, da izvajajo nevladne organizacije selekcijo uporabnikov: *»Kot jaz vidim prakso nevladnih organizacij, da grejo od lažjega k lažjem. Da imajo možnost izbirati uporabnike ...« (43 D)*, v nasprotju s CSD-ji, ki *»[...] do te selekcije uporabnikov načeloma ne pridejo, ampak se obravnava tiste, ki so najbolj potrebni. Ker je v interesu strokovnih delavcev centra, da čim bolj poskrbijo za rizično populacijo« (45 D)*. Druga selekcija, ki naj bi jo po njegovem mnenju izvajale nevladne organizacije, je vezana na težavnost situacije uporabnika: *»Medtem ko so nevladne organizacije podvržene standardom in normativom s strani financerja, ne opravljajo pa te selekcije glede na potrebe oz. težavnosti situacije uporabnika« (46D)*. Posebno kritičen pa je bil do pojava »podajanja« uporabnikov: *»To napotovanje uporabnikov iz programa v program je zelo problematično. Veliko organizacij si podaja »težje primere«, zadrži pa tiste, ki dejansko ne potrebujejo neke posebne obravnave ...« (47 D)*.

Ena od intervjuvank je izpostavila že prej omenjeno zalaganje sredstev s strani CSD-ja.

Večina intervjuvancev pa je izpostavila tudi celostno obravnavo v programih. Ena intervjuvanka je omenila individualno svetovalno delo, polovica intervjuvancev pa je komentirala timsko obravnavo: *»Problematiko lahko obravnavamo timsko. Npr. jaz kot vodja programa, če se pojavi kakšna stvar, lahko s kolegi predebatiram. Nosilec primera dobro pozna družino in tukaj se da dobro sodelovati«* (25B) in *»je pa zelo fajn, da se lahko srečaš na timskih sestankih, da spoznaš otrokove okoliščine in na drugačen način vstopiš v družino. Lažje potem kaj narediš. Ker brez tega, da poznaš ozadje, težko spreminjaš vzorce«* (33C). Po mnenju ene od intervjuvank je problem nevladnih organizacij, da v obravnavo ne vključujejo vseh družinskih članov: *»Predstavljam si, da v nevladnih organizacijah otroke privabijo, potem pa ne vem kako delajo z družino«* (26B). Druga intervjuvanka pa je izpostavila še celostno obravnavo, spekter storitev, ki jih ponuja CSD: *»Kljub vsemu smo mi ista inštitucija z različnimi področji storitev, ki jih nudimo. Mi smo samo ena od storitev neke inštitucije«* (31 C) in poznavanje življenjskega sveta uporabnikov: *»Meni se zdi ta celostna obravnava nekaj zelo pomembnega. Ker na ta način bolj poznamo tudi družine«* (32 C). Za konec pa bi omenila še eno prednost nevladnih organizacij, ki jo je izpostavila ena od intervjuvank in sicer, da je prednost teh, da imajo primernejše prostore za druženje: *»Prednost mladinskih centrov je, da imajo ti kvalitetne prostore, kjer se mladostniki zadržujejo. Nek prostor, ki ga vzamejo za svojega, namesto da se potikajo okrog. To pa ne vem, če lahko vsi programi CSD-jev tako dobro zagotavljajo«* (27 B).

5. Razprava

Svojo raziskavo sem oblikovala na podlagi dilem, s katerimi sem se soočala pri svojem delu v enem od preventivnih programov za mlade. Takrat so se mi zastavljala mnoga vprašanja, ki so mi v raziskavi služila kot osnova za postavitev tez. S strokovnimi delavci drugih preventivnih programov sem želela preveriti njihova stališča do problema financiranja in s tem povezano možnost prestrukturiranja programov v nevladne organizacije.

Prva teza, ki sem jo postavila, govori o tem, da želi MDDSZ doseči avtonomnost programov in njihovo prestrukturiranje. Ob analizi odgovorov intervjuvancev sem ugotovila, da se ti le delno strinjajo s tem. Večina je sicer slišala podobne govorice, vendar do sedaj še ni prejela uradnih informacij, ki bi zahtevale določene aktivnosti v tej smeri. Prav tako je za mnoge od njih ravno MDDSZ bolj stabilen financer, kajti MOL ne omogoča večletnega financiranja programov. Pomembno se mi zdi izpostaviti, da so tako odgovarjali vodje večletno financiranih programov. S strani vodje enoletno financiranega programa pa sem dobila odgovor, ki potrjuje mojo tezo. Iz tega lahko sklepam, da pomeni status večletno financiranega programa določeno stabilnost, tako v smislu financiranja, kot tudi v smislu priznanja, da je program prepoznan kot kvaliteten. Res pa je, da sem intervjuvala samo eno vodjo enoletno financiranega programa, tako da te rezultate težko posplošujem. Večina intervjuvancev si je bila enotna, da bi potrebno stabilnost na področje preventivnih programov vnesla mreža javnih socialnovarstvenih programov, ki bi načrtovala smernice dela in poenotila storitev na nivoju države.

Ob tem pa se postavlja problem financiranja, ki je povezan s krčenjem proračunskih sredstev na vseh nivojih države. Glede na odgovore, ki sem jih prejela s strani intervjuvancev, bi težko potrdila ali ovrgla svojo drugo tezo, kajti iz njih težko razberem ali je prenos financiranja povezan z reorganizacijo programov ali gre zgolj za preložitve bremena financiranja na nekoga drugega.

Tretja teza se je navezovala na koncept socialne države. Intervjuvance sem povprašala ali lahko ob ukinjanju programov iz javnega sektorja govorimo o razpadu socialne države. Niso se strinjali s to trditvijo, saj ocenjujejo, da država ne želi ukiniti programov, obstaja pa možnost, da se bo pokazala potreba po reorganizaciji ali krčenju programov.

V zvezi s svojo sedmo tezo, ki pravi, da želijo programi še naprej ostati v okviru CSD-jev, sem intervjuvancem postavila vprašanje o razvoju programov v prihodnosti. Intervjuvanci so potrdili željo po obstoječi ureditvi. Da pa ukinjanje programa ne pride v poštev, torej bi se prilagodili tudi zahtevi po ustanavljanju društva ali zavoda.

V odgovorih na vprašanje o prednostih, ki izhajajo iz statusa programa, da deluje v okviru CSD-ja, sem dobila potrditev svoje tretje in četrte teze. Intervjuvanci so se strinjali, da je za vključitev najbolj rizične populacije v program, ključna ravno povezanost s strokovnimi delavci CSD-ja, ki uporabnike informirajo in napotijo v program. Medsebojno sodelovanje dviguje raven obravnave posameznega mladostnika, obenem pa zaokrožuje proces pomoči družini, saj vključi vse družinske člane. Program predstavlja nadgradnjo storitve pomoči družini za dom. V projekt pomoči je vključenih več strokovnih delavcev, od katerih vsak prispeva svoj delež k rešitvi.

Intervjuvanci pa so v povezavi s tem izpostavili tudi pomen racionalizacije, ki je še kako pomembna, saj se programi borijo s konstantnim pomanjkanjem sredstev. Intervjuvanci so povedali, da z uporabo infrastrukture in računovodskih storitev CSD-ja prihranijo nekaj denarja, ki ga namenjajo zaposlovanju novih strokovnih delavcev. Ne morem pa spregledati tudi možnosti, da CSD založi sredstva za plače strokovnih delavcev, medtem ko čakajo na rezultate razpisov.

Tezo, da želijo programi še naprej delovati v okviru CSD-jev potrjuje tudi dejstvo, da mi intervjuvanci niso mogli naštetih veliko pomanjkljivosti, ki bi izhajale iz povezanosti s CSD-jem. Njihovi odgovori so si bili popolnoma različni. Med njimi bi izpostavila prvega, ki govori o omejenosti pri pridobivanju sredstev, saj se programi ne morejo prijavljati na mnoge razpise (evropskih skladov), ki so namenjeni samo nevladnim organizacijam. Drugi pa opisuje izkušnjo ene vodje programa, ki pravi, da je med starši uporabnikov zaznala določen strah, da bo vključenost mladostnikov v program vplivala na postopke, v katere so vključeni na CSD-ju.

Svojo zadnjo tezo sem potrdila z odgovori na vprašanje, kako se delo v programih razlikuje od dela drugih strokovnih delavcev CSD-ja. Intervjuvanci so povedali, da njihovo delo ni obremenjeno z javnimi pooblastili, ki nalagajo korake v postopku. Lahko so v vlogi svetovalcev in zagovornikov otroka, ne da bi jim bilo treba odločati po zakonu. Na ta način vzpostavljajo boljši stik z uporabniki in večje medsebojno zaupanje. Velika razlika je tudi v osebni zavzetosti,

ki jo delo v programu zahteva od strokovnega delavca. Potrebno je več kreativnosti, program pa ne bo uspešen, če dejavnosti ne bodo načrtovane skupaj z uporabniki in ne bodo izhajale iz njih. Še ena velika razlika pa je tudi v fleksibilnosti delovnega časa. Delo v programu se le redko zaključi pred peto popoldan, mnoge aktivnosti potekajo med vikendi in šolskimi počitnicami, ki pa so le redko kdaj plačane. Tu pa gre zopet za afinitete in ambicije posameznega strokovnega delavca.

Ob pregledovanju mreže vladnih in nevladnih organizacij sem ugotovila, da v Ljubljani deluje precejšnja paleta programov, ki delajo z mladimi. V zadnjih letih je MOL ustanovil četrtne mladinske centre. Moje mnenje je bilo, da se programi ČMC-jev in programi CSD-jev prekrivajo. Intervjuvanci pa so mi odgovorili, da temu ni tako. ČMC-ji vključujejo širšo populacijo in uporabnike brez zaznanih težav, medtem ko se v programe CSD-jev vključuje predvsem uporabnike z že zaznanimi težavami, ki so v program napoteni s strani šolskih svetovalnih služb, strokovnih delavcev CSD-ja ali kako drugače. Potrebujemo pa kompleksnejšo individualno obravnavo. Po mnenju intervjuvancev ČMC-ji niso kadrovsko in strokovno opremljeni za tako celostno obravnavo. Namenjeni so predvsem uporabnikom, ki nimajo strukturiranega prostega časa in potrebujejo varen prostor za druženje z vrstniki.

Ko sem intervjuvance povprašala po razlikah med programi nevladnih organizacij in njihovimi programi, so mi odgovorili, da je v prvi vrsti to pot uporabnika do programa. Torej gre zopet za »kanal« po katerem programi dobijo uporabnike. Drugi problem je, da naj bi nevladne organizacije izvajale selekcijo uporabnikov in izbirale samo »lažje« uporabnike. Ker so zavezane k izpolnjevanju normativov, ki jim jih postavljajo financerji, ne izbirajo pa uporabnikov na podlagi prednostne obravnave najbolj pomoči potrebnih. Problem je tudi ta, da si nekatere organizacije podajajo »težje« uporabnike, zadržijo pa zgolj tiste, ki neke posebne obravnave pravzaprav niti ne potrebujejo. Ob tej primerjavi so intervjuvanci izpostavljali še timsko obravnavo, ki naj bi jo omogočalo sodelovanje s strokovnimi delavci CSD-ja. S tem se sama ne bi strinjala, saj sem bila pri svojem delu v programu priča nekaterim primerom dobre prakse, ko je šlo za aktivno vključevanje predstavnikov nevladnih organizacij v proces in so le-ti predstavljali enakovredne partnerje na multidisciplinarnih timih.

6. Sklepi

Iz informacij, ki so jih prejeli vodje preventivnih programov za mlade, ni mogoče z gotovostjo trditi, da želi MDDSZ doseči odcepitev programov in njihovo prestrukturiranje.

Na področje preventivnih programov za mlade, bi potrebno stabilnost (tudi z vidika financiranja) vnesla mreža javnih socialnovarstvenih programov, ki bi določila izvajalce, smernice, standarde in normative ter poenotila storitev na nivoju države.

Del intervjuvancev ne verjame, da bo prišlo do ukinitve programov iz javnega sektorja, dopuščajo pa možnost, da bodo delovali v vedno težjih okoliščinah, z manj sredstvi in bodo lahko v program posledično vključevali manj uporabnikov. Drugi del intervjuvancev meni, da lahko pride do reorganizacije programov in njihovega prenosa v nevladni sektor.

Ukinitev programov ni sprejemljiva, saj se kažejo velike potrebe po tovrstnih programih. V programe je vključenih vedno več otrok, na programe pa se redno obračajo tudi šolske svetovalne službe, strokovni delavci CSD-ja in starši.

Vključitev mladostnikov v program zaokrožuje proces pomoči tako da so vanj vključeni vsi družinski člani. Sodelovanje strokovnih delavcev programa in CSD-ja vnaša širši spekter strokovnosti in več razvidnosti.

Navezava s CSD-jem programom omogoča racionalnejšo porabo sredstev in posledično več sredstev za zaposlovanje strokovnih delavcev.

Delo v programu, v primerjavi z delom drugih strokovnih delavcev CSD-ja, ni omejeno z odločanjem. Na ta način strokovni delavci vzpostavljajo boljši odnos z uporabniki. Po drugi strani pa zahteva več osebnega angažmaja, časa in kreativnosti pri načrtovanju dela.

Preventivni programi za mlade vključujejo uporabnike z že zaznanimi težavami, s katerimi soustvarjajo individualne projekte pomoči. ČMC-ji pa so na drugi strani namenjeni uporabnikom brez zaznanih težav, za katere organizirajo vrsto pristočasnih dejavnosti.

Preventivni programi za mlade v nasprotju z nevladnimi organizacijami ne morejo izbirati svojih uporabnikov in tako obravnavajo najbolj rizično populacijo.

7. Predlogi

Na podlagi rezultatov raziskave bi predlagala, da predstavniki programov vztrajajo pri svoji ideji, da bi bilo nedopustno, če bi se programi morali prestrukturirati v društva ali zavode. Potrebno bi bilo organizirati še več posvetov s predstavniki ministrstva, na katerih bi lahko zagovarjali neizbežnost delovanja v okviru CSD-ja.

Prav tako je pomembno, da programi spodbujajo nastanek mreže javnih socialnovarstvenih programov, preko pobud, ki jih lahko naslovijo na MDDSZ. Eden od načinov je tudi naslovitev skupne pobude pod okriljem društva PPMS.

8. Literatura

Bajzek, J. et. al (2008), *Odiseja mladih*. Radovljica: Didakta.

Bajzek, R. (2008), *Šolske izkušnje mladih*. V: Bajzek, J. et al., *Odiseja mladih*. Radovljica: Didakta (127-177).

Beočanin, T. (2011), *Mladinska politika*. V: Pucelj Lukan, P. (ur.), *Mladinsko delo v teoriji in praksi*. Ljubljana: Mladinski svet Slovenije (38-47).

Caliman, G. (1998), *Ulica kot izhodiščna točka*. V: Baligač, A. (ur.), *Mladi, ulica, prihodnost: zbornik predavanj*. Ljubljana: Salve (59-85).

Červek, A. (2008), *Družina je prva šola za človeka kot človeka*. V: Bajzek et. al, *Odiseja mladih*. Radovljica: Didakta (93-126).

Čačinovič Vogrinčič, G. et al. (2003), *Spreminjanje socialnih služb pri podpori in pomoči otrokom in njihovim družinam*. V: Vojnovič, M. (ur.), *Nacionalni razvojni program za izboljšanje položaja otrok v Republiki Sloveniji za obdobje 2003-2013 (osnutek)*. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Svet za otroke, Slovenski odbor za Unicef (68-80).

Čačinovič Vogrinčič, G. (2008), *Soustvarjanje v šoli: učenje kot pogovor*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Dekleva, B. (1990), *Oblike prevetivnega dela: prispevki Sekcije za prevetivno delo Društva psihologov Slovenije za Posvet psihologov v Radencih 1990*. Ljubljana: Društvo psihologov Slovenije.

Dekleva, B., Razpotnik, Š. (1999), *Odraščati v Sloveniji na prelomu stoletja*. V: Žebovec, I., Erjavec, M. (ur.), *Sodobne oblike revščine: Mladi, ulica, prihodnost: zbornik predavanj*. Ljubljana: Salve (62-87).

Dragoš, S. (2002), *Socialni kapital: dragocena, nejasna in nevidna dobrina*. *Socialno delo*, 41, 2: 71-89.

Dragoš, S., Leskošek, V. (2003), *Družbena neenakost in socialni kapital*. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije.

Dremelj, P. (2004), *Sorodstvo kot vir socialne opore*. V: Novak, M. et al., *Omrežja socialne opore prebivalstva Slovenije*. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo (73-84).

Ferjančič, P. (2011), *Zgodovina mladinskega dela in njegova vloga v sodobnih demokratičnih družbah*. V: Kuhar, M., Razpotnik, Š. (ur.), *Okviri in izzivi mladinskega dela v Sloveniji*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta (128-169).

Flaker, V. et al. (2002), *Živeti s heroinom II: h konstrukciji zmanjševanja škode*. Ljubljana: Založba / *cf.

Grebenc, V. et al. (2008), *Varna vožnja: obvladovanje tveganj in nevarnih življenjskih slogov v prometu*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Gril, A. (2011), *Kako spodbuditi aktivno udeležbo mladih v mladinskih centrih?*. V: Kuhar, M., Razpotnik, Š. (ur.), *Okviri in izzivi mladinskega dela v Sloveniji*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta (200-217).

Hlebec, V., Kogovšek, T. (2004), *Konceptualizacija socialne opore*. V: Novak, M. et al., *Omrežja socialne opore prebivalstva Slovenije*. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo (15-31).

- (2006), *Merjenje socialnih omrežij*. Ljubljana: Študentska založba.

Ignjatović, M., Trbanc, M. (2009), *Zaposlovanje in brezposelnost mladih: aktivni, fleksibilni in prilagodljivi*. V: Rakar, T., Boljka, U. (ur.), *Med otroštvom in odraslostjo: analiza položaja mladih v Sloveniji 2009*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za mladino: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo (39-55).

Kavkler, M. (2001), *Izboljšajmo učno uspešnost otrok iz revnih družin s pomočjo šolskih in nevladnih organizacij ter prostovoljcev*. V: Smodiš, M. (ur.), *Prostovoljci in socialna izključenost otrok*. Ljubljana: Slovenska filantropija, Združenje za promocijo prostovoljstva: WHO kolaborativni center za duševno zdravje otrok in mladostnikov pri Svetovalnem centru za otroke, mladostnike in starše (59-60).

Kristančič, A. et al. (2007), *Svoboda izbire – moj prosti čas*. Ljubljana: A. A. Inserco d.o.o. svetovalna družba.

Kristančič, A., Hočevnar, T. (2007), *Mladinski in četrtni centri*. V: Kristančič et. al, *Svoboda izbire – moj prosti čas*. Ljubljana: A. A. Inserco d.o.o. svetovalna družba (139-146).

Kroflič, R. (1997), *Med poslušnostjo in odgovornostjo: procesno-razvojni model moralne vzgoje*. Ljubljana: Vija.

Kuhar, M. (2011), *Participatorne ali »zgolj« prostočasne in dejavnosti mladih*. V: Kuhar, M., Razpotnik, Š. (ur.), *Okviri in izzivi mladinskega dela v Sloveniji*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta (73-104).

Mencin Čeplak, M. (2000), *Šola ter zgodbe o (pre)velikih pričakovanjih in izgubljenih iluzijah*. V: Kristančič et. al, *Svoboda izbire – moj prosti čas*. Ljubljana: A. A. Inserco d.o.o. svetovalna družba (119-142).

Mesec, B. (2007), *Metodologija raziskovanja v socialnem delu II: Študijsko gradivo za interno uporabo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Mikuš Kos, A. (2001), *Kako revščina prizadeva otroke in družino in kaj lahko store nevladne organizacije ter prostovoljci*. V: Smodiš, M. (ur.), *Prostovoljci in socialna izključenost otrok*. Ljubljana : Slovenska filantropija, Združenje za promocijo prostovoljstva: WHO kolaborativni center za duševno zdravje otrok in mladostnikov pri Svetovalnem centru za otroke, mladostnike in starše (19-32).

- Mion, R. (1999), *Odraščati v Evropi na pragu leta 2000*. V: Žebovec, I., Erjavec, M. (ur.), *Sodobne oblike revščine: Mladi, ulica, prihodnost: zbornik predavanj*. Ljubljana: Salve (7-61).
- Mrgole, A. (2003), *Kam z mularijo?: načela kakovosti neformalnega dela z mladimi*. [Ljubljana]: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Urad Republike Slovenije za mladino; Maribor: Aristej.
- Novak, M., Nagode, M. (2004), *Omrežja socialne opore in revščina*. V: Novak, M. et al., *Omrežja socialne opore prebivalstva Slovenije*. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo (97-109).
- Poštrak, M. (1991), *Dr. Veljko Rus o socialni državi in družbi blaginje*. *Socialno delo*, 30, 1-2: 5-11.
- (1998), *Pojem preventive*. V: Mesec, B. et al., *Evalvacija preventivnih programov centrov za socialno delo 1995-1998, raziskava 98/1* (9-17).
- (2007), *Preventivna funkcija prostega časa*. V: Kristančič et. al, *Svoboda izbire – moj prosti čas*. Ljubljana: A. A. Inserco d.o.o. svetovalna družba (147-165).
- (2011a), *Refleksija metod dela z mladimi z vidika socialnega dela*. V: Kuhar, M., Razpotnik, Š. (ur.), *Okviri in izzivi mladinskega dela v Sloveniji*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta (187-199).
- (2011b), *Prispevek socialnega dela pri preprečevanju opuščanja šolanja*. V: Javrh, P. (ur.), *Obrazi pismenosti: spoznanja o razvoju pismenosti odraslih*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije (202-218).
- Potočnik, V. (1998), *Mladi proti letu 2000*. V: Baligač, A. (ur.), *Mladi, ulica, prihodnost: zbornik predavanj*. Ljubljana: Salve (5-20).
- Radetič, R. (2002), *Program dnevni mladinski center (DCM): skupnostni socialni preventivni programi za otroke in mladoletnike*. V: Imperl, F. (ur.), *Strokovno-pravni informator*. Ljubljana: Firis Imperl&CO., letn. 10, št. 1 (5-15).
- Ramovš, J. (1995), *Slovenska sociala med včeraj in jutri*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za psihologijo, logoterapijo in antropohigieno.
- Razpotnik, Š. (2011), *O vizijah in dometu mladinskega dela na primeru cirkuške pedagogike*. V: Kuhar, M., Razpotnik, Š. (ur.), *Okviri in izzivi mladinskega dela v Sloveniji*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta (170-186).
- Rener, T. (2000), *Ranljivost, mladi in zasebno okolje*. V: Ule, M. et. al, *Socialna ranljivost mladih*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za mladino; Šentilj: Aristej (91-118).
- Richman, N. (1999), *Socialno prikrajšani otroci: kako razvijati odpornost*. V: Smodiš, M. (ur.), *Prostovoljci in socialna izključenost otrok*. Ljubljana : Slovenska filantropija, Združenje za promocijo prostovoljstva: WHO kolaborativni center za duševno zdravje otrok in mladostnikov pri Svetovalnem centru za otroke, mladostnike in starše (37-48).

Rus, V. (1990), *Socialna država in družba blaginje*. [Inštitut za sociologijo]; Ljubljana: DOMUS.

- (1992), *Med antikomunizmom in postsocializmom*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Skidmore, R. A. et al. (1991), *Introduction to social work*. New Jersey: Prentice Hall.

Tušek Strniša, Š. (2008), *Vrednote mladih danes in v prihodnosti*. V: Bajzek, J. et. al, *Odiseja mladih*. Radovljica: Didakta (53-92)

Ule Nastran M. et. al (1996), *Mladina v devetdesetih: analiza stanja v Sloveniji*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče: Ministrstvo za šolstvo in šport RS, Urad RS za mladino.

Ule, M. et. al (2000), *Socialna ranljivost mladih*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za mladino; Šentilj: Aristej.

Ule, M. (2008), *Za vedno mladi? Socialna psihologija odraščanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Vavpotič, V. (2007), *Konceptualizacija dnevnih centrov za mlade v okviru centrov za socialno delo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede (magistrsko delo).

Žorž, B. (1999), *Mladi med željami, pasivnostjo in (ne)smislom*. V: Žebovec, I., Erjavec, M. (ur.), *Sodobne oblike revščine: Mladi, ulica, prihodnost: zbornik predavanj*. Ljubljana: Salve (88-110).

Elektronski viri:

International Federation Of Social Workers:

- predstavitev: <http://www.ifsw.org> (13.12.2011),
- seznam članic: <http://www.ifsw.org/p38000060.html> (13.12.2011).

Fakulteta za socialno delo. <http://www.fsd.uni-lj.si/fakulteta/poslanstvo> (13.12.2011).

Konvencija o otrokovih pravicah (1989). <http://www.varuh-rs.si/pravni-okvir-in-pristojnosti/mednarodni-pravni-akti-s-podrocja-clovekovih-pravic/organizacija-zdruzenih-narodov/konvencija-o-otrokovi-pravicah-ozn/#c69> (16.12.2011).

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve:

- javni razpis za sofinanciranje programov socialnega varstva v letu 2011: [http://www.mddsz.gov.si/si/o_ministrstvu/javne_objave/javni_razpisi_in_javna_narocila/?tx_t3javnirazpis_pi1\[show_single\]=924](http://www.mddsz.gov.si/si/o_ministrstvu/javne_objave/javni_razpisi_in_javna_narocila/?tx_t3javnirazpis_pi1[show_single]=924) (16.12.2011),
- organiziranost: http://www.mddsz.gov.si/si/o_ministrstvu/organiziranost (16.12.2011),
- sodelovanje z nevladnimi organizacijami: http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/sociala/programi_socialnega_varstva/sociala_nvo (12.1.2012),
- sofinanciranje programov socialnega varstva: http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/sociala/programi_socialnega_varstva/sofinanciranje_programov_socialnega_varstva (16.12.2011),

- spremljanje izvajanja programov socialnega varstva:
http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/soc_v_ar_programi_2010_izvajanje_poroc_irssv_jun11.pdf (13.1.2012).

Mladinska mreža MaMa:

- članice: <http://www.mreza-mama.si/clanice> (12.1.2012),
- predstavitev: <http://www.mreza-mama.si/vsebina/2> (12.1.2012).

MOVIT: <http://www.mva.si/movit-na-mladina/o-zavodu> (12.1.2012).

Musil, B., (2009), *Mladina v medkulturni perspektivi: primerjalne raziskave vrednotnih orientacij slovenske mladine*. http://www.mladinski-delavec.si/index.php?option=com_sobi2&catid=9&Itemid=11 (18.10.2011).

National Association Of Social Workers. <http://www.socialworkers.org> (13.12.2011).

Preventivni programi za mlade Slovenije:

- predstavitev: <http://www.ppms.si/predstavitev> (19.12.2011),
- akcija: <http://www.ppms.si/akcija> (19.12.2011).

Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2006–2010 (ReNPSV06-10) (2006). Ur. l. RS, 39/2006. <http://www.uradni-list.si/1/content?id=72891> (16.12.2011).

Urad Republike Slovenije za mladino:

- mladinska politika: http://www.ursm.gov.si/si/delovna_podrocja/mladinska_politika (13.12.2011),
- mladinske organizacije:
http://www.ursm.gov.si/si/delovna_podrocja/mladinske_organizacije (16.12.2011),
- programi za mlade: http://www.ursm.gov.si/si/delovna_podrocja/programi_za_mlade (13.12.2011).

Urad za mladino Mestne občine Ljubljana:

- četrtni mladinski centri: <http://www.ljubljana.si/si/zivljenje-v-ljubljani/druzine-otroci-mladi/mladinski-centri> (19.12.2011),
- javni razpis za sofinanciranje in/ali projektov v MOL za leto 2012 in za leta od 2012 do 2014 s področja mladinskih aktivnosti: <http://www.ljubljana.si/si/mol/mestna-uprava/oddelki/zdravje-socialno-varstvo/razpisi/74588/detail.html> (19.12.2011),
- Urad za mladino: <http://www.ljubljana.si/mladina> (19.12.2011).

Ustava republike Slovenije (URS) (1991). Ur. l. RS, 33/1991. <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=199133&stevilka=1409> (16.12.2011).

Zakon o javnem interesu v mladinskem sektorju (ZJIMS) (2010). Ur. l. RS, 42/2010. <http://www.uradni-list.si/1/content?id=97951> (16.12.2011).

Zakon o socialnem varstvu (uradno prečiščeno besedilo) (ZSV-UPB2) (2007). Ur. l. RS 3/2007. <http://www.uradni-list.si/1/content?id=77822> (16.12.2011).

9. Priloge

9.1. Vprašanja za intervju

1. MDDSZ na svoji spletni strani piše, da želi del socialnovarstvenih storitev prenesti z vladnih na nevladne organizacije. Na seminarju namenjenemu preventivnim programom za mlade sem predstavnico ministrstva razumela, da je vizija ministrstva, da se programi, ki delujejo v okviru CSD-jev sčasoma osamosvojijo in prevzamejo kako drugo formalno-pravno obliko. Kaj vi menite o tem? Ali ste s strani financerja dobili podobne informacije in kje vidite razloge za to?
2. Ali lahko, ob ukinitvi programov iz javnega sektorja, govorimo o razgradnji socialne države?
3. Kaj bi to pomenilo za vaš program v prihodnosti?
4. Kje vidite prednosti, da delujete v okviru CSD-ja?
5. Morebitne pomanjkljivosti tega statusa?
6. Kako se delo v programu razlikuje od dela drugih strokovnih delavcev CSD-ja?
7. V Ljubljani delujejo ČMC-ji in druge nevladne organizacije. Menite, da sofinancerji ocenjujejo, da se njihovi in vaši programi prekrivajo in ne želijo sofinancirati podobnih projektov?
8. Kaj uporabnikom nudi vaš program in programi nevladnih organizacij ne morejo?

9.2. Intervjuji

Intervju A

- večletno financiran program

1. MDDSZ na svoji spletni strani piše, da želi del socialnovarstvenih storitev prenesti z vladnih na nevladne organizacije. Na seminarju namenjenemu preventivnim programom za mlade sem predstavnico ministrstva razumela, da je vizija ministrstva, da se ti programi, ki delujejo v okviru CSD-jev sčasoma osamosvojijo in prevzamejo kako drugo formalno-pravno obliko. Kaj vi menite o tem? Ali ste s strani financerja dobili podobne informacije in kje vidite razloge za to?

Na pobudo Isteničeve je bil pred časom organiziran posvet, ki je potekal na CSD Lj.-Center, v okviru aktiv delavcev s področja dela z mladimi. Takrat sem razumela, da je bil namenjen osveščanju ljudi, širše javnosti in organizacij, da je potrebno, da ti programi ostanejo v okviru CSD-jev. Zato se je ta posvet pravzaprav organiziral. Na njem sem dobila informacijo oz. zagotovilo s strani Isteničeve, da bodo to tudi proučili in delali na tem, da bi bili ti programi v javni mreži socialnovarstvenih programov. Da bi obstajala javna mreža teh socialnovarstvenih programov in da bi bilo to v okviru CSD-jev, s tem da bi se morali ti programi verificirati preko socialne zbornice. Za verifikacijo pa naj počakamo na Zakon o socialnovarstveni dejavnosti, ki še ni bil sprejet. Čakamo na informacije v zvezi s tem zakonom, kjer bo več informacij v zvezi s tem. Uradnih informacij o ukinjanju programov v okviru CSD-jev zaenkrat še nisem dobila. Naš program je financiran do konca leta 2013 in če v vmesnem obdobju ne bo prišlo do sprejema tega zakona, bomo poskušali program verificirati po starem zakonu (Pravilnik o postopku strokovne verifikacije socialnovarstvenih programov, ki se izvajajo na področju socialnega varstva, Ur. l. RS, št. 96/2007, op. a.). Takrat sem razumela, da so uvideli potrebo po teh programih in da bi bilo nesmiselno prestrukturirati jih v nevladne organizacije. Tudi Isteničeva je videla, da obstaja velika povezava med CSD-jem in programi, kajti mi dobivamo naše uporabnike od tam.

2. Kaj to pomeni za vaš program v prihodnosti?

V preteklosti smo že razmišljali, ko so obstajali ti strahovi, da se bomo morali prestrukturirati ampak zaenkrat imamo program financiran do leta 2013, potem pa se bomo morda morali drugače organizirati. Potem bi pač razmišljali o drugih opcijah, bi se poskušali prilagoditi. Na vsak način pa ne bi šli v ukinitve programa zato ker imamo precej uporabnikov, so potrebe za to in bi se drugače skušali organizirati.

3. Kje vidite prednost, da programi delujejo v okviru CSD-jev?

Prednost je predvsem v tej ciljni populaciji, kajti mi dobivamo otroke, ki imajo že težave oz. tudi njihove družine. Sodelujemo s CSD-ji, s strokovnimi delavci s področja mladoletnikov, denarne socialne pomoči, rejništva in z ostalih področij. Ti nam otroke napotujejo preko družin in svetovalne službe. Pomembno pa je tudi sodelovanje s šolami, ki nam redno javljajo težave, kdo so tisti otroci, ki potrebujejo pomoč in jih napotujejo k

nam. Z določenimi šolami redno sodelujemo in imamo veliko njihovih otrok, npr. z OŠ Livada, OŠ Vič, OŠ Bičevje, OŠ Prežihov Voranc, OŠ Prule, OŠ Majde Vrhovnik. Prednost je torej v tem, da socialni delavci informirajo in napotujejo družine v naš program. To je tudi naša prednost v odnosu na nevladne organizacije. Otroka spremljamo, timsko sodelujemo tako s CSD-jem, s šolo, s svetovalnim centrom za otroke, če je tam obravnavan. Spremljanje tega otroka je lažje. Ti otroci imajo že zaznane težave, to niso otroci, ki bi prihajali k nam, ker bi izvedeli za program na šoli ali kakorkoli. Sprejememo seveda vsakega otroka, pridejo tudi ostali otroci, saj imamo različne aktivnosti, ne samo učno-vzgojno pomoč. Počitniški program obiskujejo vsi otroci, nismo vezani samo na prej omenjeno ciljno populacijo. Druga stvar je strokovno delo samih mentorjev oz. strokovnih delavcev. Na CSD-ju imamo organizirano tudi supervizijo, smo v stiku z ostali strokovnimi delavci CSD-ja, gre torej za večjo povezanost, kot če bi bili neka nevladna organizacija. Z otroci in starši po potrebi opravljamo tudi svetovalne razgovore, predvsem pa ob polletju in koncu šolskega leta vedno, vmes pa, če se vzpostavijo kakšne težave. Drugače pa za vsakega otroka naredimo individualni učni načrt, kjer določimo cilje za celo šolsko leto, kaj bomo spremljali pri njemu in katere predmete se bo dodatno učil in če bo še dodatno dobil prostovoljca. Tekom leta se dobivamo in se pogovorimo, če je to šlo skozi ali ne. Glede tega pa obveščamo tudi delavce, ki obravnavajo na CSD-ju to družino, lahko tudi zahtevajo poročilo o sodelovanju v MSV-ju. Mi smo kot neka njihova storitev. Recimo, mi obravnavamo določeno mladostnico in CSD potem preveri kako to sodelovanje poteka in npr. ob namestitvi v zavod zahtevajo poročilo o našem delu z njo. Hranimo tudi dokumentacijo o uporabnikih. Prednost je tudi ta, kar si kot nevladna organizacija nikoli ne bi mogli privoščiti, da nam center založi sredstva za plačo, ko čakamo rezultate razpisov. Prav čudim se kako se nekatere nevladne organizacije kosajo s tem. Bi morali imeti pač več virov financiranja. To bi se pokazalo kot velik problem.

4. Ali obstaja kakšna pomanjkljivost, da delujete v okviru CSD-ja?

Pomanjkljivost bi videla v tem, da se kot program CSD-ja ne moremo prijavljati na razpise namenjenim nevladnim organizacijam. Velikokrat si omejen, saj obstaja cel kup fundacij, tudi preko tujine, iz evropskih skladov, saj je veliko razpisov namenjenih samo nevladnim organizacijam.

5. Kako se vaše delo razlikuje od dela drugih strokovnih delavcev CSD-ja?

Tukaj je delo večji izziv. Tukaj direktno delaš z otroki in mladostniki, mi smo neke vrste storitev, oni pa delajo na podlagi javnih pooblastil, kar se na podlagi teh mora narediti. Oni se ukvarjajo npr. z odvzemom, ali z namestitvijo v zavod... Potem delajo s starši in z otroki, ti dve vlogi pa se izključujeta. Ti ne moreš imeti enakega odnosa s starši in otroki, saj ti nameščaš njihovega otroka v zavod. Ne moreš z njimi v redu delati, ker smatraš, da ga zanemarjajo. Problem je torej ta vloga. Pri mladostnikih so strokovni delavci v vlogi »upravnih delavcev«, delavcev, ki odločajo, ne pa svetujejo. Naša vloga je pa bolj storitvena. Če mi npr. opazimo pri otroku zanemarjenost, to sporočimo naprej na CSD ali policiji in ne odločamo o tem. S tem ustvarjamo boljši odnos z uporabniki. Z novim družinskim zakonikom naj bi te naloge prešle na sodišča in tako ne bi prihajalo do dvojnih vlog strokovnih delavcev ampak vprašanje je, kdaj bo sprejet. Pri našem delu vidiš rezultate, na CSD-ju pa delavec ne opazi rezultatov tako hitro, kot mi.

6. V Ljubljani delujejo tudi ČMC-ji, ki vključujejo podobno populacijo in delujejo v istih lokalnih skupnostih. Financer bi se lahko vprašal, zakaj financirati programe, ki se podvajajo in jih že financira npr. MOL?

V našem primeru nastanek ČMC-jev ni vplival na nas. Programi pa se prekrivajo do določene mere, kajti mi pokrivamo otroke z že zaznanimi težavami, medtem ko ČMC-ji, kot jaz razumem, sprejemajo vse. In program ni tako strukturiran kot pri nas, ni strokovnega individualnega dela, tam imajo več različnih pristočnih aktivnosti. Sicer imajo tudi učno pomoč, vključujejo pa širšo populacijo. Je pa res, da v naši bližini ni nobenega ČMC-ja. Mogoče bi se za nas kaj spremenilo, če bi bil v naši bližini, bi del uporabnikov hodil tja ali pa tako k nam, kot tudi k njim. Zaenkrat mi zaradi ČMC-jev nimamo manj uporabnikov. Tako ali tako pa oni niso namenjeni otrokom z že zaznanimi težavami in ne omogočajo individualnega svetovalnega dela.

7. Kaj uporabnikom nudi vaš program in programi nevladnih organizacij ne morejo?

Kot sem že omenila je naša prednost, v odnosu na nevladne organizacije to, da mi dobivamo uporabnike preko CSD-ja, druga stvar pa so sredstva, ki nam jih lahko založi CSD. Prav čudim se kako se nekatere nevladne organizacije kosajo s tem. Poleg omenjenega pa bi izpostavila še strokovno socialno delo, ki vključuje individualno učno pomoč in svetovalno delo.

Intervju B

- enoletno financiran program

1. Ali menite, da želi MDDSZ, da bi se v prihodnosti programi »odcepili« od CSD-jev in prevzeli kako drugo formalno-pravno obliko?

Tudi nam je bilo na posvetu, ki ga je novembra 2011 organizirala Socialna zbornica Slovenije, povedano podobno, da naj bi v prihodnosti programi počasi prešli na nevladne organizacije. Najnovejšo informacijo pa smo s strani ga. Ferlan Istenič dobili 23. 1. 2012, ko smo imeli informativno srečanje pred prijavo na razpis MDDSZ-ja, da se ta sprememba predvideva že za januar 2013. Ne vem ali je to točno ampak se resno razmišlja o tem. Predstavniki programov smo bili opozorjeni naj razmišljamo o tem in se povezujemo z lokalno skupnostjo. Tudi v okviru sestankov društva PPMS je bilo izpostavljeno, da bi bilo dobro, če bi organizirali izobraževanje na temo »kako se ustanovi društvo, zavod...«, prav zaradi tega, ker se je odprl predlog, ker se načrtuje sprememba v financiranju. Dejansko se nekaj pripravlja... Moje mnenje pa je, da pri teh programih ne bi smeli varčevati, saj za marsikaterega uporabnika pomenijo ogromno. Dajejo nove priložnosti, upanje, urejajo, vodijo ljudi. Samo naj bodo, pod CSD-ji ali nevladnimi organizacijami.

2. Kje vidite razloge za to?

Ne bi rada špekulirala... Mogoče je eden od razlogov zmanjševanje sredstev, negativna gospodarska rast, napoved za naprej... Težko rečem zakaj. Letos je tudi precej manj sredstev, če sem si prav zapomnila, za milijon evrov. Načrtuje pa se tudi reorganizacija CSD-jev. Z novim Zakonom o socialnovarstveni dejavnosti in Nacionalnim programom socialnega varstva se bodo mogoče zgodile spremembe v tej smeri. Ker se načrtuje mreža izvajalcev, obseg, vsebina, kdo, kaj, zakaj... Mogoče bomo centri bolj specializirani za kake specifične zadeve, ti programi pa bodo padli pod pristojnost nevladnih organizacij. Zelo težko rečem zakaj. Breme financiranja bo bolj preneseno na MOL oz. občine nasploh. Vse te nevladne organizacije imajo, po mojem mnenju, vsaj na področju duševnega zdravja, že sedaj primat. Mladinski programi pa so razviti na različnih nivojih, pri različnih izvajalcih. Določene druge zadeve, pa kakšne terapevtske, so pa že sedaj zelo dobro razvite in so nevladne organizacije tiste, ki so gonilo. Govoriti samo o otrocih in mladostnikih je mogoče preveč ozko, ker obstaja ogromno različnih programov. Tako da...ne vem...ne vem...

3. Koncept socialne države pravi, da mora vsak državljan sam poskrbeti za svojo socialno varnost. Če tega ne zmore, pa je država tista, ki je dolžna preko ustreznih mehanizmov, to zagotoviti v okviru javnega sektorja. Ali lahko torej trdimo, da gre pri ukinjanju teh programov za razgradnjo socialne države?

Mislim, da je to pretirana trditev. Ker dejansko država ne ukinja programov, še vedno bo financirala preventivno ampak bo mogoče le prestrukturirala to, na nek način. S to tezo se jaz ne bi strinjala.

4. Kaj pa bi to pomenilo za vaš program v prihodnosti?

Treba bo razmisliti kako naprej. Ali program usmerjati v te naše, že obstoječe storitve po Zakonu o socialnem varstvu oz. kasneje, po Zakonu o socialnovarstveni dejavnosti. Mi se bomo osredotočili na tisto, kar bomo lahko povezali z našo dejavnostjo. Kot redna socialnovarstvena storitev, socialna preventiva. Če pa bi dobili nov prostor, da bi center lahko peljal program v obliki dnevnega centra, da bi ga lahko razširili, da bi imeli ustrezno lokacijo in pogoje, potem bi pa mogoče tudi razmislili o ustanovitvi društva oz. bi se povezali z lokalno skupnostjo. To je odvisno kako se bodo stvari naprej razvijale. To je pa potem seveda tudi stvar vodstva.

5. Kje vidite prednosti, da delujete v okviru centra?

Zelo dobro se sodeluje, ker ti otroci, ki so pri nas vključeni, so večinoma obravnavani na družinski svetovalnici. In ne samo, da otroci rabijo suport, rabi ga tudi družina in to je potem neka taka celostna pomoč. Tako da smo mi zelo vpeti v njihove probleme, zelo dobro jih poznamo in to se mi zdi super. Vse te obravnave so... Otroci imajo učno pomoč, prostovoljca, hodijo na delavnice. Mi se tudi vključujemo s pomočjo storitve družini za dom, v družino. Se mi zdi to precej bolj celostno. To je nekje prednost, da je program pod CSD-jem.

6. Morebitni minusi, da delujete v okviru centra?

Kakšnega posebnega minusa ne vidim. Mogoče samo to... S kakšnimi našimi uporabniki imamo takšno izkušnjo, recimo s temi otroci, ki jih poskušamo vključiti preko šolskih svetovalnih služb, da imamo negativni prizvok, zaradi naših javnih pooblastil. In se starši bojijo, da jih bodo sedaj na centru vzeli pod drobnogled, obstaja ta strah. Če delaš 100% na tem programu, se samo na to osredotočiš, da je najbrž več prostora za kreativnost, nove ideje, več lahko ponudiš otrokom. To pa je najbrž prednost nevladnih organizacij, ki se posvečajo izključno uporabnikom in manj drugim zadevam.

7. Kako se delo na programu razlikuje od dela drugih strokovnih delavcev CSD-ja?

Program je v bistvu preventiva. Preventiva pa gre pri nas z roko v roki s pomočjo družini za dom. Mi uporabljamo sodobne metode socialnega dela, dela z lokalno skupnostjo in skupino. Več je priložnosti. Na drugih področjih so kolegi vpeti v javna pooblastila in zakonskimi določbami, ki omejujejo njihovo delo.

8. Katere pa so tiste metode, ki se uporabljajo v programih in se ne morejo v okviru rednega dela CSD-ja?

Težko rečem po katerih metodah delajo kolegi na družinskem področju, saj nikoli nisem delala tam. Mi uporabljamo metodo dela z družino, individualno delo, delo s skupnostjo in tehnike svetovanja, pogajanja, motiviranja. To je zelo tako... Povsod pride do izraza, saj gre za zelo raznoliko delo. Če pa imate vi npr. postopek odvzema otroka, se ve kako ta postopek poteka, saj je prepleteno z ZUP-om in obstajajo določeni koraki.

9. V Ljubljani delujejo tako ČMC-ji, kot druge nevladne organizacije, ki delajo z mladimi. Menite, da financerji ocenjujejo, da se njihovi in vaši programi prekrivajo in ne želijo financirati programov, ki se na nek način »podvajajo«?

Ne bi želela špekulirati ampak možno je. Kot si ugotovila, je MOL v zadnjih letih, če govoriva za Ljubljano, ustanovil Javni zavod mladi zmaji in širijo mrežo mladinskih centrov, ki je zelo sorodna našim mladinskih programom in mogoče je to tudi povezano s tem.

Pri programih za mlade je jasno, da se naše dejavnosti prekrivajo. Po drugi strani, pa so naši otroci nekoliko mlajši (osnovnošolci, do 14. leta), njihova ciljna skupina pa so nekoliko starejši otroci, od 10. leta pa tja do 18., 20. leta. Mogoče je tudi to, da naj bi MOL pokrili Ljubljano s ČMC-ji in je to to.

10. Katerih stvari pa nevladne organizacije ne morejo pokriti in jih lahko vi zagotovite ravno zaradi tega, ker delujete v okviru CSD-ja?

Jaz ne poznam dovolj njihove vsebine. Kot sem že prej omenila, se pri nas v obravnavo vključujejo različni profili, npr. naša (s strani CSD-ja, op. a.) psihologinja. To so res otroci, ki imajo težave v družini... Boljša strokovna podpora, bi rekla. Problematiko lahko obravnavamo timsko. Npr. jaz kot vodja programa, če se pojavi kakšna stvar, lahko s kolegi predebatiram. Nosilec primera dobro pozna družino in tukaj se da dobro sodelovati. To je tista prednost. Predstavljam si, da v nevladnih organizacijah otroke privabijo, potem pa ne vem kako delajo z družino. Je pa definitivno velika potreba, in po dodatni učni pomoči in po kvalitetnem preživljanju prostega časa. Prednost mladinskih centrov je, da imajo ti kvalitetne prostore, kjer se mladostniki zadržujejo. Nek prostor, ki ga vzamejo za svojega, namesto da se potikajo okrog. To pa ne vem, če lahko vsi programi CSD-jev tako dobro zagotavljajo.

Intervju C

- večletno financiran program

1. Ali ste s strani financerja dobili podobne informacije?

Uradno nikoli, se pa je nekaj govorilo v tej smeri. To je tudi eden od razlogov, da smo ustanovili Društvo SPM – Društvo za razvoj skupnostnih programov za mlade, ki povezuje programe našega centra. Naš program je vključen v večletno financiranje s strani ministrstva in z njihove strani ni bilo konkretnih pobud za to. MOL pa s krčenjem sredstev nakazuje kakšen namen ima z nami. Mi smo v roku petih let prišli iz šestih na tri zaposlitve. Kar se mi zdi precej kritično. Za nas je ministrstvo bolj stabilen financer. Tam smo si že zagotovili nek nivo stabilnosti. Dejstvo pa je tudi, da so takšni programi dodatna storitev CSD-ja.

2. Ali gre pri tem za razgradnjo socialne države?

Ne, ta trditev se mi zdi pretirana, saj verjamem, da bodo ti programi še naprej financirani.

3. Kaj bi morebitno prestrukturiranje v nevladno organizacijo pomenilo za vaš program v prihodnosti?

Kot sem že omenila, smo pripravljeni tudi na to opcijo. Takrat bi se pač prilagodili in delovali naprej zgolj v okviru društva SPM.

4. Kje vidite prednosti, da delujete v okviru CSD-ja?

Absolutno že samo to, da smo v središču informacij, ki jih lahko ponudimo tudi ostalim. Poleg tega, da skrbimo za otroke, skrbimo tudi za njihove družine, ki so na CSD-ju obravnavani na različnih vidikih. Eni imajo denarno socialno pomoč, drugi so obravnavani zaradi nasilja, spet tretji na oddelku za mladoletnike... V bistvu smo lahko dosti bolj povezani in lahko bolje delujemo. Ni tega skakanja med organizacijami, pa hkrati tudi manipuliranja. Naši uporabniki to precej obvladajo. Gre npr. za stvari, ki se jih dogovorijo na oddelku za mladoletnike, ki naj bi se jih držali. In če mi ne bi teh informacij vsakodnevno preverjali, bi nam hitro povedali, da to ni res, da se niso tako dogovorili. Mi pa tako vzamemo telefon in pokličemo sodelavce, ki nam povedo drugačno zgodbo. In na tak način je zelo pomembno, da smo povezani med seboj. Tudi z njihovimi družinami. Od tega, da jim izpolnjujemo vloge za DSP, za otroške dodatke, zavarovanja, prošnje za opravljanje družbeno koristnega dela... Uporabljamo pa tudi infrastrukturo CSD-ja. To pomeni, da ko potrebujemo nov računalnik, se da kdaj dogovoriti, da nam dajo kakega, ki ga ne potrebujejo več. Tako mi ne rabimo vedno iz lastnih sredstev pokrivati takšnih stvari, kar je ogromno. Plus računovodstvo in ostale stvari. Seveda ne gre vse vedno zlahka skozi ampak generalno gledano imamo suport in se lahko veliko več ukvarjamo s konkretnim delom z uporabniki. Se vsedemo za mizo in pogovarjamo kje bomo speljali tabor, da bo čim bolj zanimiv, ne pa da razmišljamo o tem kje bomo dobili denar za računalnik. Enkrat mesečno imamo ožje strokovne svete, v katere so vključeni tudi delavci mladoletniškega oddelka. Enkrat mesečno imamo tudi supervizijo kjer kak od naših skupnih primerov »pristane na mizi«. Z ostalimi oddelki pa se povezujemo po potrebi. Plusov pa je še ogromno, tudi to, da mi še vedno nimamo nakazanih sredstev z MOL-a. Šele danes smo jih dobili. To pomeni, da nas mora npr. CSD zalagati s sredstvi za naše plače in je to možno. Društva načeloma nimajo toliko lastnih sredstev in to lahko pomeni biti nekaj mesecev brez plač, kar ni tako zelo enostavno.

5. Morebitni minusi, da delujete v okviru CSD-ja?

V tem smislu mogoče, da smo zelo vezani na poslovanje CSD-ja. Izpolnjevati moramo računovodske standarde, ki so vezani na društvo. Verjetno bi se dalo tam kaj drugače narediti.

6. Kako se vaše delo razlikuje od dela drugih strokovnih delavcev CSD-ja?

Zelo. Predvsem v tem, da si sami kreiramo svoje delo. Mi smo sicer zavezani k določenim standardom in normativom, ki jih imamo preko razpisov jasno postavljene. Kako jih bomo dosegali pa je naša možnost, ki si jo sami postavljamo. Hkrati pa je to lahko tudi težava za ljudi, ki niso sami dovolj ustvarjalni, da bi znali stvar izpeljati na način, da je uporabnikom zanimivo in sprejemljivo za ministrstvo. Naši otroci niso prav zelo navdušeni nad delavnicami, treningi socialnih veščin in drugimi formaliziranimi aktivnostmi. To jih zelo ubija. Tako da je potrebno precej improvizacije. Velika razlika je tudi to, da delamo v najboljšem primeru do petih, velikokrat tudi ob večerih, ko gremo v kino, gledališče ali še kam, da delamo vikende, ko so tabori, izleti, delovne akcije in skupnostne akcije. Prav tako imamo na nek način precej različne populacije in cilje. Odvisno seveda s katerim oddelkom se primerjamo. Nekdo, ki dela na DSP-ju oz. na tem novem zakonu (ZUJPS, op. a.) sigurno nima enakih ciljev kot mi, z našimi uporabniki. To je težko primerjati. Zagotovo pa imamo tudi precej drugačne metode. Vse stvari, ki jih delamo, delamo preko konkretnih dejavnosti. Mi se ne vsedemo in pogovarjamo kaj je narobe ampak npr. med igro biljarda izvemo več kot bi sicer. To hkrati pomeni, da veliko drugih stvari počnemo preko drugih športnih dejavnosti. Imamo razna smučanja, plavanja ipd. ki otroke pritegnejo in se v bistvu zblížajo z nami na način, ki je njim blizu. Vodilo programa je, da izhajamo iz njih.

7. V Ljubljani je precej razvejana mreža organizacij, ki delajo z mladimi. Kako ocenjujete trditev, da sofinancerji menijo, da se vaši programi prekrivajo in ne želijo financirati programov, ki se prekrivajo. V čem se vaš program razlikuje od ČMC-jev?

Po našem mnenju se naši programi precej razlikujejo. Oni so odprti za vse otroke, ki pridejo. To so neke prostočasne dejavnosti, ki jih organizirajo in so zelo fajn. Tam ni strokovnega socialnega dela v tem smislu. Ni nekega kontinuiranega dela, ki temelji na nekih konkretnih ciljih, da se dosežejo socialne kompetence otroka ali karkoli si postavimo za cilj v individualnem načrtu. Pri nas gre res za neko obravnavo vsakega posameznika. Vedno imamo narejen individualni načrt, imamo trimesečne in letne evalvacije, obenem pa tudi sproti zapisujemo vse pomembne reči, ki se zgodijo. V tem smislu peljemo stvari precej formalno. Na našem področju ni ČMC-jev, najbližji je v Zalogu, tako da se ne prekrivamo. Ne vem ali je namen občine, da jih postavi tam kjer nas ni? Je pa kljub vsemu naše delo precej bolj strukturirano. Nas konkretno »ne ogrožajo«.

8. Kaj pa v primerjavi z nevladnimi organizacijami?

To je odvisno od vsake posamezne organizacije, saj vsaka ponuja kaj drugega. Mi pa zagotovo nudimo bolj celostno obravnavo. Kljub vsemu smo mi ista inštitucija z različnimi področji storitev, ki jih nudimo. Mi smo samo ena od storitev neke inštitucije. Meni se zdi ta celostna obravnava nekaj zelo pomembnega. Ker na ta način

bolj poznamo tudi družine. Težko je namreč delati... Marsikateri otrok je takšen, da njegove družine ne poznaš. Jih pokličeš, pa te potrebe ne čutijo, da bi prišli. Seveda jih ne moreš prisiliti. Mi je pa zelo fajn, da se lahko srečaš na timskih sestankih, da spoznaš otrokove okoliščine in na drugačen način vstopiš v družino. Lažje potem kaj narediš. Ker brez tega, da poznaš ozadje, težko spreminjaš vzorce.

Intervju D

- večletno financiran program

1. Ali ste s strani financerja dobili podobne informacije in kaj vi menite o tem?

Dejstvo je, da programi predstavljajo na nek način nadstandardne storitve CSD-jev in da nestandardizirane storitve niso del javnega sektorja. To pa zaradi tega, ker je politika države, da na vseh nivojih ponuja enako storitev vseh CSD-jev. Razvojni programi, med katere spadajo tudi dnevni centri CSD-jev, so v resnici programi, ki imajo neko splošno skupno formo, sama izvedba programa pa je relativna, torej odvisna od strokovnosti, sposobnosti, ambicij in afinitet strokovnih delavcev, ki so zaposleni na teh programih. In v končni fazi ti strokovni delavci uporabljajo različne metode, tehnike in veščine. To se pravi, če primerjaš en dnevni center, z drugim, ugotoviš, da dosegajo cilje na različne načine. Torej ne more obstajati enotna forma in zahteva do strokovnih delavcev. To je eden od problemov, drugi pa je, da bi izvajanje te storitve na področju cele države močno preseglo obstoječa sredstva. Če pogledaš standard na področju npr. materinskih domov... oni pavšalno preračunajo koliko postelj potrebujejo na določenem področju države in ga ustanovijo na tem področju. Medtem, ko če gledaš našo storitev, je te vrste populacija enakomerno razpršena po celi državi, torej bi bilo potrebno tovrstne programe ustanoviti pri vsakem CSD-ju. In ko to preračunaš, vidiš, da so to ogromna sredstva. Več razlogov je zakaj te programe ni tako preprosto umestiti v standardno dejavnost CSD-jev. Učinkovitost enega strokovnega delavca je neprimerljiva z učinkovitostjo drugega strokovnega delavca. Mi se trudimo, da bi se ustanovila mreža socialnovarstvenih programov, kar bi omogočalo permanentnost ampak v tem trenutku tega še ni in vprašanje je, če bo v novem zakonu o socialnem varstvu oz. v novem nacionalnem programu. Naporji so šli v to smer, da bi se uvedla določena stabilnost na to področje ali pa se bo to realiziralo pa še ne vem. Dejstvo pa je, da je ta nestabilnost financierjev problem. Še posebej v tej krizi, ki je prisotna. Dejstvo je, da vsi tisti, ki nimajo večletnih pogodb na lokalni ravni doživljajo neko depresijo in zmanjšanje sredstev. To pa se zna pojaviti tudi na nivoju države. Kar pa ne vodi k stabilnosti ampak k sesutju teh programov.

2. Torej ste slišali težnjo po odcepitvi programov ali ne?

To se definitivno sliši s strani sofinancierjev, predvsem kadra, ki je v stiku z našimi programi in »vrhom«. Ministrstvo enostavno nima niti finančnih niti materialnih pogojev, da bi ponudila enako storitev pri vseh CSD-jih. Tovrstna populacija pa obstaja pri vseh CSD-jih. Enostavno ni možnosti, da bi se pojavil unikum na vseh CSD-jih. Vedno obstaja težnja, da vsak financer prevale večinsko breme financiranja na drugega. Država na lokalno skupnost in lokalna skupnost na državo. Ta težnja vedno obstaja. Tistim, ki se ukvarjajo s stroko je prekleto vseeno kdo sredstva namenja, pomembno je, da so pogoji za izvedbo programa takšni, da v strokovnem smislu lahko kvalitetno izvede program. To je pomembno. Dejstvo pa je, da se s pomanjkanjem sredstev ukvarjata oba financerja. S strani MDDSZ-ja so naši programi večletno financirani medtem ko imamo z MOL-om enoletne pogodbe. V zadnjih nekaj letih smo bili deležni drastičnega upada sredstev s strani MOL-a. Menim, da je to posledica nekonceptualnosti do te populacije, da bi postavili normative obravnave za določeno ciljno populacijo. Opažamo tudi določen pasivni pristop v do v razpisu določenih področij brez jasnih ciljev in vizij. Stvari niso preproste in jaz se tega zavedam, smo pa v začaranem krogu, kjer je v resnici največja potreba samih izvajalcev da ti programi uspejo, ne pa da bi bila potreba lokalne skupnosti ali države, da sistemsko uredi te programe in na ta način preskrbi določeno ciljno populacijo, s področja socialnega varstva.

3. Je potem pretirano, če, ob dejstvu, da želijo programe umakniti iz javnega sektorja, trdimo, da gre za razgradnjo socialne države?

Sam ne bi bil tako črnogled, definitivno pa so to neke dodatne otežene okoliščine za izvajanje teh programov. Torej za otroke in mladostnike, ki so že tako ali tako deprivilegirani. Jaz ne verjamem, da bo prišlo tako daleč, da se bodo ukinjali ti programi, verjamem pa, da se zna zgoditi, da bodo ti programi delali v še težjih okoliščinah in da bodo v končni fazi posledično lahko obravnavali številčno manj ciljne populacije kot jo obravnavajo v tem trenutku.

4. Kako vidite program v prihodnosti, glede na obstoječe stanje?

Predvsem vidim potrebo, da se programi čim bolj standardizirajo, da se postavi neka vizija razvoja teh programov. Če govorim o področju Ljubljane, tu ni enotne vizije niti na področju lokalne skupnosti, niti na

področju MDDSZ-ja v zvezi s tem, še manj na področju CSD-jev, ker obstajajo popolnoma različni pogledi na potrebnost tovrstnih programov. Generalno, pa bi bilo seveda dobro, če bi se uredili interesi na področju države. Dejstvo je tudi, da mladostniški oddelki dosti bolj kvalitetno opravljajo svoje poslanstvo, če imajo za sabo tak program, preko katerega lahko spremljajo razvoj mladostnika.

5. Program pa bi lahko deloval v tej formalno-pravni obliki ali v kateri drugi obliki, v prihodnosti?

Oblika se vedno prilagaja glede na razpoložljiva sredstva. Tudi metode in tehnike so v končni fazi pogojene s sredstvi. V resnici govorimo o resocializaciji mladostnikov, ki imajo vedenjske težave. Zelo težko je nekoga resocializirati. Ti moraš preko različnih metod in z uporabo različnih veščin njega na nek socialen način pripraviti do tega, da spremeni funkcioniranje. To pa ne moreš tako, da delegiraš kako naj on funkcionira ampak moraš iti z njim čez celotno pot spreminjanja.

6. Katere pa so tiste prednosti, da delujete v okviru CSD-ja?

V prvi vrsti je to pot uporabnika do programa. Osredotočenost na ciljno populacijo, ki je najpotrebnejša obravnave. Govorimo torej o direktnem kanalu po katerem pridobimo uporabnike iz institucije. Po drugi strani, pa je v pragmatičnem smislu, prednost v racionalizaciji; v uporabi infrastrukture in kadrov, ki že delujejo na centru, npr. računovodstvu, tajništvu... Tako ostajajo sredstva za zaposlitev strokovnih delavcev. Dobro je tudi to, da imamo pri obravnavi na voljo spekter strokovnih delavcev, ki ti pomagajo stvari, ki jih obravnavaš videti iz drugega zornega kota. V nevladnih organizacijah je ta spekter precej ožji. Suport s strani logistike centra, pa tudi nadzor nad izvajanjem programa s strani CSD-ja. Prehod v nevladni sektor bi zagotovo pomenil padec kvalitete storitve programov.

7. Ali obstaja kakšna pomanjkljivost, da delujete v okviru CSD-ja?

Menim da pri nas ne, predvsem zaradi tega ker imamo direktorja, ki razume projektno delo in ne postavlja dodatnih ovir pri realizaciji tega. Verjamem pa, da imajo sodelavci drugih CSD-jev težave prav z vodstvom CSD-ja, ki postavlja svoje birokratske ovire za tekoče izvajanje programa. V našem primeru lahko z trdim, da obstaja določena stopnja zaupanja do vodij programa, da bodo zmogli in v končni fazi udeleženi. Ni dovolj dobiti pogodb, potrebno jo je realizirati.

8. V čem se vaše delo razlikuje od dela drugih strokovnih delavcev CSD-ja?

Mislím, da predvsem v uporabi različnih veščin pri osvajanju teh sposobnosti in v angažmaju, ki je dosti bolj oseben, neposreden, permanenten in socialno aktiven. To se pravi, da vse stvari delamo skupaj z njimi in v navezavi z njimi. To bi rekel, da je bistvena razlika. Mi uporabljamo od programov terapevtskega potapljanja za učenje socialnih veščin do nogometa, učenja plavanja ter smučanja in vse to je medij za učenje socialnih veščin. Skupaj z njimi gremo v kino, gledališče... Kot že omenjeno, pridobivamo neka certificirana znanja s področja športa in česar koli drugega, seveda v okviru danih zmožnosti. Manjša sredstva, manj možnosti in manj prilagojene okoliščine kjer bi lahko osvojili neka socialna znanja. Dejansko mi ne hodimo v službo ampak delamo! Ne zaključimo dela, ko opravimo zahtevano kvoto ur, ne zahtevamo plačila preko vikenda in nismo striktno vezani na to, kaj nam drugi zagotovijo, da lahko delamo.

9. Ali so ti programi, v primerjavi z rednim delom CSD-ja, prostor kjer se lažje udeležujejo sodobni koncepti socialnega dela?

Sigurno! To je varen prostor kjer padejo krinke, kjer vsak od mladostnikov lahko postane to kar je in iz tega štarta v oblikovanje neke »nove osebnosti«. Kjer lahko ohrani svojo identiteto, in se povzpne na hierarhični lestvici, na socialno sprejemljiv način. Definitivno je to prostor kjer se mora program prilagajati uporabniku, da je njemu pisan na kožo in da skupaj z uporabnikom najdeš najbolj optimalno pot k njegovi osebnostni rasti. Poleg tega je izjemno pomembna individualna obravnava mladostnika znotraj skupine in v končni fazi nek individualni načrt, ki ga narediš skupaj z mladostnikom, v katerem postaviš neke parcialne, generalne cilje na poti k njegovi osebnostni rasti.

10. Ko govoriva o Ljubljani, ne moreva mimo dejstva, da so v Ljubljani prisotni tudi ČMC-ji, ki naj bi pokrivali podobno populacijo kot programi CSD-jev. Se eni in drugi programi prekrivajo ali ne?

Dejstvo je, da se programi prekrivajo, po drugi strani pa so pričakovanja do programov popolnoma različna, še posebej s strani sponzorjev. Programi ČMC-jev so namenjeni »zdravi« populaciji, ki nimajo strukturiranega prostega časa in se v njihovih prostorih lahko srečujejo s svojimi vrstniki. Tu pa se pojavi problem kako razdeliti mladostnike na tiste, ki imajo težave v odrasčanju in tiste, ki jih nimajo. Te populacije se prepletajo. Vsak mladostnik, ki se pojavi na nekem prostoru, v tistem trenutku potrebuje specialno obravnavo. To ni nobena

skrivnost. Dejstvo pa je, da so znotraj programov CSD-jev mladostniki, ki nujno potrebujejo specializirano obravnavo.

11. Te pa po vašem mnenju ne morejo dobiti v ČMC-jih?

Tudi nimajo organigrama, ki bi omogočil tovrstno obravnavo mladostnikov. Niti niso kadrovsko niti strokovno opremljeni za to. Eno je kar si vodstvo Mladih zmajev želi, drugo pa so dejstva s katerimi operirajo. Oni se zavedajo, da bi morali aktivno reševati težave, ki nastajajo znotraj obravnav teh otrok in mladostnikov. Da pa imajo včasih zvezane roke in nimajo niti pogojev za to. Včasih pride tudi do prenapetosti v naše programe, to pa ne pomeni, da mladostniku zaprejo vrata v njihov program. Pri nas obstaja neka vrsta triaže znotraj programov, kdo je bolj in kdo manj potreben pomoči. Definitivno imajo prednost tisti, ki so v bolj akutni fazi in v večji stiski. To je razlika med ČMC-ji in nami. Tam je možnost kvalitetnega preživljanja prostega časa, pri nas pa gre za celostno obravnavo mladostnika.

12. V čem, pa se pri obravnavi uporabnikov, razlikujete od nevladnih organizacij?

Kot jaz vidim prakso nevladnih organizacij, da grejo od lažjega k lažjem. Da imajo možnost izbirati uporabnike in posledično obravnavati uporabnike, ki so manj rizični in ne obravnavati tistih, ki so bolj rizični. Medtem ko CSD-ji, do te selekcije uporabnikov načeloma ne pridejo ampak se obravnava tiste, ki so najbolj potrebni. Ker je v interesu strokovnih delavcev centra, da čim bolj poskrbijo za rizično populacijo. Medtem ko so nevladne organizacije podvržene standardom in normativom s strani financerja, ne opravljajo pa te selekcije glede na potrebe oz. težavnosti situacije uporabnika. To napotovanje uporabnikov iz programa v program je zelo problematično. Veliko organizacij si podaja »težje primere«, zadrži pa tiste, ki dejansko ne potrebujejo neke posebne obravnave, je pa še vedno njihova ciljna populacija. Pogosto se specializirajo in iščejo še bolj specialne načine za obravnavo nekoga, ki potrebuje pomoč. V naših programih pa je prednostna obravnava naravnana glede na težavnost primera in glede na nujnost obravnave, ne pa na število obravnavanih. To je prvi in osnovni razlog tovrstne izvedbe programa v okviru CSD-ja.

9.3. Razčlenitev intervjuja in odprto kodiranje

PRIPISOVANJE POJMOV

Intervju A

TEŽNJA MINISTRSTVA PO PRESTRUKTURIRANJU PROGRAMOV IN RAZLOGI ZA TO

1A	Na pobudo Ferlan Isteničeve je bil pred časom organiziran posvet... namenjen osveščanju ljudi, širše javnosti in organizacij, da je potrebno, da ti programi ostanejo v okviru CSD-jev. Na njem sem dobila informacijo oz. zagotovilo s strani Isteničeve, da bodo to tudi preučili...	⇒ posvet MDDSZ
2A	... in delali na tem, da bi bili ti programi v javni mreži socialnovarstvenih programov. Da bi obstajala javna mreža teh socialnovarstvenih programov in da bi bilo to v okviru CSD-jev...	⇒ ustanovitev mreže javnih socialnovarstvenih programov
3A	Uradnih informacij o prestrukturiranju programov v okviru CSD-jev zaenkrat še nisem dobila.	⇒ brez uradnih informacij o prestrukturiranju
4A	Takrat sem razumela, da so uvideli potrebo po teh programih in da bi bilo nesmiselno prestrukturirati jih v nevladne organizacije. Tudi Isteničeva je videla, da obstaja velika povezava med CSD-jem in programi, kajti mi dobivamo naše uporabnike od tam.	⇒ uvid MDDSZ v nesmiselnost prestrukturiranja

VPLIV NA RAZVOJ PROGRAMA V PRIHODNOSTI

5A	V preteklosti smo že razmišljali, ko so obstajali ti strahovi, da se bomo morali prestrukturirati ampak zaenkrat imamo program financiran do leta 2013, potem pa se bomo morda morali drugače organizirati.	⇒ reorganizacija
6A	Potem bi pač razmišljali o drugih opcijah, bi se poskušali prilagoditi.	⇒ reorganizacija
7A	Na vsak način pa ne bi šli v ukinitev programa zato ker imamo precej uporabnikov, so potrebe za to...	⇒ ne bo ukinjanja programa

PREDNOSTI, KI IZHAJAJO IZ STATUSA PROGRAMA, DA DELUJE V OKVIRU CENTRA

8A	Prednost je predvsem v tej ciljni populaciji, kajti mi dobivamo otroke, ki imajo že težave oz. tudi njihove družine.	⇒	dostop do uporabnikov
9A	Sodelujemo s CSD-ji, s strokovnimi delavci s področja mladoletnikov, denarne socialne pomoči, rejništva in z ostalih področij.	⇒	sodelovanje s strokovnimi delavci CSD-ja
10A	Ti nam otroke napotujejo preko družin in svetovalne službe.	⇒	dostop do uporabnikov populacije
11A	Prednost je torej v tem, da socialni delavci informirajo in napotujejo družine v naš program.	⇒	dostop do uporabnikov
12A	Otroka spremljamo, timsko sodelujemo tako s CSD-jem, s šolo, s svetovalnim centrom za otroke, če je tam obravnavan. Spremljanje tega otroka je lažje.	⇒	timsko obravnavo
13A	Druga stvar je strokovno delo samih mentorjev oz. strokovnih delavcev.	⇒	strokovna usposobljenost kadra
14A	Na CSD-ju imamo organizirano tudi supervizijo, smo v stiku z ostalimi strokovni delavci CSD-ja, gre torej za večjo povezanost...	⇒	sodelovanje s strokovnimi delavci CSD-ja
15A	Glede tega pa obveščamo tudi delavec, ki obravnavajo na CSD-ju družino, lahko tudi zahtevajo poročilo o sodelovanju v MSV-ju. Mi smo kot neka njihova storitev.	⇒	transparentnost
16A	Prednost je tudi ta, kar si kot nevladna organizacija nikoli ne bi mogli privoščiti, da nam center založi sredstva za plačo, ko čakamo rezultate razpisov.	⇒	racionalizacija

POMANJKLJIVOSTI, KI IZHAJAJO IZ STATUSA PROGRAMA, DA DELUJE V OKVIRU CENTRA

17A	Pomanjkljivost bi videla v tem, da se kot program CSD-ja ne moremo prijavljati na razpise namenjenim nevladnim organizacijam. Velikokrat si omenjen, saj obstaja cel kup fundacij, tudi preko tujine, iz evropskih skladov, saj je veliko razpisov namenjenih samo nevladnim organizacijam.	⇒	omejenost sredstev pri pridobivanju
-----	---	---	-------------------------------------

SPECIFIKA DELA V PROGRAMU V PRIMERJAVI Z DELOM DRUGIH STROKOVNIH DELAVCEV CSD-JA

18A	Tukaj je delo večji izziv. Tukaj direktno delaš z otroki in mladostniki...	⇒	več stika z uporabniki
19A	... mi smo neke vrste storitev oni pa delajo na podlagi javnih pooblastil, kar se na podlagi teh mora narediti.	⇒	omejitev z javnimi pooblastili
20A	Oni se ukvarjajo npr. z odvzemom, ali z namestitvijo v zavod. Potem delajo s starši in otroki, ti dve vlogi pa se izključujeta. Ti ne moreš imeti enakega odnosa s starši in otroki, saj ti nameščaš njihovega otroka v zavod. Ne moreš z njimi v redu delati, ker smatraš, da ga zanemarjajo.	⇒	dvojnost vloge
21A	Pri mladoletnikih so strokovni delavci v vlogi »upravnih« delavcev, delavcev, ki odločajo, ne pa svetujejo.	⇒	svetovanje namesto odločanja
22A	Če mi npr. opažamo pri otroku zanemarjenost, to sporočimo naprej na CSD ali policiji in ne odločamo o tem. S tem ustvarjamo boljši odnos z uporabniki.	⇒	večja stopnja zaupanja s strani uporabnikov
23A	Pri našem delu vidiš rezultate, na CSD-ju pa delavec ne opazi rezultatov tako hitro, kot mi.	⇒	vidnejši rezultati dela

PRIMERJAVA S ČETRTHNIMI MLADINSKIMI CENTRI

24A	Programi pa se prekrivajo do določene mere, kajti mi pokrivamo otroke z že znanimi težavami, medtem ko ČMC-ji, kot jaz razumem, sprejemajo vse.	⇒	uporabniki z že zaznanimi težavami
25A	In program ni tako strukturiran kot pri nas...	⇒	strukturiranost programa
26A	... ni strokovnega individualnega dela...ni individualnega svetovalnega dela.	⇒	individualno svetovalno delo
27A	...tam imajo več različnih pristočasnih aktivnosti.	⇒	pristočasne aktivnosti

28A	...vključujejo pa širšo populacijo.	⇒ širša ciljna populacija
29A	Tako ali tako pa oni niso namenjeni otrokom z že zaznanimi težavami.	⇒ uporabniki z že zaznanimi težavami

PRIMERJAVA Z NEVLADNIMI ORGANIZACIJAMI

30A	Kot sem že omenila je naša prednost, v odnosu na nevladne organizacije to, da mi dobivamo uporabnike preko CSD-ja...	⇒ napotitev uporabnikov preko CSD-ja
31A	... druga stvar pa so sredstva, ki nam jih lahko založi CSD.	⇒ zalaganje sredstev s strani CSD-ja
32A	Poleg omenjenega pa bi izpostavila še strokovno socialno delo, ki vključuje individualno učno pomoč in svetovalno delo.	⇒ individualno svetovalno delo

Intervju B

TEŽNJA MINISTRSTVA PO PRESTRUKTURIRANJU PROGRAMOV IN RAZLOGI ZA TO

1B	Tudi nam je bilo na posvetu, ki ga je novembra 2011 organizirala Socialna zbornica Slovenije, povedano podobno, da naj bi v prihodnosti programi počasi prešli na nevladne organizacije.	⇒ uradne informacije MDDSZ o prestrukturiranju
2B	Najnovejšo informacijo pa smo s strani ga. Ferlan Istenič dobili 23. 1. 2012, ko smo imeli informativno srečanje pred prijavo na razpis MDDSZ-ja, da se ta sprememba predvideva že za januar 2013.	⇒ uradne informacije MDDSZ o prestrukturiranju
3B	Ne vem ali je to točno ampak se resno razmišlja o tem. Predstavniki programov smo bili opozorjeni naj razmišljamo o tem in se povezujemo z lokalno skupnostjo.	⇒ uradne informacije MDDSZ o prestrukturiranju
4B	Tudi v okviru sestankov društva PPMS je bilo izpostavljeno, da bi bilo dobro, če bi organizirali izobraževanje na temo »kako se ustanovi društvo, zavod...«, prav zaradi tega, ker se je odprl predlog, ker se načrtuje sprememba v financiranju.	⇒ izobraževanje na temo ustanovitve društva, zavoda...
5B	Mogoče je eden od razlogov zmanjševanje sredstev...	⇒ pomanjkanje sredstev
6B	... negativna gospodarska rast, napoved za naprej...	⇒ pomanjkanje sredstev
7B	Z novim Zakonom o socialnovarstveni dejavnosti in Nacionalnim programom socialnega varstva se bodo mogoče zgodile spremembe v tej smeri. Ker se načrtuje mreža izvajalcev, obseg, vsebina, kdo, kaj zakaj...	⇒ ustanovitev mreže javnih socialnovarstvenih programov
8B	Breme financiranja bo bolj preneseno na MOL oz. občine nasploh.	⇒ prenos financiranja

RAZPAD SOCIALNE DRŽAVE

9B	Mislim, da je to pretirana trditev. Ker dejansko država ne ukinja programov, še vedno bo financirala preventivno ampak bo mogoče le prestrukturirala to, na nek način.	⇒ ne bo ukinjanja programov
10B	S to tezo se jaz ne bi strinjala.	⇒ nestrinjanje s tezo

VPLIV NA RAZVOJ PROGRAMA V PRIHODNOSTI

11B	Mi se bomo osredotočili na tisto, kar bomo lahko povezali z našo dejavnostjo. Kot redna socialnovarstvena storitev, socialna preventiva.	⇒ redna dejavnost CSD-ja
12B	Če pa bi dobili nov prostor, da bi center lahko peljal program v obliki dnevnega centra, da bi ga lahko razširili, da bi imeli ustrezno lokacijo in pogoje, potem bi pa mogoče tudi razmislili o ustanovitvi društva...	⇒ reorganizacija

PREDNOSTI, KI IZHAJAJO IZ STATUSA PROGRAMA, DA DELUJE V OKVIRU CENTRA

13B	Zelo dobro se sodeluje, ker ti otroci, ki so pri nas vključeni, so večinoma obravnavani na družinski svetovalnici.	⇒ sodelovanje s strokovnimi delavci CSD-ja

14B	In ne samo, da otroci rabijo suport, rabi ga tudi družina in to je potem neka taka celostna pomoč.	⇒	podpora vsem družinskim članom
15B	Tako da smo mi zelo vpeti v njihove probleme, zelo dobro jih poznamo in to se mi zdi super.	⇒	transparentnost
16B	Otroci imajo učno pomoč, prostovoljca, hodijo na delavnice. Mi se tudi vključujemo s pomočjo storitve družini za dom, v družino. Se mi zdi to precej bolj celostno. To je nekje prednost, da je program pod CSD-jem.	⇒	podpora vsem družinskim članom

POMANJKLJIVOSTI, KI IZHAJAJO IZ STATUSA PROGRAMA, DA DELUJE V OKVIRU CENTRA

17B	Kakšnega posebnega minusa ne vidim. Mogoče samo to... S kakšnimi našimi uporabniki imamo takšno izkušnjo, recimo s temi otroci, ki jih poskušamo vključiti preko šolskih svetovalnih služb, da imamo negativni prizvok, zaradi naših javnih pooblastil. In se starši bojijo, da jih bodo sedaj na centru vzeli pod drobnogled, obstaja ta strah.	⇒	nezaupanje do institucije
-----	--	---	---------------------------

SPECIFIKA DELA V PROGRAMU V PRIMERJAVI Z DELOM DRUGIH STROKOVNIH DELAVCEV CSD-JA

18B	Mi uporabljamo sodobne metode socialnega dela, dela z lokalno skupnostjo in skupino.	⇒	delo s skupnostjo in delo s skupino
19B	Več je priložnosti. Na drugih področjih so kolegi vpeti v javna pooblastila in zakonskimi določbami, ki omejujejo njihovo delo.	⇒	omejitev z javnimi pooblastili

PRIMERJAVA S ČETRTHIMI MLADINSKIMI CENTRI

20B	Kot si ugotovila, je MOL v zadnjih letih, če govoriva za Ljubljano, ustanovil Javni zavod mladi zmaji in širijo mrežo mladinskih centrov, ki je zelo sorodna našim mladinskih programom in mogoče je to tudi povezano s tem.	⇒	nadomeščanje programov s ČMC-ji
21B	Po drugi strani, pa so naši otroci nekoliko mlajši (osnovnošolci, do 14. leta), njihova ciljna skupina pa so nekoliko starejši otroci, od 10. leta pa tja do 18., 20. leta.	⇒	mlajši uporabniki
22B	Mogoče je tudi to, da naj bi MOL pokrili Ljubljano s ČMC-ji in je to to.	⇒	nadomeščanje programov s ČMC-ji

PRIMERJAVA Z NEVLADNIMI ORGANIZACIJAMI

23B	Kot sem že prej omenila, se pri nas v obravnavo vključujejo različni profili, npr. naša (s strani CSD-ja, op. a.) psihologinja.	⇒	timska obravnava
24B	Boljša strokovna podpora, bi rekla.	⇒	timska obravnava
25B	Problematico lahko obravnavamo timsko. Npr. jaz kot vodja programa, če se pojavi kakšna stvar, lahko s kolegi predebatiram. Nosilec primera dobro pozna družino in tukaj se da dobro sodelovati.	⇒	timska obravnava
26B	Predstavljam si, da v nevladnih organizacijah otroke privabijo, potem pa ne vem kako delajo z družino.	⇒	delo z družino
27B	Prednost mladinskih centrov je, da imajo ti kvalitetne prostore, kjer se mladostniki zadržujejo. Nek prostor, ki ga vzamejo za svojega, namesto da se potikajo okrog. To pa ne vem, če lahko vsi programi CSD-jev tako dobro zagotavljajo.	⇒	primernost prostorov za druženje

Intervju C

TEŽNJA MINISTRSTVA PO PRESTRUKTURIRANJU PROGRAMOV IN RAZLOGI ZA TO

1C	Uradno nikoli...	⇒	brez uradnih informacij o prestrukturiranju
2C	... se pa je nekaj govorilo v tej smeri...	⇒	neuradne informacije MDDSZ o prestrukturiranju
3C	To je tudi eden od razlogov, da smo ustanovili Društvo SPM – Društvo za razvoj	⇒	ustanovitev društva SPM

skupnostnih programov za mlade, ki povezuje programe našega centra.

4C	Naš program je vključen v večletno financiranje s strani ministrstva in z njihove strani ni bilo konkretnih pobud za to.	⇒ brez uradnih informacij o prestrukturiranju
5C	MOL pa s krčenjem sredstev nakazuje kakšen namen ima z nami.	⇒ MOL teži k ukinjanju programov
6C	Za nas je ministrstvo bolj stabilen financer.	⇒ MDDSZ stabilen financer
7C	... dejstvo pa je tudi, da so takšni programi dodatna storitev CSD-ja.	⇒ nadstandardna storitev CSD-ja

RAZPAD SOCIALNE DRŽAVE

8C	Ne, ta trditev se mi zdi pretirana, saj verjamem, da bodo ti programi še naprej financirani...	⇒ ne bo ukinjanja programov

VPLIV NA RAZVOJ PROGRAMA V PRIHODNOSTI

9C	Kot sem že omenila, smo pripravljeni tudi na to opcijo.	⇒ društvo SPM
10C	Takrat bi se pač prilagodili in delovali naprej zgolj v okviru društva SPM.	⇒ društvo SPM

PREDNOSTI, KI IZHAJAJO IZ STATUSA PROGRAMA, DA DELUJE V OKVIRU CENTRA

11C	Absolutno že samo to, da smo v središču informacij...	⇒ sodelovanje s strokovnimi delavci CSD-ja
12C	V bistvu smo lahko dosti bolj povezani in lahko bolje delujemo. Ni tega skakanja med organizacijami...	⇒ sodelovanje s strokovnimi delavci CSD-ja
13C	... pa hkrati tudi manipuliranja. Naši uporabniki to precej obvladajo. Gre npr. za stvari, ki se jih dogovorijo na oddelku za mladoletnike, ki naj bi se jih držali. In če mi ne bi teh informacij vsakodnevno preverjali, bi nam hitro povedali, da to ni res, da se niso tako dogovorili. Mi pa tako vzamemo telefon in pokličemo sodelavce, ki nam povedo drugačno zgodbo. In na tak način je zelo pomembno, da smo povezani med seboj.	⇒ Transparentnost
14C	Uporabljamo pa tudi infrastrukturo CSD-ja. To pomeni, da ko potrebujemo nov računalnik, se da kdaj dogovoriti, da nam dajo takega, ki ga ne potrebujejo več.	⇒ uporaba infrastrukture CSD-ja
15C	Plus računovodstvo in ostale stvari.	⇒ uporaba kadrov CSD-ja
16C	Enkrat mesečno imamo tudi supervizijo kjer kak od naših skupnih primerov »pristane na mizi«.	⇒ sodelovanje s strokovnimi delavci CSD-ja
17C	To pomeni, da nas mora npr. CSD zalagati s sredstvi za naše plače in je to možno.	⇒ zalaganje sredstev za plače

POMANJKLJIVOSTI, KI IZHAJAJO IZ STATUSA PROGRAMA, DA DELUJE V OKVIRU CENTRA

18C	V tem smislu mogoče, da smo zelo vezani na poslovanje CSD-ja.	⇒ odvisnost od poslovanja CSD-ja

SPECIFIKA DELA V PROGRAMU V PRIMERJAVI Z DELOM DRUGIH STROKOVNIH DELAVCEV CSD-JA

19C	Zelo. Predvsem v tem, da si sami kreiramo svoje delo. Mi smo sicer zavezani k določenim standardom in normativom, ki jih imamo preko razpisov jasno postavljene. Kako jih bomo dosegali pa je naša možnost, ki si jo sami postavljamo.	⇒ kreativnost
20C	Naši otroci niso prav zelo navdušeni nad delavnicami, treningi socialnih veščin in drugimi formaliziranimi aktivnostmi. To jih zelo ubija. Tako da je potrebno precej improvizacije.	⇒ improvizacija
21C	Velika razlika je tudi to, da delamo v najboljšem primeru do petih, velikokrat tudi ob večerih, ko gremo v kino, gledališče ali še kam, da delamo vikende, ko so tabori, izleti, delovne akcije in skupnostne akcije.	⇒ fleksibilen delovni čas
22C	Prav tako imamo na nek način precej različne populacije...	⇒ različne populacije

23C	...in cilje... Nekdo, ki dela na DSP-ju oz. na tem novem zakonu (ZUJPS, op. a.) sigurno nima enakih ciljev kot mi, z našimi uporabniki.	⇒ različni cilji
24C	Zagotovo pa imamo tudi precej drugačne metode. Vse stvari, ki jih delamo, delamo preko konkretnih dejavnosti.	⇒ konkretne dejavnosti kot metoda dela

PRIMERJAVA S ČETRTHIMI MLADINSKIMI CENTRI

25C	Po našem mnenju se naši programi precej razlikujejo. Oni so odprti za vse otroke, ki pridejo.	⇒ širša ciljna populacija
26C	To so neke prostočasne dejavnosti, ki jih organizirajo in so zelo fajn	⇒ prostočasne aktivnosti
27C	Tam ni strokovnega socialnega dela v tem smislu. Ni nekega kontinuiranega dela, ki temelji na nekaterih konkretnih ciljih, da se dosežejo socialne kompetence otroka ali karkoli si postavimo za cilj v individualnem načrtu. Pri nas gre res za neko obravnavo vsakega posameznika.	⇒ individualno svetovalno delo
28C	Na našem področju ni ČMC-jev, najbližji je v Zalogu, tako da se ne prekrivamo. Ne vem ali je namen občine, da jih postavi tam kjer nas ni?	⇒ ustanavljanje ČMC-jev kjer ni programov
29C	Je pa kljub vsemu naše delo precej bolj strukturirano.	⇒ strukturiranost programa

PRIMERJAVA Z NEVLADNIMI ORGANIZACIJAMI

30C	Mi pa zagotovo nudimo bolj celostno obravnavo.	⇒ celostna obravnava
31C	Kljub vsemu smo mi ista institucija z različnimi področji storitev, ki jih nudimo. Mi smo samo ena od storitev neke institucije.	⇒ spekter storitev
32C	Meni se zdi ta celostna obravnavo nekaj zelo pomembnega. Ker na ta način bolj poznamo tudi družine.	⇒ poznavanje življenjskega sveta uporabnikov
33C	Mi je pa zelo fajn, da se lahko srečaš na timskih sestankih, da spoznaš otrokove okoliščine in na drugačen način vstopiš v družino. Lažje potem kaj narediš. Ker brez tega, da poznaš ozadje, težko spreminjaš vzorce.	⇒ timska obravnavo

Intervju D

TEŽNJA MINISTRSTVA PO PRESTRUKTURIRANJU PROGRAMOV IN RAZLOGI ZA TO

1D	Dejstvo je, da programi predstavljajo na nek način nadstandardne storitve CSD-jev in da nestandardizirane storitve niso del javnega sektorja.	⇒ nadstandardna storitev CSD-ja
2D	To pa zaradi tega, ker je politika države, da na vseh nivojih ponuja enako storitev vseh CSD-jev.	⇒ poenotenje storitev na nivoju države
3D	... da bi izvajanje te storitve na področju cele države močno preseglo obstoječa sredstva. Medtem, ko če gledaš našo storitev, je te vrste populacija enakomerno razpršena po celi državi, torej bi bilo potrebno tovrstne programe ustanoviti pri vsakem CSD-ju. In ko to preračunaš, vidiš, da so to ogromna sredstva.	⇒ poenotenje storitev na nivoju države
4D	Mi se trudimo, da bi se ustanovila mreža socialnovarstvenih programov, kar bi omogočalo permanentnost ampak v tem trenutku tega še ni in vprašanje je, če bo v novem zakonu o socialnem varstvu oz. v novem nacionalnem programu. Napori so šli v to smer, da bi se uvedla določena stabilnost na to področje ali pa se bo to realiziralo pa še ne vem.	⇒ ustanovitev mreže javnih socialnovarstvenih programov
5D	Dejstvo pa je, da je ta nestabilnost financiranj problem.	⇒ pomanjkanje sredstev
6D	Še posebej v tej krizi, ki je prisotna.	⇒ pomanjkanje sredstev
7D	To pa se zna pojaviti tudi na nivoju države. Kar pa ne vodi k stabilnosti ampak k	⇒ posledica ukinjanja financiranja s strani MDDSZ-ja

sesutju teh programov.

8D	To se definitivno sliši s strani sofinancerjev, predvsem kadra, ki je v stiku z našimi programi in »vrhom«.	⇒ neuradne informacije MDDSZ o prestrukturiranju
9D	Vedno obstaja težnja, da vsak financer prewali večinsko breme financiranja na drugega. Država na lokalno skupnost in lokalna skupnost na državo.	⇒ prenos financiranja
10D	Dejstvo pa je, da se s pomanjkanjem sredstev ukvarjata oba financerja.	⇒ pomanjkanje sredstev

RAZPAD SOCIALNE DRŽAVE

11D	Sam ne bi bil tako črnogled, definitivno pa so to neke dodatne otežene okoliščine za izvajanje teh programov.	⇒ nestrinjanje s tezo
12D	Jaz ne verjamem, da bo prišlo tako daleč, da se bodo ukinjali ti programi...	⇒ ne bo ukinjanja programov
13D	... verjamem pa, da se zna zgoditi, da bodo ti programi delali v še težjih okoliščinah in da bodo v končni fazi posledično lahko obravnavali številčno manj ciljne populacije kot jo obravnavajo v tem trenutku.	⇒ krčenje programov

VPLIV NA RAZVOJ PROGRAMA V PRIHODNOSTI

14D	Predvsem vidim potrebo, da se programi čim bolj standardizirajo, da se postavi neka vizija razvoja teh programov.	⇒ standardizacija programov
15D	Generalno, pa bi bilo seveda dobro, če bi se uredili interesi na področju države.	⇒ ureditev interesov na nivoju države
16D	Oblika se vedno prilagaja glede na razpoložljiva sredstva.	⇒ prilagoditev glede na sredstva

PREDNOSTI, KI IZHAJAJO IZ STATUSA PROGRAMA, DA DELUJE V OKVIRU CENTRA

17D	V prvi vrsti je to pot uporabnika do programa.	⇒ dostop do uporabnikov
18D	Osredotočenost na ciljno populacijo, ki je najpotrebnejša obravnave.	⇒ dostop do uporabnikov
19D	Govorimo torej o direktnem kanalu po katerem pridobimo uporabnike iz institucije.	⇒ dostop do uporabnikov
20D	Po drugi strani, pa je v pragmatičnem smislu, prednost v racionalizaciji; v uporabi infrastrukture...	⇒ uporaba infrastrukture CSD-ja
21D	... kadrov, ki že delujejo na centru, npr. računovodstvu, tajništvu...	⇒ uporaba kadrov CSD-ja
22D	Tako ostajajo sredstva za zaposlitev strokovnih delavcev.	⇒ več sredstev za zaposlitev strokovnih delavcev
23D	Dobro je tudi to, da imamo pri obravnavi na voljo spekter strokovnih delavcev, ki ti pomagajo stvari, ki jih obravnavaš videti iz drugega zornega kota.	⇒ timska obravnava
24D	Suport s strani logistike CSD-ja...	⇒ logistična podpora
25D	...pa tudi nadzor nad izvajanjem programa s strani CSD-ja.	⇒ nadzor programa

POMANJKLJIVOSTI, KI IZHAJAJO IZ STATUSA PROGRAMA, DA DELUJE V OKVIRU CENTRA

26D	Menim da pri nas ne, predvsem zaradi tega ker imamo direktorja, ki razume projektno delo in ne postavlja dodatnih ovir pri realizaciji tega.	⇒ oviranje s strani vodstva
27D	Verjamem pa, da imajo sodelavci drugih CSD-jev težave prav z vodstvom CSD-ja, ki postavlja svoje birokratske ovire za tekoče izvajanje programa.	⇒ oviranje s strani vodstva

SPECIFIKA DELA V PROGRAMU V PRIMERJAVI Z DELOM DRUGIH STROKOVNIH DELAVCEV CSD-JA

28D	Mislim, da predvsem v uporabi različnih veščin pri osvajanju teh sposobnosti...	⇒	uporaba različnih veščin
29D	... in v angažmaju, ki je dosti bolj oseben, neposreden, permanenten in socialno aktiven.	⇒	osebna zavzetost
30D	To se pravi, da vse stvari delamo skupaj z njimi in v navezavi z njimi.	⇒	več stika z uporabniki
31D	Ne zaključimo dela, ko opravimo zahtevano kvoto ur, ne zahtevamo plačilo preko vikenda in nismo striktno vezani na to, kaj nam drugi zagotovijo, da lahko delamo.	⇒	fleksibilni delovni čas
32D	Definitivno je to prostor kjer se mora program prilagajati uporabniku, da je njemu pisan na kožo in da skupaj z uporabnikom najdeš najbolj optimalno pot k njegovi osebnostni rasti.	⇒	načrtovanje dela skupaj z uporabniki

PRIMERJAVA S ČETRTHIMI MLADINSKIMI CENTRI

33D	Dejstvo je, da se programi prekrivajo...	⇒	prekrivanje programov
34D	... po drugi strani pa so pričakovanja do programov popolnoma različna, še posebej s strani sofinancerjev.	⇒	različna pričakovanja do programov
35D	Programi ČMC-jev so namenjeni »zdravi« populaciji...	⇒	uporabniki brez zaznanih težav
36D	... ki nimajo strukturiranega prostega časa in se v njihovih prostorih lahko srečujejo s svojimi vrstniki.	⇒	prostočasne aktivnosti
37D	Dejstvo pa je, da so znotraj programov CSD-jev mladostniki, ki nujno potrebujejo specializirano obravnavo.	⇒	uporabniki z že zaznanimi težavami
38D	Tudi nimajo organigrama, ki bi omogočil tovrstno obravnavo mladostnikov. Niti niso kadrovska niti strokovno opremljeni za to.	⇒	kadrovska in strokovna podhranjenost
39D	Včasih pride tudi do prenapotitve v naše programe...	⇒	prenaportitev
40D	Pri nas obstaja neka vrsta triaže znotraj programov, kdo je bolj in kdo manj potreben pomoči. Definitivno imajo prednost tisti, ki so v bolj akutni fazi in v večji stiski.	⇒	prednostna obravnava glede na akutnost problema
41D	Tam je možnost kvalitetnega preživljanja prostega časa...	⇒	prostočasne aktivnosti
42D	... pri nas pa gre za celostno obravnavo mladostnika.	⇒	celostna obravnava mladostnika

PRIMERJAVA Z NEVLADNIMI ORGANIZACIJAMI

43D	Kot jaz vidim prakso nevladnih organizacij, da grejo od lažjega k lažjem. Da imajo možnost izbirati uporabnike...	⇒	selekcija uporabnikov
44D	... posledično obravnavati uporabnike, ki so manj rizični in ne obravnavati tistih, ki so bolj rizični.	⇒	selekcija uporabnikov
45D	Medtem ko CSD-ji, do te selekcije uporabnikov načeloma ne pridejo ampak se obravnava tiste, ki so najbolj potrebni. Ker je v interesu strokovnih delavcev centra, da čim bolj poskrbijo za rizično populacijo.	⇒	selekcija uporabnikov
46D	Medtem ko so nevladne organizacije podvržene standardom in normativom s strani financerja, ne opravljajo pa te selekcije glede na potrebe oz. težavnosti situacije uporabnika.	⇒	obrnava glede na težavnosti situacije uporabnika
47D	To napotovanje uporabnikov iz programa v program je zelo problematično. Veliko organizacij si podaja »težje primere«, zadrži pa tiste, ki dejansko ne potrebujejo neke posebne obravnave...	⇒	»podajanje« uporabnikov
48D	V naših programih pa je prednostna obravnava naravnana glede na težavnost primera in glede na nujnost obravnave, ne pa na število obravnavanih. To je prvi in osnovni razlog tovrstne izvedbe programa v okviru CSD-ja.	⇒	prednostna obravnava glede na težavnost situacije uporabnika

KODIRANJE

RELEVANTNE IZJAVE		POJMI	KATEGORIJE
1A	Na pobudo Ferlan Isteničeve je bil pred časom organiziran posvet... namenjen osveščanju ljudi, širše javnosti in organizacij, da je potrebno, da ti programi ostanejo v okviru CSD-jev. Na njem sem dobila informacijo oz. zagotovilo s strani Isteničeve, da bodo to tudi preučili...	posvet MDDSZ	aktivnosti MDDSZ
2A	... in delali na tem, da bi bili ti programi v javni mreži socialnovarstvenih programov. Da bi obstajala javna mreža teh socialnovarstvenih programov in da bi bilo to v okviru CSD-jev...	ustanovitev mreže javnih socialnovarstvenih programov	aktivnosti MDDSZ
3A	Uradnih informacij o prestrukturiranju programov v okviru CSD-jev zaenkrat še nisem dobila.	brez uradnih informacij o prestrukturiranju	informacije s strani MDDSZ
4A	Takrat sem razumela, da so uvideli potrebo po teh programih in da bi bilo nesmiselno prestrukturirati jih v nevladne organizacije. Tudi Isteničeva je videla, da obstaja velika povezava med CSD-jem in programi, kajti mi dobivamo naše uporabnike od tam.	uvid MDDSZ v nesmiselnost prestrukturiranja	informacije s strani MDDSZ
1B	Tudi nam je bilo na posvetu, ki ga je novembra 2011 organizirala Socialna zbornica Slovenije, povedano podobno, da naj bi v prihodnosti programi počasi prešli na nevladne organizacije.	uradne informacije MDDSZ o prestrukturiranju	informacije s strani MDDSZ
2B	Najnovejšo informacijo pa smo s strani ga. Ferlan Istenič dobili 23. 1. 2012, ko smo imeli informativno srečanje pred prijavo na razpis MDDSZ-ja, da se ta sprememba predvideva že za januar 2013.	uradne informacije MDDSZ o prestrukturiranju	informacije s strani MDDSZ
3B	Ne vem ali je to točno ampak se resno razmišlja o tem. Predstavniki programov smo bili opozorjeni naj razmišljamo o tem in se povezujemo z lokalno skupnostjo.	uradne informacije MDDSZ o prestrukturiranju	informacije s strani MDDSZ
4B	Tudi v okviru sestankov društva PPMS je bilo izpostavljeno, da bi bilo dobro, če bi organizirali izobraževanje na temo »kako se ustanovi društvo, zavod...«, prav zaradi tega, ker se je odprl predlog, ker se načrtuje sprememba v financiranju.	izobraževanje na temo ustanovitve društva, zavoda...	aktivnosti programov
5B	Mogoče je eden od razlogov zmanjševanje sredstev...	pomanjkanje sredstev	financiranje
6B	... negativna gospodarska rast, napoved za naprej...	pomanjkanje sredstev	financiranje
7B	Z novim Zakonom o socialnovarstveni dejavnosti in Nacionalnim programom socialnega varstva se bodo mogoče zgodile spremembe v tej smeri. Ker se načrtuje mreža izvajalcev, obseg, vsebina, kdo, kaj zakaj...	ustanovitev mreže javnih socialnovarstvenih programov	aktivnosti MDDSZ
8B	Breme financiranja bo bolj preneseno na MOL oz. občine nasploh.	prenos financiranja na lokalne skupnosti	financiranje
1C	Uradno nikoli...	brez uradnih informacij o prestrukturiranju	informacije s strani MDDSZ
2C	... se pa je nekaj govorilo v tej smeri...	neuradne informacije o prestrukturiranju	informacije s strani MDDSZ
3C	To je tudi eden od razlogov, da smo ustanovili Društvo SPM – Društvo za razvoj skupnostnih programov za mlade, ki povezuje programe našega centra.	ustanovitev društva SPM	aktivnosti programov
4C	Naš program je vključen v večletno financiranje s strani ministrstva in z njihove strani ni bilo konkretnih pobud za to.	brez uradnih informacij o prestrukturiranju	informacije s strani MDDSZ
5C	MOL pa s krčenjem sredstev nakazuje kakšen namen ima z nami.	MOL teži k ukinjanju programov	aktivnosti MOL-a
6C	Za nas je ministrstvo bolj stabilen financer.	MDDSZ stabilen financer	financiranje

7C	... dejstvo pa je tudi, da so takšni programi dodatna storitev CSD-ja.	nadstandardna storitev CSD-ja	financiranje
1D	Dejstvo je, da programi predstavljajo na nek način nadstandardne storitve CSD-jev in da nestandardizirane storitve niso del javnega sektorja.	nadstandardna storitev CSD-ja	financiranje
2D	To pa zaradi tega, ker je politika države, da na vseh nivojih ponuja enako storitev vseh CSD-jev.	poenotenje storitev na nivoju države	aktivnosti MDDSZ
3D	... da bi izvajanje te storitve na področju cele države močno preseglo obstoječa sredstva. Medtem, ko če gledaš našo storitev, je te vrste populacija enakomerno razpršena po celi državi, torej bi bilo potrebno tovrstne programe ustanoviti pri vsakem CSD-ju. In ko to preračunaš, vidiš, da so to ogromna sredstva.	poenotenje storitev na nivoju države	aktivnosti MDDSZ
4D	Mi se trudimo, da bi se ustanovila mreža socialnovarstvenih programov, kar bi omogočalo permanentnost ampak v tem trenutku tega še ni in vprašanje je, če bo v novem zakonu o socialnem varstvu oz. v novem nacionalnem programu. Napori so šli v to smer, da bi se uvedla določena stabilnost na to področje ali pa se bo to realiziralo pa še ne vem.	ustanovitev mreže javnih socialnovarstvenih programov	aktivnosti MDDSZ
5D	Dejstvo pa je, da je ta nestabilnost financerjev problem.	pomanjkanje sredstev	financiranje
6D	Še posebej v tej krizi, ki je prisotna.	pomanjkanje sredstev	financiranje
7D	To pa se zna pojaviti tudi na nivoju države. Kar pa ne vodi k stabilnosti ampak k sesutju teh programov.	posledica ukinjanja financiranja s strani MDDSZ-ja	financiranje
8D	To se definitivno sliši s strani sofinancerjev, predvsem kadra, ki je v stiku z našimi programi in »vrhom«.	neuradne informacije o prestrukturiranju	informacije s strani MDDSZ
9D	Vedno obstaja težnja, da vsak financer prevale večinsko breme financiranja na drugega. Država na lokalno skupnost in lokalna skupnost na državo.	prenos financiranja	financiranje
10D	Dejstvo pa je, da se s pomanjkanjem sredstev ukvarjata oba financerja.	pomanjkanje sredstev	financiranje
9B	Mislím, da je to pretirana trditev. Ker dejansko država ne ukinja programov, še vedno bo financirala preventivno ampak bo mogoče le prestrukturirala to, na nek način.	ne bo ukinjanja programov	ukinjanje programov iz javnega sektorja
10B	S to tezo se jaz ne bi strinjala.	nestrinjanje s tezo	razpad socialne države
8C	Ne, ta trditev se mi zdi pretirana, saj verjamem, da bodo ti programi še naprej financirani...	ne bo ukinjanja programov	ukinjanje programov iz javnega sektorja
11D	Sam ne bi bil tako črnogled, definitivno pa so to neke dodatne otežene okoliščine za izvajanje teh programov.	nestrinjanje s tezo	razpad socialne države
12D	Jaz ne verjamem, da bo prišlo tako daleč, da se bodo ukinjali ti programi...	ne bo ukinjanja programov	ukinjanje programov iz javnega sektorja
13D	... verjamem pa, da se zna zgoditi, da bodo ti programi delali v še težjih okoliščinah in da bodo v končni fazi posledično lahko obravnavali številčno manj ciljne populacije kot jo obravnavajo v tem trenutku.	krčenje programov	ukinjanje programov iz javnega sektorja
5A	V preteklosti smo že razmišljali, ko so obstajali ti strahovi, da se bomo morali prestrukturirati ampak zaenkrat imamo program financiran do leta 2013, potem pa se bomo morda morali drugače organizirati.	reorganizacija	zahteva po prestrukturiranju v prihodnosti
6A	Potem bi pač razmišljali o drugih opcijah, bi se poskušali prilagoditi.	reorganizacija	zahteva po prestrukturiranju v prihodnosti
7A	Na vsak način pa ne bi šli v ukinitev programa zato ker imamo precej uporabnikov, so potrebe za to...	ne bo ukinjanja programa	zahteva po prestrukturiranju v prihodnosti
11B	Mi se bomo osredotočili na tisto, kar bomo lahko povezali z našo dejavnostjo. Kot redna socialnovarstvena storitev, socialna preventiva.	redna dejavnost CSD-ja	zahteva po prestrukturiranju v prihodnosti

12B	Če pa bi dobili nov prostor, da bi center lahko peljal program v obliki dnevnega centra, da bi ga lahko razširili, da bi imeli ustrezno lokacijo in pogoje, potem bi pa mogoče tudi razmislili o ustanovitvi društva...	reorganizacija	zahteva po prestrukturiranju v prihodnosti
9C	Kot sem že omenila, smo pripravljeni tudi na to opcijo.	Društvo SPM	aktivnosti v preteklosti za prihodnost
10C	Takrat bi se pač prilagodili in delovali naprej zgolj v okviru društva SPM.	Društvo SPM	aktivnosti v preteklosti za prihodnost
14D	Predvsem vidim potrebo, da se programi čim bolj standardizirajo, da se postavi neka vizija razvoja teh programov.	standardizacija programov	spremembe na nacionalnem nivoju
15D	Generalno, pa bi bilo seveda dobro, če bi se uredili interesi na področju države.	ureditev interesov	spremembe na nacionalnem nivoju
16D	Oblika se vedno prilagaja glede na razpoložljiva sredstva.	prilagoditev glede na sredstva	zahteva po prestrukturiranju v prihodnosti
8A	Prednost je predvsem v tej ciljni populaciji, kajti mi dobivamo otroke, ki imajo že težave oz. tudi njihove družine.	dostop do uporabnikov	pot uporabnikov do programa
9A	Sodelujemo s CSD-ji, s strokovnimi delavci s področja mladostnikov, denarne socialne pomoči, rejništva in z ostalih področij.	sodelovanje s strokovnimi delavci CSD-ja	celostna obravnava
10A	Ti nam otroke napotujejo preko družin in svetovalne službe.	dostop do uporabnikov	pot uporabnikov do programa
11A	Prednost je torej v tem, da socialni delavci informirajo in napotujejo družine v naš program.	dostop do uporabnikov	pot uporabnikov do programa
12A	Otroka spremljamo, timsko sodelujemo tako s CSD-jem, s šolo, s svetovalnim centrom za otroke, če je tam obravnavan. Spremljanje tega otroka je lažje.	timsko obravnava	celostna obravnava
13A	Druga stvar je strokovno delo samih mentorjev oz. strokovnih delavcev.	strokovna usposobljenost kadra	celostna obravnava
14A	Na CSD-ju imamo organizirano tudi supervizijo, smo v stiku z ostalimi strokovni delavci CSD-ja, gre torej za večjo povezanost...	sodelovanje s strokovnimi delavci CSD-ja	celostna obravnava
15A	Glede tega pa obveščamo tudi delavec, ki obravnavajo na CSD-ju družino, lahko tudi zahtevajo poročilo o sodelovanju v MSV-ju. Mi smo kot neka njihova storitev.	transparentnost	celostna obravnava
16A	Prednost je tudi ta, kar si kot nevladna organizacija nikoli ne bi mogli privoščiti, da nam center založi sredstva za plačo, ko čakamo rezultate razpisov.	zaganjanje sredstev za plače	racionalizacija
13B	Zelo dobro se sodeluje, ker ti otroci, ki so pri nas vključeni, so večinoma obravnavani na družinski svetovalnici.	sodelovanje s strokovnimi delavci CSD-ja	celostna obravnava
14B	In ne samo, da otroci rabijo suport, rabi ga tudi družina in to je potem neka taka celostna pomoč.	podpora vsem družinskim članom	celostna obravnava
15B	Tako da smo mi zelo vpeti v njihove probleme, zelo dobro jih poznamo in to se mi zdi super.	transparentnost	celostna obravnava
16B	Otroci imajo učno pomoč, prostovoljca, hodijo na delavnice. Mi se tudi vključujemo s pomočjo storitve družini za dom, v družino. Se mi zdi to precej bolj celostno. To je nekje prednost, da je program pod CSD-jem.	podpora vsem družinskim članom	celostna obravnava
11C	Absolutno že samo to, da smo v središču informacij...	sodelovanje s strokovnimi delavci CSD-ja	celostna obravnava
12C	V bistvu smo lahko dosti bolj povezani in lahko bolje delujemo. Ni tega skakanja med organizacijami...	sodelovanje s strokovnimi delavci CSD-ja	celostna obravnava

13C	... pa hkrati tudi manipuliranja. Naši uporabniki to precej obvladajo. Gre npr. za stvari, ki se jih dogovorijo na oddelku za mladoletnike, ki naj bi se jih držali. In če mi ne bi teh informacij vsakodnevno preverjali, bi nam hitro povedali, da to ni res, da se niso tako dogovorili. Mi pa tako vzamemo telefon in pokličemo sodelavce, ki nam povedo drugačno zgodbo. In na tak način je zelo pomembno, da smo povezani med seboj.	transparentnost	celostna obravnava
14C	Uporabljamo pa tudi infrastrukturo CSD-ja. To pomeni, da ko potrebujemo nov računalnik, se da kdaj dogovoriti, da nam dajo kakega, ki ga ne potrebujejo več.	uporaba infrastrukture CSD-ja	racionalizacija
15C	Plus računovodstvo in ostale stvari.	uporaba kadrov CSD-ja	racionalizacija
16C	Enkrat mesečno imamo tudi supervizijo kjer kak od naših skupnih primerov »pristane na mizi«.	sodelovanje s strokovnimi delavci CSD-ja	celostna obravnava
17C	To pomeni, da nas mora npr. CSD zalagati s sredstvi za naše plače in je to možno.	zalaganje sredstev za plače	racionalizacija
17D	V prvi vrsti je to pot uporabnika do programa.	dostop do uporabnikov	pot uporabnikov do programa
18D	Osredotočenost na ciljno populacijo, ki je najpotrebnejša obravnave.	dostop do uporabnikov	pot uporabnikov do programa
19D	Govorimo torej o direktnem kanalu po katerem pridobimo uporabnike iz inštitucije.	dostop do uporabnikov	pot uporabnikov do programa
20D	Po drugi strani, pa je v pragmatičnem smislu, prednost v racionalizaciji; v uporabi infrastrukture...	uporaba infrastrukture CSD-ja	racionalizacija
21D	... kadrov, ki že delujejo na centru, npr. računovodstvu, tajništvu...	uporaba kadrov CSD-ja	racionalizacija
22D	Tako ostajajo sredstva za zaposlitev strokovnih delavcev.	več sredstev za zaposlitev strokovnih delavcev	racionalizacija
23D	Dobro je tudi to, da imamo pri obravnavi na voljo spekter strokovnih delavcev, ki ti pomagajo stvari, ki jih obravnavaš videti iz drugega zornega kota.	timska obravnava	celostna obravnava
24D	Suport s strani logistike CSD-ja...	logistična podpora	racionalizacija
25D	... pa tudi nadzor nad izvajanjem programa s strani CSD-ja.	nadzor programa	vpliv na izvajanje programa
17A	Pomanjkljivost bi videla v tem, da se kot program CSD-ja ne moremo prijavljati na razpise namenjenim nevladnim organizacijam. Velikokrat si omenjen, saj obstaja cel kup fundacij, tudi preko tujine, iz evropskih skladov, saj je veliko razpisov namenjenih samo nevladnim organizacijam.	omejenost pri pridobivanju sredstev	ovire
17B	Kakšnega posebnega minusa ne vidim. Mogoče samo to... S kakšnimi našimi uporabniki imamo takšno izkušnjo, recimo s temi otroci, ki jih poskušamo vključiti preko šolskih svetovalnih služb, da imamo negativni prizvok, zaradi naših javnih pooblastil. In se starši bojijo, da jih bodo sedaj na centru vzeli pod drobnogled, obstaja ta strah.	nezaupanje do institucije	ovire
18C	V tem smislu mogoče, da smo zelo vezani na poslovanje CSD-ja.	odvisnost od poslovanja CSD-ja	ovire
26D	Menim da pri nas ne, predvsem zaradi tega ker imamo direktorja, ki razume projektno delo in ne postavlja dodatnih ovir pri realizaciji tega.	oviranje s strani vodstva CSD-ja	ovire
27D	Verjamem pa, da imajo sodelavci drugih CSD-jev težave prav z vodstvom CSD-ja, ki postavlja svoje birokratske ovire za tekoče izvajanje programa.	oviranje s strani vodstva CSD-ja	ovire
18A	Tukaj je delo večji izziv. Tukaj direktno delaš z otroki in mladostniki...	več stika z uporabniki	delovni odnos
19A	... mi smo neke vrste storitev oni pa delajo na podlagi javnih pooblastil, kar se na podlagi teh mora narediti.	omejitev z javnimi pooblastili	vsebina dela

20A	Oni se ukvarjajo npr. z odvzemom, ali z namestitvijo v zavod. Potem delajo s starši in otroki, ti dve vlogi pa se izključujeta. Ti ne moreš imeti enakega odnosa s starši in otroki, saj ti nameščaš njihovega otroka v zavod. Ne moreš z njimi v redu delati, ker smatraš, da ga zanemarjajo.	dvojnost vloge	delovni odnos
21A	Pri mladoletnikih so strokovni delavci v vlogi »upravnih« delavcev, delavcev, ki odločajo, ne pa svetujejo.	svetovanje namesto odločanja	vsebina dela
22A	Če mi npr. opazamo pri otroku zanemarjenost, to sporočimo naprej na CSD ali policiji in ne odločamo o tem. S tem ustvarjamo boljši odnos z uporabniki.	večja stopnja zaupanja s strani uporabnikov	delovni odnos
23A	Pri našem delu vidiš rezultate, na CSD-ju pa delavec ne opazi rezultatov tako hitro, kot mi.	vidnejši rezultati dela	vsebina dela
18B	Mi uporabljamo sodobne metode socialnega dela, dela z lokalno skupnostjo in skupino.	delo s skupnostjo in delo s skupino	metode dela
19B	Več je priložnosti. Na drugih področjih so kolegi vpeti v javna pooblastila in zakonskimi določbami, ki omejujejo njihovo delo.	omejitev z javnimi pooblastili	vsebina dela
19C	Zelo. Predvsem v tem, da si sami kreiramo svoje delo. Mi smo sicer zavezani k določenim standardom in normativom, ki jih imamo preko razpisov jasno postavljene. Kako jih bomo dosegali pa je naša možnost, ki si jo sami postavljamo.	kreativnost	organizacija in način dela
20C	Naši otroci niso prav zelo navdušeni nad delavnicami, treningi socialnih veščin in drugimi formaliziranimi aktivnostmi. To jih zelo ubija.	improvizacija	organizacija in način dela
21C	Tako da je potrebno precej improvizacije. Velika razlika je tudi to, da delamo v najboljšem primeru do petih, velikokrat tudi ob večerih, ko gremo v kino, gledališče ali še kam, da delamo vikende, ko so tabori, izleti, delovne akcije in skupnostne akcije.	fleksibilni delovni čas	organizacija in način dela
22C	Prav tako imamo na nek način precej različne populacije...	različne populacije	vsebina dela
23C	...in cilje... Nekdo, ki dela na DSP-ju oz. na tem novem zakonu (ZUJPS, op. a.) sigurno nima enakih ciljev kot mi, z našimi uporabniki.	različni cilji	vsebina dela
24C	Zagotovo pa imamo tudi precej drugačne metode. Vse stvari, ki jih delamo, delamo preko konkretnih dejavnosti.	konkretna dejavnosti kot metoda dela	metode dela
28D	Mislim, da predvsem v uporabi različnih veščin pri osvajanju teh sposobnosti...	uporaba različnih veščin	vsebina dela
29D	... in v angažmaju, ki je dosti bolj osebni, neposreden, permanenten in socialno aktiven.	osebna zavzetost	vsebina dela
30D	To se pravi, da vse stvari delamo skupaj z njimi in v navezavi z njimi.	več stika z uporabniki	delovni odnos
31D	Ne zaključimo dela, ko opravimo zahtevano kvoto ur, ne zahtevamo plačila preko vikenda in nismo striktno vezani na to, kaj nam drugi zagotovijo, da lahko delamo.	fleksibilni delovni čas	organizacija in način dela
32D	Definitivno je to prostor kjer se mora program prilagajati uporabniku, da je njemu pisan na kožo in da skupaj z uporabnikom najdeš najbolj optimalno pot k njegovi osebnostni rasti.	načrtovanje programa skupaj z uporabniki	vsebina dela
24A	Programi pa se prekrivajo do določene mere, kajti mi pokrivamo otroke z že znanimi težavami, medtem ko ČMC-ji, kot jaz razumem, sprejemajo vse.	uporabniki z že zaznamanimi težavami	ciljna populacija
25A	In program ni tako strukturiran kot pri nas...	strukturiranost programa	organiziranost programa
26A	... ni strokovnega individualnega dela...ni individualnega svetovalnega dela.	individualno svetovalno delo	usmerjenost programa

27A	...tam imajo več različnih prostočasnih aktivnosti.	prostočasne aktivnosti	usmerjenost programa
28A	...vključujejo pa širšo populacijo.	širša ciljna populacija	ciljna populacija
29A	Tako ali tako pa oni niso namenjeni otrokom z že zaznanimi težavami.	uporabniki z že zaznanimi težavami	ciljna populacija
20B	Kot si ugotovila, je MOL v zadnjih letih, če govoriva za Ljubljano, ustanovil Javni zavod mladi zmaji in širijo mrežo mladinskih centrov, ki je zelo sorodna našim mladinskih programom in mogoče je to tudi povezano s tem.	nadomeščanje programov s ČMC-ji	interes financerjev
21B	Po drugi strani, pa so naši otroci nekoliko mlajši (osnovnošolci, do 14. leta), njihova ciljna skupina pa so nekoliko starejši otroci, od 10. leta pa tja do 18., 20. leta.	mlajši uporabniki	ciljna populacija
22B	Mogoče je tudi to, da naj bi MOL pokrtil Ljubljano s ČMC-ji in je to to.	nadomeščanje programov s ČMC-ji	interes financerjev
25C	Po našem mnenju se naši programi precej razlikujejo. Oni so odprti za vse otroke, ki pridejo.	širša ciljna populacija	ciljna populacija
26C	To so neke prostočasne dejavnosti, ki jih organizirajo in so zelo fajn.	prostočasne aktivnosti	usmerjenost programa
27C	Tam ni strokovnega socialnega dela v tem smislu. Ni nekega kontinuiranega dela, ki temelji na nekih konkretnih ciljih, da se dosežejo socialne kompetence otroka ali karkoli si postavimo za cilj v individualnem načrtu. Pri nas gre res za neko obravnavo vsakega posameznika.	individualno svetovalno delo	usmerjenost programa
28C	Na našem področju ni ČMC-jev, najbližji je v Zalogu, tako da se ne prekrivamo. Ne vem ali je namen občine, da jih postavi tam kjer nas ni?	ustanavljanje ČMC-jev kjer ni programov	interes financerjev
29C	Je pa kljub vsemu naše delo precej bolj strukturirano.	strukturiranost programa	organiziranost programa
33D	Dejstvo je, da se programi prekrivajo...	prekrivanje programov	povezanost programov in ČMC-jev
34D	... po drugi strani pa so pričakovanja do programov popolnoma različna, še posebej s strani sofinancerjev.	različna pričakovanja do programov	interes financerjev
35D	Programi ČMC-jev so namenjeni »zdravi« populaciji...	uporabniki brez zaznanih težav	ciljna populacija
36D	... ki nimajo strukturiranega prostega časa in se v njihovih prostorih lahko srečujejo s svojimi vrstniki.	prostočasne aktivnosti	usmerjenost programa
37D	Dejstvo pa je, da so znotraj programov CSD-jev mladostniki, ki nujno potrebujejo specializirano obravnavo.	uporabniki z že zaznanimi težavami	ciljna populacija
38D	Tudi nimajo organigrama, ki bi omogočil tovrstno obravnavo mladostnikov. Niti niso kadrovske niti strokovno opremljeni za to.	kadrovska in strokovna podhranjenost	usmerjenost programa
39D	Včasih pride tudi do prenapolitve v naše programe...	prenapelitev	povezanost programov in ČMC-jev
40D	Pri nas obstaja neka vrsta triaže znotraj programov, kdo je bolj in kdo manj potreben pomoči. Definitivno imajo prednost tisti, ki so v bolj akutni fazi in v večji stiski.	prednostna obravnava glede na akutnost problema	usmerjenost programa
41D	Tam je možnost kvalitetnega preživljanja prostega časa...	prostočasne aktivnosti	usmerjenost programa
42D	... pri nas pa gre za celostno obravnavo mladostnika.	celostna obravnava mladostnika	usmerjenost programa
30A	Kot sem že omenila je naša prednost, v odnosu na nevladne organizacije to, da mi dobivamo uporabnike preko CSD-ja...	napotitev uporabnikov preko CSD-ja	vključevanje uporabnikov v program
31A	... druga stvar pa so sredstva, ki nam jih lahko založi CSD.	zlaganje sredstev s strani CSD-ja	finančna podpora CSD-ja
32A	Poleg omenjenega pa bi izpostavila še strokovno socialno delo, ki vključuje individualno učno pomoč in svetovalno delo.	individualno svetovalno delo	celostna obravnava

23B	Kot sem že prej omenila, se pri nas v obravnavo vključujejo različni profili, npr. naša (s strani CSD-ja, op. a.) psihologinja.	timska obravnavava	celostna obravnavava
24B	Boljša strokovna podpora, bi rekla.	timska obravnavava	celostna obravnavava
25B	Problematico lahko obravnavamo timsko. Npr. jaz kot vodja programa, če se pojavi kakšna stvar, lahko s kolegi predebatiram. Nosilec primera dobro pozna družino in tukaj se da dobro sodelovati.	timska obravnavava	celostna obravnavava
26B	Predstavljam si, da v nevladnih organizacijah otroke privabijo, potem pa ne vem kako delajo z družino.	delo z družino	celostna obravnavava
27B	Prednost mladinskih centrov je, da imajo ti kvalitetne prostore, kjer se mladostniki zadržujejo. Nek prostor, ki ga vzamejo za svojega, namesto da se potikajo okrog. To pa ne vem, če lahko vsi programi CSD-jev tako dobro zagotavljajo.	primernost prostorov za druženje	prednosti nevladnih organizacij
30C	Mi pa zagotovo nudimo bolj celostno obravnavo.	celostna obravnavava	celostna obravnavava
31C	Kljub vsemu smo mi ista inštitucija z različnimi področji storitev, ki jih nudimo. Mi smo samo ena od storitev neke inštitucije.	spekter storitev	celostna obravnavava
32C	Meni se zdi ta celostna obravnavava nekaj zelo pomembnega. Ker na ta način bolj poznamo tudi družine.	poznavanje življenjskega sveta uporabnikov	celostna obravnavava
33C	Mi je pa zelo fajn, da se lahko srečaš na timskih sestankih, da spoznaš otrokove okoliščine in na drugačen način vstopiš v družino. Lažje potem kaj narediš. Ker brez tega, da poznaš ozadje, težko spreminjaš vzorce.	timska obravnavava	celostna obravnavava
43D	Kot jaz vidim prakso nevladnih organizacij, da grejo od lažjega k lažjem. Da imajo možnost izbirati uporabnike...	selekcija uporabnikov	vključevanje uporabnikov v program
44D	... posledično obravnavati uporabnike, ki so manj rizični in ne obravnavati tistih, ki so bolj rizični.	selekcija uporabnikov	vključevanje uporabnikov v program
45D	Medtem ko CSD-ji, do te selekcije uporabnikov načeloma ne pridejo ampak se obravnavata tiste, ki so najbolj potrebni. Ker je v interesu strokovnih delavcev centra, da čim bolj poskrbijo za rizično populacijo.	selekcija uporabnikov	vključevanje uporabnikov v program
46D	Medtem ko so nevladne organizacije podvržene standardom in normativom s strani financerja, ne opravljajo pa te selekcije glede na potrebe oz. težavnosti situacije uporabnika.	obravnavava glede na težavnost situacije uporabnika	vključevanje uporabnikov v program
47D	To napotovanje uporabnikov iz programa v program je zelo problematično. Veliko organizacij si podaja »težje primere«, zadrži pa tiste, ki dejansko ne potrebujejo neke posebne obravnave...	»podajanje« uporabnikov	vključevanje uporabnikov v program
48D	V naših programih pa je prednostna obravnavava naravnana glede na težavnost primera in glede na nujnost obravnave, ne pa na število obravnavanih. To je prvi in osnovni razlog tovrstne izvedbe programa v okviru CSD-ja.	obravnavava glede na težavnost situacije uporabnika	vključevanje uporabnikov v program

RAZVRŠČANJE V KATEGORIJE

Težnja ministrstva po prestrukturiranju in razlogi za to

AKTIVNOSTI MDDSZ

Posvet MDDSZ

1A) Na pobudo Ferlan Isteničeve je bil pred časom organiziran posvet... namenjen osveščanju ljudi, širše javnosti in organizacij, da je potrebno, da ti programi ostanejo v okviru CSD-jev. Na njem sem dobila informacijo oz. zagotovilo s strani Isteničeve, da bodo to tudi preučili...

Ustanovitev mreže javnih socialnovarstvenih programov

2A) ... in delali na tem, da bi bili ti programi v javni mreži socialnovarstvenih programov. Da bi obstajala javna mreža teh socialnovarstvenih programov in da bi bilo to v okviru CSD-jev...

7B) Z novim Zakonom o socialnovarstveni dejavnosti in Nacionalnim programom socialnega varstva se bodo mogoče zgodile spremembe v tej smeri. Ker se načrtuje mreža izvajalcev, obseg, vsebina, kdo, kaj zakaj...

4D) Mi se trudimo, da bi se ustanovila mreža socialnovarstvenih programov, kar bi omogočalo permanentnost ampak v tem trenutku tega še ni in vprašanje je, če bo v novem zakonu o socialnem varstvu oz. v novem nacionalnem programu. Navori so šli v to smer, da bi se uvedla določena stabilnost na to področje ali pa se bo to realiziralo pa še ne vem.

Poenotenje storitev na nivoju države

2D) To pa zaradi tega, ker je politika države, da na vseh nivojih ponuja enako storitev vseh CSD-jev.

3D) ... da bi izvajanje te storitve na področju cele države močno preseglo obstoječa sredstva. Medtem, ko če gledaš našo storitev, je te vrste populacija enakomerno razpršena po celi državi, torej bi bilo potrebno tovrstne programe ustanoviti pri vsakem CSD-ju. In ko to preračunaš, vidiš, da so to ogromna sredstva.

INFORMACIJE S STRANI MDDSZ

Brez uradnih informacij o prestrukturiranju

3A) Informacij o prestrukturiranju programov v okviru CSD-jev zaenkrat še nisem dobila.

1C) Uradno nikoli...

4C) Naš program je vključen v večletno financiranje s strani ministrstva in z njihove strani ni bilo konkretnih pobud za to.

Uvid MDDSZ v nesmiselnost prestrukturiranja

4A) Takrat sem razumela, da so uvideli potrebo po teh programih in da bi bilo nesmiselno prestrukturirati jih v nevladne organizacije. Tudi Isteničeva je videla, da obstaja velika povezava med CSD-jem in programi, kajti mi dobivamo naše uporabnike od tam.

Uradne informacije MDDSZ o prestrukturiranju

1B) Tudi nam je bilo na posvetu, ki ga je novembra 2011 organizirala Socialna zbornica Slovenije, povedano podobno, da naj bi v prihodnosti programi počasi prešli na nevladne organizacije.

2B) Najnovejšo informacijo pa smo s strani ga. Ferlan Istenič dobili 23. 1. 2012, ko smo imeli informativno srečanje pred prijavo na razpis MDDSZ-ja, da se ta sprememba predvideva že za januar 2013.

3B) Ne vem ali je to točno ampak se resno razmišlja o tem. Predstavniki programov smo bili opozorjeni naj razmišljamo o tem in se povežemo z lokalno skupnostjo.

Neuradne informacije MDDSZ o prestrukturiranju

2C) ... se pa je nekaj govorilo v tej smeri...

8D) To se definitivno sliši s strani sofinancerjev, predvsem kadra, ki je v stiku z našimi programi in »vrhom«.

AKTIVNOSTI PROGRAMOV

Izobraževanje na temo ustanovitve društva, zavoda...

4B) Tudi v okviru sestankov društva PPMS je bilo izpostavljeno, da bi bilo dobro, če bi organizirali izobraževanje na temo »kako se ustanovi društvo, zavod...«, prav zaradi tega, ker se je odprl predlog, ker se načrtuje sprememba v financiranju.

Ustanovitev društva SPM

3C) To je tudi eden od razlogov, da smo ustanovili Društvo SPM – Društvo za razvoj skupnostnih programov za mlade, ki povezuje programe našega centra.

FINANCIRANJE

Pomanjkanje sredstev

5B) Mogoče je eden od razlogov zmanjševanje sredstev...

6B) ... negativna gospodarska rast, napoved za naprej...

5D) Dejstvo pa je, da je ta nestabilnost financerjev problem.

6D) Še posebej v tej krizi, ki je prisotna.

10D) Dejstvo pa je, da se s pomanjkanjem sredstev ukvarjata oba financerja.

Prenos financiranja

8B) Breme financiranja bo bolj preneseno na MOL oz. občine nasploh.

9D) Vedno obstaja težnja, da vsak financer prevali večinsko breme financiranja na druga. Država na lokalno skupnost in lokalna skupnost na državo.

MDDSZ stabilen financer

6C) Za nas je ministrstvo bolj stabilen financer.

Nadstandardna storitev CSD-ja

7C) ... dejstvo pa je tudi, da so takšni programi dodatna storitev CSD-ja.

1D) Dejstvo je, da programi predstavljajo na nek način nadstandardne storitve CSD-jev in da nestandardizirane storitve niso del javnega sektorja.

Posledica ukinjanja financiranja s strani MDDSZ

7D) To pa se zna pojaviti tudi na nivoju države. Kar pa ne vodi k stabilnosti ampak k sesutju teh programov.

AKTIVNOSTI MOL-A

MOL teži k ukinjanju programov

5C) MOL pa s krčenjem sredstev nakazuje kakšen namen ima z nami.

Razpad socialne države

UKINJANJE PROGRAMOV IZ JAVNEGA SEKTORJA

Ne bo ukinjanja programov

9B) Mislim, da je to pretirana trditev. Ker dejansko država ne ukinja programov, še vedno bo financirala preventivno ampak bo mogoče le prestrukturirala to, na nek način.

8C) Ne, ta trditev se mi zdi pretirana, saj verjamem, da bodo ti programi še naprej financirani...

12D) Jaz ne verjamem, da bo prišlo tako daleč, da se bodo ukinjali ti programi...

Krčenje programov

13D) ... verjamem pa, da se zna zgoditi, da bodo ti programi delali v še težjih okoliščinah in da bodo v končni fazi posledično lahko obravnavali številčno manj ciljne populacije kot jo obravnavajo v tem trenutku.

RAZPAD SOCIALNE DRŽAVE

Nestrinjanje s tezo

10B) S to tezo se jaz ne bi strinjala.

11D) Sam ne bi bil tako črnogled, definitivno pa so to neke dodatne otežene okoliščine za izvajanje teh programov.

Vpliv na razvoj programa v prihodnosti

ZAHTEVA PO PRESTRUKTURIRANJU V PRIHODNOSTI

Reorganizacija

5A) V preteklosti smo že razmišljali, ko so obstajali ti strahovi, da se bomo morali prestrukturirati ampak zaenkrat imamo program financiran do leta 2013, potem pa se bomo morda morali drugače organizirati.

6A) Potem bi pač razmišljali o drugih opcijah, bi se poskušali prilagoditi.

12B) Če pa bi dobili nov prostor, da bi center lahko peljal program v obliki dnevnega centra, da bi ga lahko razširili, da bi imeli ustrezno lokacijo in pogoje, potem bi pa mogoče tudi razmislili o ustanovitvi društva...

Ne bo ukinjanja programa

7A) Na vsak način pa ne bi šli v ukinitve programa zato ker imamo precej uporabnikov, so potrebe za to...

Redna dejavnost CSD-ja

11B) Mi se bomo osredotočili na tisto, kar bomo lahko povezali z našo dejavnostjo. Kot redna socialnovarstvena storitev, socialna preventiva.

Prilagoditev glede na sredstva

16D) Oblika se vedno prilagaja glede na razpoložljiva sredstva.

AKTIVNOSTI V PRETEKLOSTI ZA PRIHODNOST

Društvo SPM

9C) Kot sem že omenila, smo pripravljeni tudi na to opcijo.

10C) Takrat bi se pač prilagodili in delovali naprej zgolj v okviru društva SPM.

SPREMEMBE NA NACIONALNEM NIVOJU

Standardizacija programov

14D) Predvsem vidim potrebo, da se programi čim bolj standardizirajo, da se postavi neka vizija razvoja teh programov.

Ureditev interesov

15D) Generalno, pa bi bilo seveda dobro, če bi se uredili interesi na področju države.

Prednosti, ki izhajajo iz statusa programa, da deluje v okviru CSD-ja

POT UPORABNIKOV DO PROGRAMA

Dostop do uporabnikov

- 8A) Prednost je predvsem v tej ciljni populaciji, kajti mi dobivamo otroke, ki imajo že težave oz. tudi njihove družine.
10A) Ti nam otroke napotujejo preko družin in svetovalne službe.
11A) Prednost je torej v tem, da socialni delavci informirajo in napotujejo družine v naš program.
17D) V prvi vrsti je to pot uporabnika do programa.
18D) Osredotočenost na ciljno populacijo, ki je najpotrebnejša obravnave.
19D) Govorimo torej o direktnem kanalu po katerem pridobimo uporabnike iz inštitucije.

CELOSTNA OBRAVNAVA

Sodelovanje s strokovnimi delavci CSD-ja

- 9A) Sodelujemo s CSD-ji, s strokovnimi delavci s področja mladoletnikov, denarne socialne pomoči, rejništva in z ostalih področij.
14A) Na CSD-ju imamo organizirano tudi supervizijo, smo v stiku z ostalimi strokovni delavci CSD-ja, gre torej za večjo povezanost...
13B) Zelo dobro se sodeluje, ker ti otroci, ki so pri nas vključeni, so večinoma obravnavani na družinski svetovalnici.
11C) Absolutno že samo to, da smo v središču informacij...
12C) V bistvu smo lahko dosti bolj povezani in lahko bolje delujemo. Ni tega skakanja med organizacijami...
16C) Enkrat mesečno imamo tudi supervizijo kjer kak od naših skupnih primerov »pristane na mizi«.

Timsko obravnavo

- 12A) Otroka spremljamo, timsko sodelujemo tako s CSD-jem, s šolo, s svetovalnim centrom za otroke, če je tam obravnavan. Spremljanje tega otroka je lažje.
23D) Dobro je tudi to, da imamo pri obravnavi na voljo spekter strokovnih delavcev, ki ti pomagajo stvari, ki jih obravnavaš videti iz drugega zornega kota.

Strokovna usposobljenost kadra

- 13A) Druga stvar je strokovno delo samih mentorjev oz. strokovnih delavcev.

Transparentnost

- 15A) Glede tega pa obveščamo tudi delavec, ki obravnavajo na CSD-ju družino, lahko tudi zahtevajo poročilo o sodelovanju v MSV-ju. Mi smo kot neka njihova storitev.
15B) Tako da smo mi zelo vpeti v njihove probleme, zelo dobro jih poznamo in to se mi zdi super.
13C) ... pa hkrati tudi manipuliranja. Naši uporabniki to precej obvladajo. Gre npr. za stvari, ki se jih dogovorijo na oddelku za mladoletnike, ki naj bi se jih držali. In če mi ne bi teh informacij vsakodnevno preverjali, bi nam hitro povedali, da to ni res, da se povedo drugačno zgodbo. In na tak način niso tako dogovorili. Mi pa tako vzamemo telefon in pokličemo sodelavce, ki nam je zelo pomembno, da smo povezani med seboj.

Podpora vsem družinskim članom

- 14B) In ne samo, da otroci rabijo suport, rabi ga tudi družina in to je potem neka taka celostna pomoč.
16B) Otroci imajo učno pomoč, prostovoljca, hodijo na delavnice. Mi se tudi vključujemo s pomočjo storitve družini za dom, v družino. Se mi zdi to precej bolj celostno. To je neke prednost, da je program pod CSD-jem.

RACIONALIZACIJA

Zalaganje sredstev za plače

- 16A) Prednost je tudi ta, kar si kot nevladna organizacija nikoli ne bi mogli privoščiti, da nam center založi sredstva za plačo, ko čakamo rezultate razpisov.
17C) To pomeni, da nas mora npr. CSD zalagati s sredstvi za naše plače in je to možno.

Uporaba infrastrukture CSD-ja

- 14C) Uporabljamo pa tudi infrastrukturo CSD-ja. To pomeni, da ko potrebujemo nov računalnik, se da kdaj dogovoriti, da nam dajo kakega, ki ga ne potrebujejo več.
20D) Po drugi strani, pa je v pragmatičnem smislu, prednost v racionalizaciji; v uporabi infrastrukture...

Uporaba kadrov CSD-ja

- 15C) Plus računovodstvo in ostale stvari.
21D) ... kadrov, ki že delujejo na centru, npr. računovodstvu, tajništvu...

Več sredstev za zaposlitev strokovnih delavcev

- 22D) Tako ostajajo sredstva za zaposlitev strokovnih delavcev.

Logistična podpora

- 24D) Suport s strani logistike CSD-ja...

VPLIV NA IZVAJANJE PROGRAMA

Nadzor programa

25D) ...pa tudi nadzor nad izvajanjem programa s strani CSD-ja.

Pomanjkljivosti, ki izhajajo iz statusa programa, da deluje v okviru CSD-ja

OVIRE

Omejenost pri pridobivanju sredstev

17A) Pomanjkljivost bi videla v tem, da se kot program CSD-ja ne moremo prijavljati na razpise namenjenim nevladnim organizacijam. Velikokrat si omenjen, saj obstaja cel kup fundacij, tudi preko tujine, iz evropskih skladov, saj je veliko razpisov namenjenih samo nevladnim organizacijam.

Nezaupanje do institucije

17B) Kakšnega posebnega minusa ne vidim. Mogoče samo to... S kakšnimi našimi uporabniki imamo takšno izkušnjo, recimo s temi otroci, ki jih poskušamo vključiti preko šolskih svetovalnih služb, da imamo negativni prizvok, zaradi naših javnih pooblastil. In se starši bojijo, da jih bodo sedaj na centru vzeli pod drobnogled, obstaja ta strah.

Odvisnost od poslovanja CSD-ja

18C) V tem smislu mogoče, da smo zelo vezani na poslovanje CSD-ja.

Oviranje s strani vodstva

26D) Menim da pri nas ne, predvsem zaradi tega ker imamo direktorja, ki razume projektno delo in ne postavlja dodatnih ovir pri realizaciji tega.

27D) Verjamem pa, da imajo sodelavci drugih CSD-jev težave prav z vodstvom CSD-ja, ki postavlja svoje birokratske ovire za tekoče izvajanje programa.

Specifika dela v programu v primerjavi z delom drugih strokovnih delavcev CSD-ja

DELOVNI ODNOS

Več stika z uporabniki

18A) Tukaj je delo večji izziv. Tukaj direktno delaš z otroki in mladostniki...

30D) To se pravi, da vse stvari delamo skupaj z njimi in v navezavi z njimi.

Dvojnost vloge

20A) Oni se ukvarjajo npr. z odvzemom, ali z namestitvijo v zavod. Potem delajo s starši in otroki, ti dve vlogi pa se izključujeta. Ti ne moreš imeti enakega odnosa s starši in otroki, saj ti nameščaš njihovega otroka v zavod. Ne moreš z njimi v redu delati, ker smatraš, da ga zanemarjajo.

Večja stopnja zaupanja s strani uporabnikov

22A) Če mi npr. opažamo pri otroku zanemarjenost, to sporočimo naprej na CSD ali policiji in ne odločamo o tem. S tem ustvarjamo boljši odnos z uporabniki.

VSEBINA DELA

Omejitev z javnimi pooblastili

19A) ...mi smo neke vrste storitev oni pa delajo na podlagi javnih pooblastil, kar se na podlagi teh mora narediti.

19B) Več je priložnosti. Na drugih področjih so kolegi vpeti v javna pooblastila in zakonskimi določbami, ki omejujejo njihovo delo.

Svetovanje namesto odločanja

21A) Pri mladoletnikih so strokovni delavci v vlogi »upravnih« delavcev, delavcev, ki odločajo, ne pa svetujejo.

Vidnejši rezultati dela

23A) Pri našem delu vidiš rezultate, na CSD-ju pa delavec ne opazi rezultatov tako hitro, kot mi.

Različne populacije

22C) Prav tako imamo na nek način precej različne populacije...

Različni cilji

23C) ...in cilje... Nekdo, ki dela na DSP-ju oz. na tem novem zakonu (ZUJPS, op. a.) sigurno nima enakih ciljev kot mi, z našimi uporabniki.

Uporaba različnih veščin

28D) Mislim, da predvsem v uporabi različnih veščin pri osvajanju teh sposobnosti...

Osebnostna zavzetost

29D) ...in v angažmaju, ki je dosti bolj oseben, neposreden, permanenten in socialno aktiven.

Načrtovanje dela skupaj z uporabniki

32D) Definitivno je to prostor kjer se mora program prilagajati uporabniku, da je njemu pisan na kožo in da skupaj z uporabnikom najdeš najbolj optimalno pot k njegovi osebnostni rasti.

METODE DELA

Delo s skupnostjo in delo s skupino

18B) Mi uporabljamo sodobne metode socialnega dela, dela z lokalno skupnostjo in skupino.

Konkretna dejavnosti kot metoda dela

24C) Zagotovo pa imamo tudi precej drugačne metode. Vse stvari, ki jih delamo, delamo preko konkretnih dejavnosti.

ORGANIZACIJA IN NAČIN DELA

Kreativnost

19C) Zelo. Predvsem v tem, da si sami kreiramo svoje delo. Mi smo sicer zavezani k določenim standardom in normativom, ki jih imamo preko razpisov jasno postavljene. Kako jih bomo dosegali pa je naša možnost, ki si jo sami postavljamo.

Improvizacija

20C) Naši otroci niso prav zelo navdušeni nad delavnicami, treningi socialnih veščin in drugimi formaliziranimi aktivnostmi. To jih zelo ubija. Tako da je potrebno precej improvizacije.

Fleksibilni delovni čas

21C) Velika razlika je tudi to, da delamo v najboljšem primeru do petih, velikokrat tudi ob večerih, ko gremo v kino, gledališče ali še kam, da delamo vikende, ko so tabori, izleti, delovne akcije in skupnostne akcije.

31D) Ne zaključimo dela, ko opravimo zahtevano kvoto ur, ne zahtevamo plačilo preko vikenda in nismo striktno vezani na to, kaj nam drugi zagotovijo, da lahko delamo.

Primerjava s ČMC-ji

CILJNA POPULACIJA

Uporabniki z že zaznanimi težavami

24A) Programi pa se prekrivajo do določene mere, kajti mi pokrivamo otroke z že znanimi težavami, medtem ko ČMC-ji, kot jaz razumem, sprejemajo vse.

29A) Tako ali tako pa oni niso namenjeni otrokom z že zaznanimi težavami.

37D) Dejstvo pa je, da so znotraj programov CSD-jev mladostniki, ki nujno potrebujejo specializirano obravnavo.

Širša ciljna populacija

28A) ...vključujejo pa širšo populacijo.

25C) Po našem mnenju se naši programi precej razlikujejo. Oni so odprti za vse otroke, ki pridejo.

Mlajši uporabniki

21B) Po drugi strani, pa so naši otroci nekoliko mlajši (osnovnošolci, do 14. leta), njihova ciljna skupina pa so nekoliko starejši otroci, od 10. leta pa tja do 18., 20. leta.

Uporabniki brez zaznanih težav

35D) Programi ČMC-jev so namenjeni »zdravi« populaciji...

ORGANIZIRANOST PROGRAMA

Strukturiranost programa

25A) In program ni tako strukturiran kot pri nas...

29C) Je pa kljub vsemu naše delo precej bolj strukturirano.

USMERJENOST PROGRAMA

Individualno svetovalno delo

26A) ...ni strokovnega individualnega dela...ni individualnega svetovalnega dela.

27C) Tam ni strokovnega socialnega dela v tem smislu. Ni nekega kontinuiranega dela, ki temelji na nekih konkretnih ciljih, da se dosežejo socialne kompetence otroka ali karkoli si postavimo za cilj v individualnem načrtu. Pri nas gre res za neko obravnavo vsakega posameznika.

Prostočasne aktivnosti

27A) ...tam imajo več različnih prostočasnih aktivnosti.

26C) To so neke prostočasne dejavnosti, ki jih organizirajo in so zelo fajn.

36D) ...ki nimajo strukturiranega prostega časa in se v njihovih prostorih lahko srečujejo s svojimi vrstniki.

41D) Tam je možnost kvalitetnega preživljanja prostega časa...

Kadrovska in strokovna podhranjenost

38D) Tudi nimajo organigrami, ki bi omogočil tovrstno obravnavo mladostnikov. Niti niso kadrovske niti strokovno opremljeni za to.

Prednostna obravnava glede na akutnost problema

40D) Pri nas obstaja neka vrsta triaže znotraj programov, kdo je bolj in kdo manj potreben pomoči. Definitivno imajo prednost tisti, ki so v bolj akutni fazi in v večji stiski.

Celostna obravnava mladostnika

42D) ... pri nas pa gre za celostno obravnavo mladostnika.

INTERES FINANCERJEV

Nadomeščanje programov s ČMC-ji

20B) Kot si ugotovila, je MOL v zadnjih letih, če govoriva za Ljubljano, ustanovil Javni zavod mladi zmaji in širijo mrežo mladinskih centrov, ki je zelo sorodna našim mladinskih programom in mogoče je to tudi povezano s tem.

22B) Mogoče je tudi to, da naj bi MOL pokril Ljubljano s ČMC-ji in je to to.

Ustanavljanje ČMC-jev kjer ni programov

28C) Na našem področju ni ČMC-jev, najbližji je v Zalogu, tako da se ne prekrivamo. Ne vem ali je namen občine, da jih postavi tam kjer nas ni?

Različna pričakovanja do programov

34D) ... po drugi strani pa so pričakovanja do programov popolnoma različna, še posebej s strani sofinancerjev.

POVEZANOST PROGRAMOV IN ČMC-JEV

Prekrivanje programov

33D) Dejstvo je, da se programi prekrivajo...

Prenapotitev

39D) Včasih pride tudi do prenapotitve v naše programe...

Primerjava z nevladnimi organizacijami

VKLJUČEVANJE UPORABNIKOV V PROGRAM

Napotitev uporabnikov preko CSD-ja

30A) Kot sem že omenila je naša prednost, v odnosu na nevladne organizacije to, da mi dobivamo uporabnike preko CSD-ja...

Selekcija uporabnikov

43D) Kot jaz vidim prakso nevladnih organizacij, da grejo od lažjega k lažjemu. Da imajo možnost izbirati uporabnike...

44D) ... posledično obravnavati uporabnike, ki so manj rizični in ne obravnavati tistih, ki so bolj rizični.

45D) Medtem ko CSD-ji, do te selekcije uporabnikov načeloma ne pridejo ampak se obravnava tiste, ki so najbolj potrebni. Ker je v interesu strokovnih delavcev centra, da čim bolj poskrbijo za rizično populacijo.

Obravnava glede na težavnost situacije uporabnika

46D) Medtem ko so nevladne organizacije podvržene standardom in normativom s strani financerja, ne opravljajo pa te selekcije glede na potrebe oz. težavnosti situacije uporabnika.

48D) V naših programih pa je prednostna obravnava naravnana glede na težavnost primera in glede na nujnost obravnave, ne pa na število obravnavanih. To je prvi in osnovni razlog tovrstne izvedbe programa v okviru CSD-ja.

»Podajanje« uporabnikov

47D) To napotovanje uporabnikov iz programa v program je zelo problematično. Veliko organizacij si podaja »težje primere«, zadrži pa tiste, ki dejansko ne potrebujejo neke posebne obravnave...

FINANČNA PODPORA CSD-JA

Zalaganje sredstev s strani CSD-ja

31A) ... druga stvar pa so sredstva, ki nam jih lahko založi CSD.

CELOSTNA OBRAVNAVA

Individualno svetovalno delo

32A) Poleg omenjenega pa bi izpostavila še strokovno socialno delo, ki vključuje individualno učno pomoč in svetovalno delo.

Timska obravnava

23B) Kot sem že prej omenila, se pri nas v obravnavo vključujejo različni profili, npr. naša (s strani CSD-ja, op. a.) psihologinja.

24B) Boljša strokovna podpora, bi rekla.

25B) Problematiko lahko obravnavamo timsko. Npr. jaz kot vodja programa, če se pojavi kakšna stvar, lahko s kolegi predebatiram. Nosilec primera dobro pozna družino in tukaj se da dobro sodelovati.

33C) Mi je pa zelo fajn, da se lahko srečaš na timskih sestankih, da spoznaš otrokove družino. Lažje potem kaj narediš. Ker brez tega, da poznaš ozadje, težko spreminjaš vzorce. okoliščine in na drugačen način vstopiš v

Delo z družino

26B) Predstavljam si, da v nevladnih organizacijah otroke privabijo, potem pa ne vem kako delajo z družino.

Celostna obravnava

30C) Mi pa zagotovo nudimo bolj celostno obravnavo.

Spekter storitev

31C) Kljub vsemu smo mi ista inštitucija z različnimi področji storitev, ki jih nudimo. Mi smo samo ena od storitev neke inštitucije.

Poznavanje življenjskega sveta uporabnikov

32C) Meni se zdi ta celostna obravnava nekaj zelo pomembnega. Ker na ta način bolj poznamo tudi družine.

PREDNOSTI NEVLADNIH ORGANIZACIJ

Primernost prostorov za druženje

27B) Prednost mladinskih centrov je, da imajo ti kvalitetne prostore, kjer se mladostniki zadržujejo. Nek prostor, ki ga vzamejo za svojega, namesto da se potikajo okrog. To pa ne vem, če lahko vsi programi CSD-jev tako dobro zagotavljajo.

10. Povzetek

Mladost je obdobje nenehnih sprememb. V adolescenci imajo mladostniki občutek, da se skoraj vsakodnevno spreminja njihovo telo, njihovi interesi in simpatije. Konec adolescence pa ne pomeni tudi konec mladosti, ta je pogojena z ekonomsko odvisnostjo od staršev, ki pa danes, iz večih razlogov, traja dlje. Mladina je heterogena družbena skupina, podvržena vplivom medijev in množične potrošnje. Potrošništvo pa je samo eden izmed mnogih prostorov, kjer se generira družbena neenakost, in kjer predstavniki višjega sloja vsiljujejo norme in vrednote nižjemu sloju. Socialna izključenost pa ni zaobšla niti mladih. Ti se enako kot ostale družbene skupine srečujejo s pomanjkanjem socialnega kapitala, ki izhaja iz pomanjkljivih socialnih mrež in odnosov znotraj njih. Socialno ranljivi mladostniki ne prejmejo dovolj socialne opore s strani svojih najbližjih, nimajo razvitih prijateljskih vezi in so s strani učiteljev pogosto spregledani ali diskriminirani. Grozi jim izključitev iz šole, ki je večkrat posledica dolgotrajne izoliranosti učenca in neodzivnosti na stiske, ki se manifestirajo v šolskem neuspehu. Mladostnikove stiske pa se navadno odražajo tudi v načinu preživljanja prostega časa, v morebitnem agresivnem vedenju ali uporabi omamnih sredstev. Beg na ulico ni vedno posledica zanemarjanja ali revščine, lahko je odraz pomanjkanja odnosov v družini. Tu se odpira prostor za intervencije odraslih oseb, ki lahko preko ustrezno načrtovanih aktivnosti omilijo mladostnikovo stisko.

Mladinsko delo je usmerjeno v integracijo mladih v družbo. Širi socialno okolje mladostnikov, omogoča raziskovanje in pridobivanje kompetenc ter ustvarja varen prostor za izražanje. Mladinski delavci morajo biti visoko motivirani za delo, kreativni in iznajdljivi, poleg tega pa se morajo zavedati, da predstavljajo za mladostnike modele, ki s svojimi stališči, predsodki in vedenjem vplivajo na odnose med njimi. Ustanove, ki delajo z mladimi so posredniki med mladostniki in družbo, so prostor, kjer mladi zadovoljujejo svoje potrebe po kakovostnem preživljanju prostega časa in pridobivajo veščine za vsakdanje življenje.

Področje mladih in dela z mladimi ureja več zakonodajnih aktov. Med mednarodnimi akti velja omeniti Konvencijo o otrokovih pravicah, v kateri so že več kot šestdeset let nazaj zapisali, da je otroštvo upravičeno do posebne skrbi in pomoči. V Ustavi Republike Slovenije piše, da sta otrokom namenjena posebna skrb in varstvo. Zakon o socialnem varstvu opredeljuje pojem socialne preventive in njeno izvajanje, med drugimi, nalaga tudi centrom za socialno delo. V Resoluciji o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2006-2010, se že omenjajo

preventivni programi, katerih namen je povečevati socialno vključenost, krepiti moč uporabnikov in razvijati njihove sposobnosti za vsakdanje življenje.

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve je krovna institucija, ki na nivoju države spremlja, nadzoruje in financira programe socialnega varstva, medtem ko na nivoju Mestne občine Ljubljana to počne Urad za mladino Mestne občine Ljubljana. V povezavi s preventivni programi za mlade, se mi zdi pomembno izpostaviti koordinacijo Preventivni programi za mlade Slovenije, ki povezuje določene programe centrov za socialno delo, četrtne mladinske centre in mladinske centre.

Raziskovalni del diplomske naloge sem oblikovala na podlagi izkušenj in informacij, ki sem jih prejela v času moje zaposlitve v programu za mlade. Takrat sem razumela, da želi ministrstvo doseči avtonomijo programov in njihovo prestrukturiranje v nevladne organizacije. Na podlagi analize podatkov lahko trdim, da intervjuvanci prihodnosti programov ne vidijo tako črne. Sicer priznavajo, da so tudi sami že prejeli podobne informacije, da pa zaenkrat še ni bilo konkretnih pobud v to smer. Podpirajo ustanovitev mreže javnih socialnovarstvenih programov, ki bi programom naložila določene standarde, obenem pa prinesla stabilnost in permanentnost financiranja. Ne verjamejo, da bo prišlo do ukinjanja teh programov, lahko pa bo prišlo do drastičnega krčenja sredstev in posledično manjšega števila obravnavanih mladostnikov. Pomembno se mi zdi poudariti, da programi ne razmišljajo o ukinitvi programov, saj ocenjujejo, da so potrebe po tovrstnih storitvah prevelike in so se pripravljeni prilagoditi, tudi če bo to pomenilo reorganizacijo programov. Delovanje v okviru centrov za socialno delo programom omogoča lažji dostop do ciljne populacije in bolj celostno obravnavo. V projekt pomoči vključuje vse družinske člane in omogoča večjo transparentnost obravnave. Ne gre spregledati tudi racionalizacije stroškov, ki izhaja iz tega, da programi koristijo infrastrukturo in usluge kadrov centra za socialno delo.

V primerjavi s četrtnimi mladinskimi centri in nevladnimi organizacijami programi pokrivajo bolj rizično populacijo oz. uporabnike z že zaznanimi težavami. Kljub temu, da tudi sami ponujajo spekter prostočasnih aktivnosti, pa je osnova njihovega dela individualno svetovalno delo.

Z diplomsko nalogo sem želela prikazati pomen obstoja tovrstnih programov v ureditvi kakršna je sedaj. Lahko le upam, da bodo enako potrebo prepoznali tudi financerji.